

POLITICKÁ ANGAŽOVANOST ŽEN V ČESKÉ REPUBLICE

Mgr. Veronika Šprincová

Mgr. Marcela Adamusová

Fórum 50 %, o.p.s | www.padesatprocent.cz

*Přehledová studie
(1993 – 2013)*

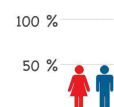
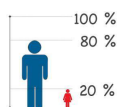

FÓRUM 50 %

Obsah

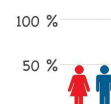
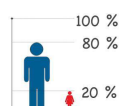
Úvod	4
1. Vývoj zastoupení žen v rozhodovacích orgánech na evropské, celostátní, krajské a komunální úrovni	7
1.1. Evropský parlament	7
1.2. Celostátní úroveň.....	14
1.2.1. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky.....	15
1.2.2. Senát Parlamentu ČR	22
1.2.3. Ženy v českých vládách	25
1.3. Krajská a komunální politika	35
1.3.1 Zastupitelstva krajů.....	35
1.3.2. Zastupitelstva měst a obcí	38
2. Ženy v politických stranách	42
2.1. Česká strana sociálně demokratická	46
2.2. Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	51
Lze tedy konstatovat, že postavení žen uvnitř strany je výrazně lepší než navenek, tedy v zastupitelských orgánech na všech úrovních politického rozhodování. S výjimkou Evropského parlamentu, kde KDU-ČSL zastupuje jeden muž a jedna žena.....	54
2.3. Komunistická strana Čech a Moravy	54
2.4. Občanská demokratická strana	58
2.5. Strana zelených.....	62
2.6. TOP 09.....	65
3. Ženy – voličky	69
4. Podpora politické participace žen	88
5. Nástroje podpory politické participace žen	91

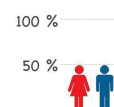
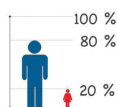
Grafy a tabulky

Graf č. 1: Stranická příslušnost kooptovaných poslanců a poslankyň (mandát od 1. 5. do 19. 7. 2004)	7
Graf č. 2: Zastoupení žen mezi kooptovanými poslanci a poslankyněmi (mandát od 1. 5. do 19. 7. 2004)	8
Graf č. 3: Podíl zvolených žen do Evropského parlamentu v letech 2004 a 2009 za jednotlivé státy	10
Graf č. 4: Vývoj zastoupení žen v Evropském parlamentu za ČR	11
Graf č. 5: Zisk hlasů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 dle jednotlivých politických stran	11
Graf č. 6: Poměr žen a mužů mezi zvolenými do EP za ČR v roce 2004 dle jednotlivých politických stran	12
Graf č. 7: Zisk hlasů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 dle jednotlivých politických stran	13
Graf č. 8: Poměr žen a mužů mezi zvolenými do EP za ČR v roce 2009 dle jednotlivých politických stran	14
Graf č. 9: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do PS PČR v letech 1996 – 2010	18
Graf č. 10: Vývoj zastoupení žen v PS PČR v letech 1996 – 2010 za vybrané politické subjekty	20
Graf č. 11: Zastoupení žen ve vedení PS PČR v letech 1996 – 2010	21
Graf č. 12: Srovnání zastoupení žen v horní a dolní komoře Parlamentu ČR v letech 1996 – 2010	23
Graf č. 13: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do Senátu PČR v letech 1996 – 2012	24
Graf č. 14: Vývoj zastoupení žen v Senátu PČR v letech 1996 – 2012	25
Graf č. 15: Vývoj zastoupení žen ve Vládě ČR v letech 1992 – 2013	28
Tabulka č. 1: Zastoupení žen v českých vládách 1992 – 2013	29
Tabulka č. 2: Ministryně v českých vládách a jejich funkční období (1992 – 2013)	32
Graf č. 16: Srovnání podílu žen ve vládách za jednotlivé politické strany	34
Graf č. 17: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012	36
Tabulka č. 3: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen zvolených za jednotlivé politické strany a hnutí	37
Graf č. 18: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do zastupitelstev měst a obcí v letech 1994 – 2010	41
Graf č. 19: Srovnání zastoupení žen ve vedení měst a obcí s hl. m. Prahou a statutárními městy 1994 – 2010 ..	41
Graf č. 20: Zastoupení žen v členské základně a ve vedení stran za vybrané* politické subjekty	45
Tabulka č. 4: Zastoupení žen na různých úrovních politiky podle stran	45
Tabulka č. 5: Podíly žen nominovaných a zvolených za ČSSD do Senátu PČR v letech 1996 – 2012	48
Tabulka č. 6: Podíly žen nominovaných a zvolených za ČSSD do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012	49
Tabulka č. 7: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen za ČSSD	49
Tabulka č. 8: Aktuální zastoupení žen v krajských radách za ČSSD	50
Tabulka č. 9: Poměr zastupitelek za ČSSD ve statutárních městech (po volbách v r. 2010)	50
Tabulka č. 10: Podíly žen nominovaných a zvolených za KDU-ČSL do Poslanecké sněmovny PČR v letech 1996 – 2013	53
Tabulka č. 11: Podíly žen nominovaných a zvolených za KDU-ČSL do Senátu PČR v letech 1996 – 2012	53
Tabulka č. 12: Podíly žen nominovaných a zvolených za KDU-ČSL do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012 ..	54
Tabulka č. 13: Podíly žen nominovaných a zvolených za KSČM do Senátu PČR v letech 1996 – 2012	56
Tabulka č. 14: Podíly žen nominovaných a zvolených za KSČM do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012	56
Tabulka č. 15: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen	56
Tabulka č. 16: Aktuální zastoupení žen v krajských radách za KSČM	57
Tabulka č. 17: Poměr zastupitelek za KSČM ve statutárních městech (po volbách v r. 2010)	57
Tabulka č. 18: Podíly žen nominovaných a zvolených za ODS do Senátu PČR v letech 1996 – 2012	60
Tabulka č. 19: Podíly žen nominovaných a zvolených za ODS do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012	60
Tabulka č. 20: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen zvolených za ODS ..	61
Tabulka č. 21: Poměr zastupitelek za ODS ve statutárních městech (po volbách v r. 2010)	61
Tabulka č. 22: Ženy na kandidátních listinách SZ* ve volbách do krajských zastupitelstev 2012 a podíl mezi zvolenými zastupiteli a zastupitelkami	64
Tabulka č. 23: Ženy na kandidátních listinách SZ ve volbách do zastupitelstev měst a obcí v letech 1994 – 2010	65
Tabulka č. 24: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen zvolených za TOP 09 + STAN	66
Tabulka č. 26: Vliv pohlaví voličů a voliček na preferenční hlasy kandidujícím podle jejich pohlaví	69
Tabulka č. 27: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2006)	70
Tabulka č. 28: Deklarovaná orientace v politických problémech podle pohlaví (r. 2006)	71

Tabulka č. 29: Deklarovaná kvalifikace k účasti v politice podle pohlaví (r. 2006).....	71
Tabulka č. 30: Deklarovaná ne/jistota při diskusi o politice podle pohlaví (r. 2006)	71
Tabulka č. 31: Deklarovaná účast ve volbách podle pohlaví (r. 2006)	72
Tabulka č. 32: Deklarovaná pravicovost/levicovost podle pohlaví (r. 2006).....	72
Tabulka č. 33: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2008)	73
Tabulka č. 34: Deklarovaná účast ve veřejném životě podle pohlaví (r. 2008)	73
Tabulka č. 35: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2008)	74
Tabulka č. 36: Deklarovaný zájem o volby do EP podle pohlaví (květen 2009)	74
Tabulka č. 37: Plánovaná volební účast ve volbách do EP podle pohlaví (květen 2009)	75
Tabulka č. 38: Deklarovaná významnost konkrétní osoby při rozhodování o volbě strany (květen 2009)	76
Tabulka č. 39: Deklarovaná důležitost domácích/evropských témat pro rozhodování o volbě (květen 2009)	76
Tabulka č. 40: Deklarovaná účast ve volbách do EP podle pohlaví (červen 2009)	77
Tabulka č. 41: Deklarovaná pravicovost/levicovost podle pohlaví (r. 2009).....	77
Tabulka č. 42: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2009)	78
Tabulka č. 43: Plánovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (duben 2010)	78
Tabulka č. 44: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2010)	79
Tabulka č. 45: Orientace na české politické scéně podle pohlaví (r. 2010).....	79
Tabulka č. 46: Deklarovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (květen 2010).....	80
Tabulka č. 47: Deklarovaná pravicovost/levicovost podle pohlaví (r. 2010).....	80
Tabulka č. 48: Plánovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (září 2012)	81
Tabulka č. 49: Plánovaná účast ve volbách do zastupitelstev krajů podle pohlaví (září 2012)	81
Tabulka č. 50: Deklarovaná významnost konkrétní osoby při rozhodování o volbě strany podle pohlaví (září 2012)	82
Tabulka č. 51: Deklarovaná ochota vstoupit do politické strany podle pohlaví (září 2012).....	82
Tabulka č. 52: Plánovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (říjen 2012)	83
Tabulka č. 53: Deklarovaná účast ve volbách do zastupitelstev krajů podle pohlaví (říjen 2012)	83
Tabulka č. 54: Deklarovaná významnost konkrétní osoby při rozhodování o volbě strany podle pohlaví (říjen 2012)	83
Tabulka č. 55: Plánovaná účast v prezidentských volbách podle pohlaví (prosinec 2012)	84
Tabulka č. 56: Deklarovaná účast 1. kole prezidentských voleb podle pohlaví (leden 2013)	85
Tabulka č. 57: Plánovaná účast ve 2. kole prezidentských voleb podle pohlaví (leden 2013)	85
Tabulka č. 58: Hodnocení vlastní kvalifikace pro účast v politice (únor 2013)	86
Tabulka č. 59: Deklarovaná politická činnost podle pohlaví (r. 2013).....	86

Úvod

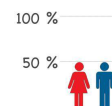
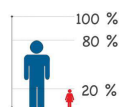
Zastoupení žen v české politice je dlouhodobě nízké. V mezinárodním srovnání se Česká republika pravidelně umísťuje zhruba v polovině – situace se však mění s každými volbami nejen v ČR, ale i v ostatních hodnocených státech. V žebříčku sestavovaném Meziparlamentní unií¹ je Česká republika v současné době na 59. místě ze 189 zemí, spolu s Rovníkovou Guineou, Eritreou a Uzbekistánem. Vzhledem k tomu, že podkladová data pro toto srovnání vycházejí z údajů o zastoupení žen v dolní komoře parlamentu, postihují celkovou situaci v daných státech jen ve velmi hrubých rysech – nepromítají se sem například změny na jiných úrovních politiky.

Cílem následující studie je proto komplexně zhodnotit zapojení žen do politiky od vzniku České republiky do současnosti. Hlavním těžištěm jsou data týkající se zastoupení žen na různých úrovních politiky a vývoji v uplynulých dvaceti letech. Ačkoli se v české politice mění mnohé, zastoupení žen zůstává pořád nízké a jejich situace se mění pouze velmi pomalu a nejistě. Pro názornou ilustraci nízkého zastoupení žen v české politice je každá podkapitola první části studie uvedena obrázkem muže a ženy a jejich podílem na té dané úrovni politiky.

Základním poznatkem je, že mezi úrovní politiky a zastoupením žen v rozhodovacích orgánech existuje nepřímá úměra: čím vyšší úroveň politiky, tím nižší je zastoupení žen. Stejně pravidlo platí i na komunální úrovni, kde je nejvíce žen zastoupeno v nejmenších obcích s nižšími rozpočty, kde je často funkce starosty/starostky neuvolněná. Naopak situace ve statutárních městech se mnohem více podobá celostátní úrovni, a to včetně nepoměru žen a mužů mezi přímo volenými zastupiteli a zastupitelkami a vedením měst.

Podobně, jako je tomu na pracovním trhu, funguje i v politice nejen vertikální, ale i horizontální segregace. Vertikální segregace se projevuje koncentrací žen na nižších úrovních rozhodování, což se netýká jen rozdílů mezi komunální a celostátní politikou, ale i v rámci těchto sfér. V samotných zastupitelských orgánech je většinou více žen, než v exekutivě. A tak zatímco zastoupení žen v Poslanecké sněmovně PČR od jejího vzniku činí 15 až 22 %, v českých vládách se zastoupení žen pohybuje od 0 do 23,5 % v úřednické vládě Jana Fischera, kde však po celou dobu jejího působení bylo zastoupeno pouze necelých 18 % žen. Podobně se liší míra participace žen v zastupitelstvech obcí, měst a krajů a poměr starostek, primátorek a hejtmank.

¹ Celý aktuální žebříček dostupný na <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

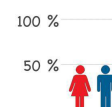
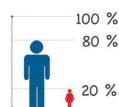
Rozdílný je i poměr žen ve členských základnách jednotlivých politických stran – v těch největších z nich činí poměr žen nejméně 30 %, v některých případech však dokonce více než polovinu. Ve vedení největších stran se situace příliš neliší, ženy jsou zastoupeny průměrně z jedné čtvrtiny. Dlouhodobým problémem tedy není nízký počet žen v politických stranách, ale jejich absence v mocenských a rozhodovacích pozicích, z čehož vyplývá, že nemohou například aktivně ovlivňovat nominace kandidátek a kandidátů.

Z horizontálního hlediska je typické spojování žen s resorty, které odrážejí představu o ženě-pečovatelce. Řada poslankyň a senátorek tak až na výjimky působí ve výborech a komisích zaměřených na rodinu a na sociální oblast, zdravotnictví, vzdělávání či kulturu. V těchto „měkkých“ resortech političky dosahují i na ministerské posty (výjimkou byla Vlasta Parkanová na ministerstvu obrany). Silové resorty, jako jsou finance či vnějšek, ale také doprava nebo průmysl a obchod, jsou dosud v České republice pro ženy tabu.

Jak uvidíme v jednotlivých kapitolách, na zastoupení žen v politice má vliv řada faktorů. Těmi nejvýznamnějšími jsou volební systém² včetně velikosti volebních obvodů a pravidel udělování preferenčních hlasů i s tím související chování voliček a voličů, zastoupení žen na kandidátních listinách (příp. jejich podíl mezi nominovanými v případě většinového volebního systému) a volební úspěch konkrétních politických subjektů. I v české politice se totiž potvrzuje, že strany jsou aktivní politické participaci žen otevřeny v různé míře a různě také přistupují k její podpoře. Stejně tak můžeme pozorovat obecně známé jevy jako např. tokenismus³.

² Obecně platí, že poměrné systémy jsou pro zastoupení žen na parlamentní úrovni příznivější než systémy většinové. Ve většinových systémech jsou strany méně ochotné nominovat ženy, protože se obávají porážky ze strany mužského protikandidáta. V poměrných systémech strany naopak nominují osoby ženského pohlaví s cílem vyvážit kandidátní listinu a rozšířit tak řady svých voličů. (Kittilson, M. C. *Challenging Parties, Changing Parliaments: Women and Elected Office in Contemporary Western Europe*. Columbus: The Ohio State University Press, 2006, pp. 4n.). Působení volebního systému však není přímé, jeho vliv je zprostředkován mechanismem výběru kandidujících osob uvnitř stran – nominování žen je určeno výší transakčních nákladů. Transakční nákladnost těsně souvisí s volebním systémem, konkrétně s velikostí volebního obvodu – počtem mandátů, které je možné v daném obvodu získat – a velikostí volebního obvodu z hlediska každé politické strany – počtem mandátů které může v daném obvodu získat každá jednotlivá strana (Rakušanová, Václavíková Helšusová 2006: 44).

³ Pojem užívaný zejm. v oblasti gender studies a problematiky menšin. „Tokenismus představuje fenomén, kdy je zástupce v jiném společenství jediný či početně vzácný. Pak se tento zástupce stává jakýmsi symbolem své skupiny, je k němu obrácena pozornost a soustřeďují se vůči němu stereotypy. Reakcí tokenů bývá přijetí těchto stereotypů jako reálných charakteristik, ale zároveň snaha přizpůsobit se pravidlům, která určuje většina.“ (Kanter cit. in Křížková, A. „Kariérní vzorce žen v managementu. Strategie žen v rámci genderového režimu organizace“. In: *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Vol. 39, No. 4, s. 451); event.

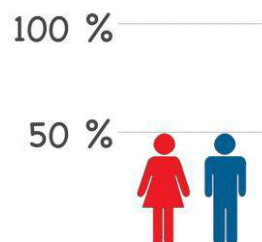
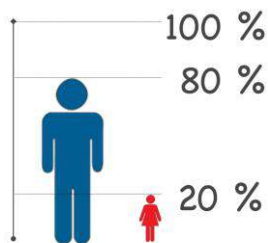

Pozornost však bude zaměřena i na další aspekt politické participace žen – na jejich voličské chování – a v posledních dvou částech se budeme obecněji věnovat i tématu podpory žen v politice a konkrétním nástrojům, jak současnou situaci zlepšit. Další informace k tématu jsou dostupné na webových stránkách Fóra 50 % na adrese www.padesatprocent.cz a v odkazovaných zdrojích.

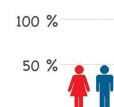
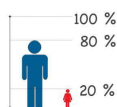
Za rešerše výzkumů veřejného mínění děkujeme stážistce Fóra 50 % Kristýně Hondlíkové.

Veronika Šprincová, Marcela Adamusová

„Marginální status určité kategorie zaměstnanců, jejichž počet je na daném pracovišti relativně nízký.“ (Renzetti C. M., Curran, D. J.. *Ženy, muži a společnost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, s. 529).

1. Vývoj zastoupení žen v rozhodovacích orgánech na evropské, celostátní, krajské a komunální úrovni

1.1. Evropský parlament

81,8 %

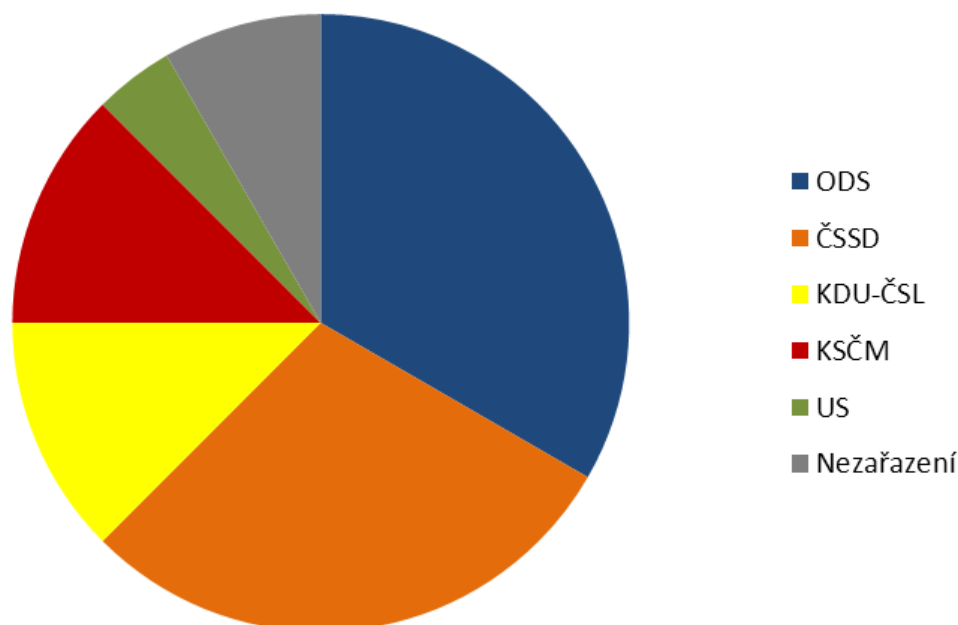

18,2 %

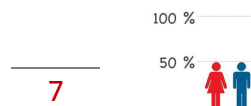
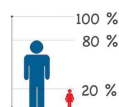
Vývoj zastoupení žen v Evropském parlamentu za Českou republiku je ze všech úrovní politiky nejobtížněji hodnotitelný, jelikož volby se v České republice konaly zatím pouze dvakrát. Z výsledků těchto voleb se zdá, že **zastoupení žen je spíše nahodilé** a závisí nejen na poměru žen na kandidátních listinách, ale i na jejich pořadí a na počtu mandátů obsazených konkrétními stranami.

V období **mezi vstupem České republiky do EU a řádnými volbami v červnu 2004** (resp. začátku funkčního období nově zvoleného parlamentu v červenci téhož roku) bylo všech 24 křesel obsazeno **kooptovanými poslanci a poslankyněmi**. Po toto krátké období zastupovali Českou republiku poslanci a poslankyně ODS, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM, Unie svobody a nezařazení. Jak je patrné z následujícího grafu, nejvíce mandátů – celkem 8 – získala ODS, o jeden méně pak ČSSD, po třech mandátech KDU-ČSL a KSČM, Unie svobody měla jednoho zástupce a jeden poslanec a jedna poslankyně byli nezařazení.

Graf č. 1: Stranická příslušnost kooptovaných poslanců a poslankyň (mandát od 1. 5. do 19. 7. 2004)

Zdroj dat: Webové stránky Evropského parlamentu (www.europarl.europa.eu)

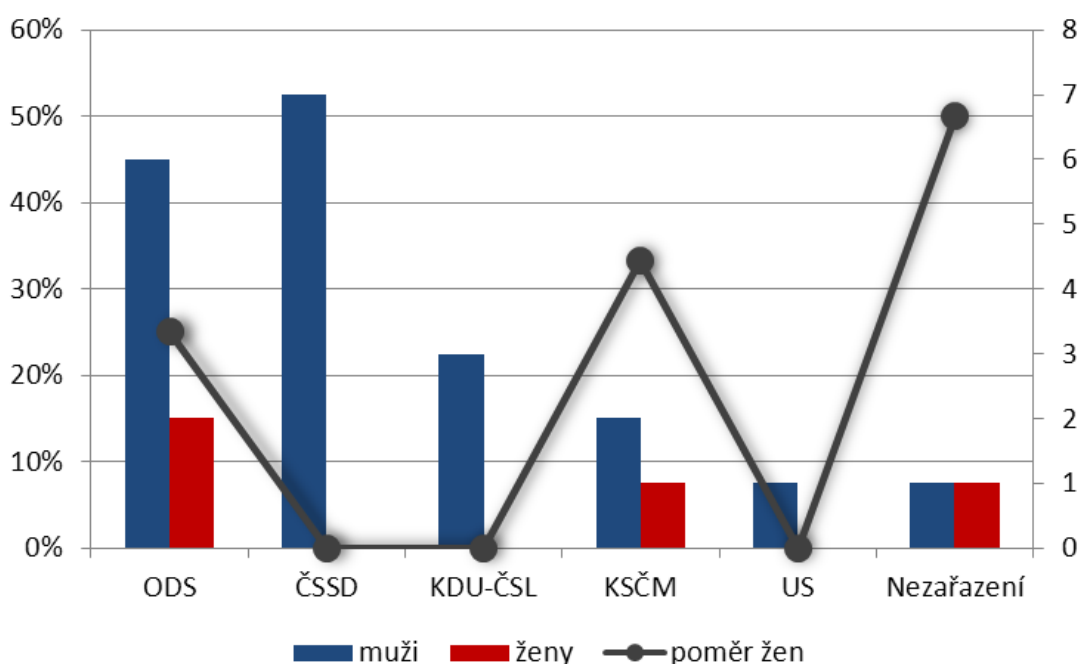

Celkové zastoupení žen činilo 17 %, což je oproti výsledkům obou řádných voleb nejnižší číslo. Paradoxní je, že největší vliv na genderové složení historicky první české delegace měla – stejně jako v následujících dvou funkčních obdobích EP – Občanská demokratická strana, kterou zastupovaly naopak hned dvě poslankyně: Helena Mallotová a Alena Palečková. V následujících dvou volbách byla vždy zvolena za ODS poslankyně pouze jedna. Další kooptovanou poslankyní byla Kateřina Konečná za KSČM a nestranička Helena Rögnerová. Sloupce následujícího grafu zobrazují počet žen a mužů dosazených za jednotlivé strany, šedá čára pak poměr žen mezi poslanci a poslankyněmi za jednotlivé strany.

Není bez zajímavosti, že **žádná z kooptovaných poslankyň EP již v následujících volbách mandát neobhájila** – zástupkyně ODS Alena Palečková nebyla do řádných voleb v roce 2004 nominována vůbec a Helena Mallotová kandidovala na 26. místě; Kateřina Konečná obsadila 17. místo kandidátní listiny KSČM. Helena Rögnerová kandidovala jako lídryně Unie liberálních demokratů, která se však do EP nedostala. Naopak **řada mužů**, kteří se do Evropského parlamentu za Českou republiku dostali ještě před řádnými volbami v roce 2004, **má poslanecký mandát v EP dosud**.

Graf č. 2: Zastoupení žen mezi kooptovanými poslanci a poslankyněmi (mandát od 1. 5. do 19. 7. 2004)

Zdroj dat: Webové stránky Evropského parlamentu (www.europarl.europa.eu)

K řádným volbám je na úvod potřeba říci, že se do Evropského parlamentu volí **poměrně**⁴, kandidující subjekty tedy registrují kandidátní listiny s daným pořadím kandidátů a kandidátek. Voliči a voličky mají možnost toto pořadí změnit prostřednictvím udělování

⁴ Volby do Evropského parlamentu upravuje Zákon č. 62/2003 Sb. o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů.

přednostních hlasů, a to **zakroužkováním nejvýše dvou kandidujících** na kandidátní listině volené strany.

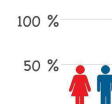
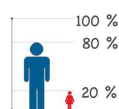
Do skrutinia postupuje každý kandidující subjekt, který získal **alespoň 5 % z celkového počtu odevzdaných platných hlasů**. Počet platných hlasů pro každou z politických stran, politických hnutí a koalic, které postoupily do skrutinia, se postupně dělí čísly 1, 2, 3 a dále vždy číslem o 1 vyšším. Vypočte se tolik podílů, kolik kandidátů je uvedeno na hlasovacím lístku; hodnoty podílů se vypočítávají a uvádějí na 2 desetinná místa se zaokrouhlením nahoru.

Tyto podíly se následně seřadí sestupně podle velikosti a uvede se seznam tolika podílů, kolik poslanců se volí. V případě rovnosti 2 a více podílů v této řadě je pro jejich pořadí rozhodující počet hlasů pro politickou stranu, politické hnutí nebo koalici, a je-li i tento shodný, rozhodne o pořadí podílu los. Za každý podíl obsažený v seznamu podle odstavce 2 politické straně, politickému hnutí nebo koalici připadne 1 mandát.

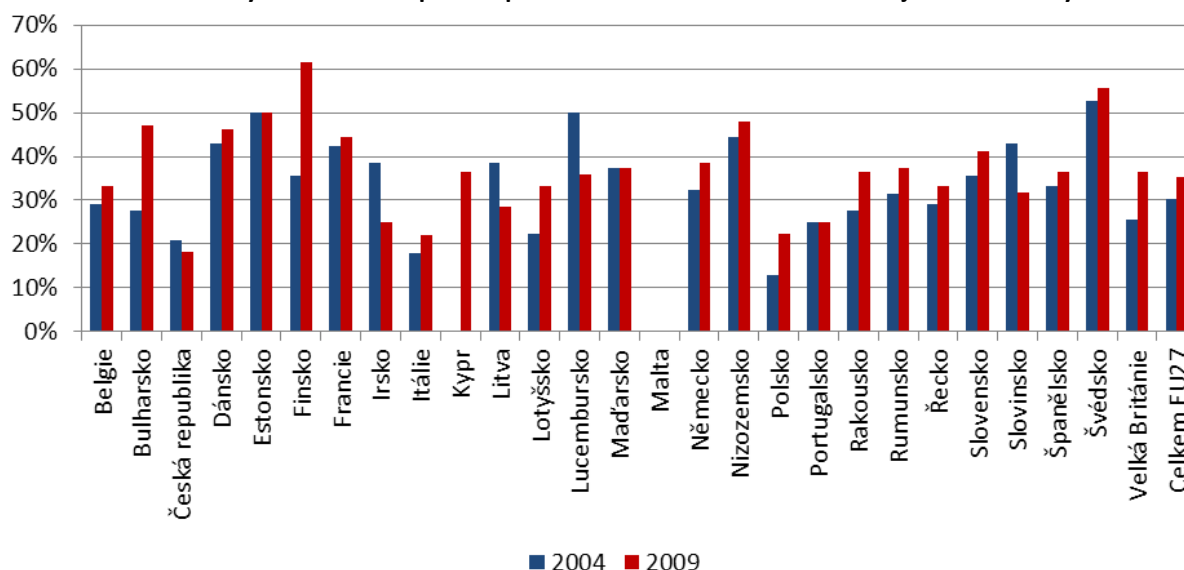
Přidělování mandátů konkrétním kandidujícím za daný politický subjekt je dáno **pořadím na kandidátní listině**, jestliže však některý/některá z kandidujících získal/a takový počet **přednostních hlasů, který činí nejméně 5 % z celkového počtu platných hlasů odevzdaných** pro tuto politickou stranu, hnutí nebo koalici, případně mu/jí mandát přednostně. Pokud této podmínce vyhoví více kandidujících, jsou jim přidělovány mandáty postupně v pořadí podle nejvyššího počtu získaných přednostních hlasů; v případě rovnosti počtu přednostních hlasů je rozhodující pořadí na hlasovacím lístku.

Ještě než se budeme věnovat zastoupení žen v Evropském parlamentu za Českou republiku, zastavíme se krátce u srovnání s ostatními členskými státy EU. Následující graf zachycuje podíl zvolených žen⁵ za všechny státy v letech 2004 a 2009, tedy pouze v těch volbách, v nichž se volilo i v České republice.

⁵ Graf zachycuje stav bezprostředně po volbách. Zastoupení žen za jednotlivé státy se mohlo v průběhu volebních období měnit.

Graf č. 3: Podíl zvolených žen do Evropského parlamentu v letech 2004 a 2009 za jednotlivé státy

Zdroj dat: Webové stránky Meziparlamentní unie (www.ipu.org)

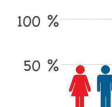
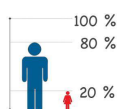
Na první pohled je zřejmé, že mezi jednotlivými členskými státy panují velké rozdíly a u některých z nich se poměr zvolených žen v roce 2004 a 2009 výrazně změnil – například za Kypr byli v prvních volbách zvoleni pouze muži, za pět let však již bylo zvoleno 36 % žen. Obecně však platí, že paritního zastoupení⁶ se daří dosahovat severským státům a Francii, nejhůře je na tom naopak Malta, kterou dosud v EP zastupovali pouze muži. Kritické 30% hranice zastoupení žen se přitom v posledních dvou volbách nepodařilo kromě České republiky dosáhnout ani Itálii, Polsku a Portugalsku.

Další graf se již blíže věnuje České republice a je z něj patrné, že ačkoli bylo **v roce 2004 za ČR celkově nominováno 25 % žen, zvoleno jich bylo 5, tj. téměř 21 %** z celkového počtu. V následujících volbách **v roce 2009 se poměr žen mezi nominovanými o tři procentní body zvýšil, zvoleny však byly pouze 4 (18 %)**⁷, což byl druhý nejhorší výsledek ze všech členských států (hůře dopadla jen Malta, kterou v EP nezastupuje žádná žena)⁸. Celkové zastoupení žen v EP se přitom zvýšilo z 30 % v roce 2004 na 35 % v roce 2009.

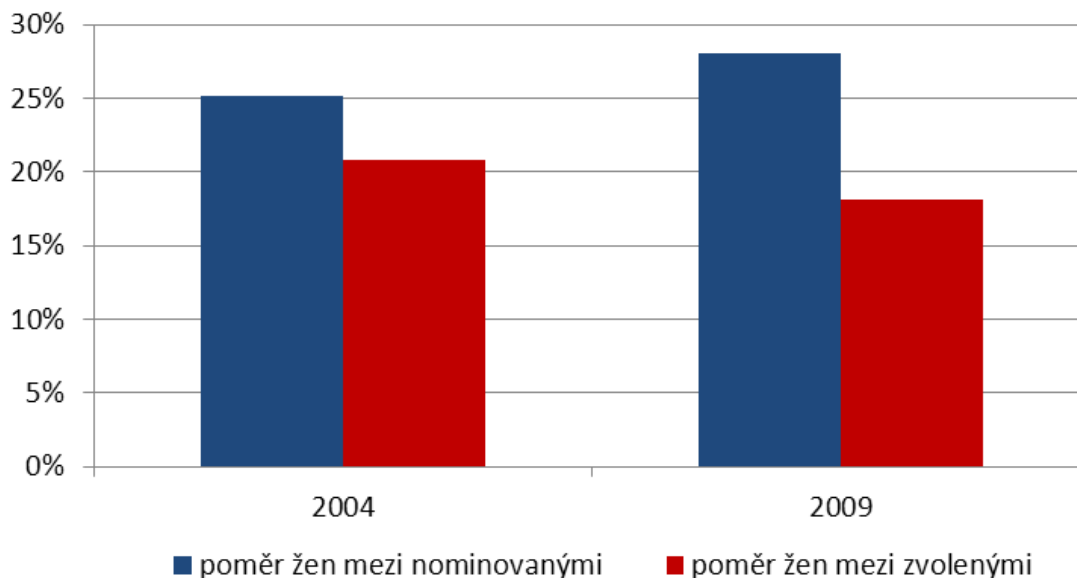
⁶ Tj. nejméně 40% zastoupení osob jednoho pohlaví.

⁷ Česká republika přitom oproti předchozímu období obsadila v Evropském parlamentu celkem o dva mandáty méně (v roce 2004 to bylo 24 mandátů a v roce 2009 pouze 22).

⁸ Vzhledem k personálním obměnám je v současné době státem Česká republika s třetím nejnižším zastoupením žen v Evropském parlamentu. Lucembursko zastupuje pouze jediná europoslankyně, což činí 17 %.

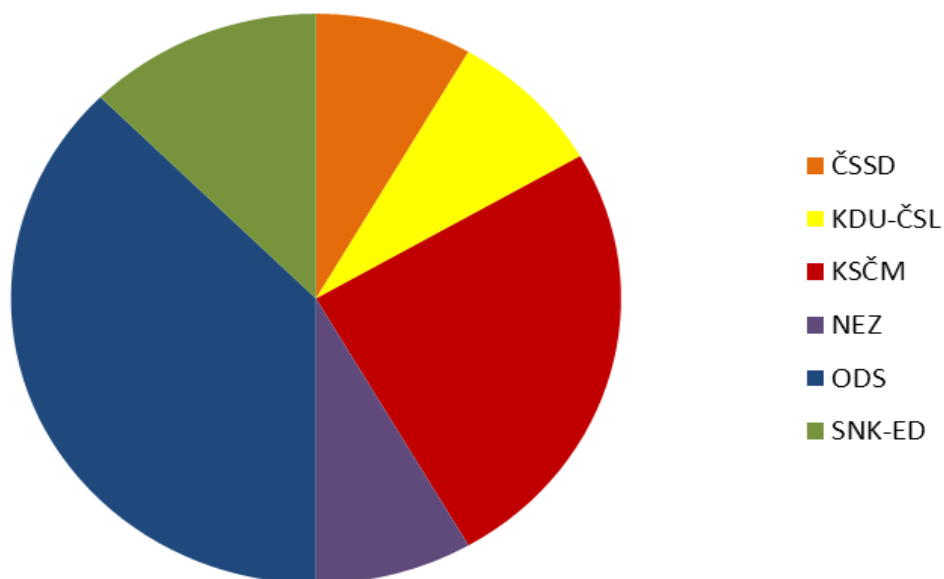
Graf č. 4: Vývoj zastoupení žen v Evropském parlamentu za ČR

Zdroj dat: ČSÚ

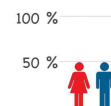
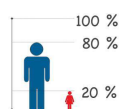
Když se na výsledky podíváme podrobněji, zjistíme, že mezi jednotlivými politickými subjekty panovaly velké rozdíly co do počtu získaných mandátů i do poměru zvolených žen. Z následujícího grafu je patrné, že v prvních českých volbách do EP v roce 2004 nejlépe uspěla Občanská demokratická strana, která získala celkem 9 křesel. Následovala ji Komunistická strana Čech a Moravy se 6 mandáty, SNK-ED se třemi mandáty a zbývající tři strany (Česká strana sociálně demokratická, KDU-ČSL a Nezávislí) získaly po 2 mandátech.

Graf č. 5: Zisk hlasů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 dle jednotlivých politických stran

Zdroj dat: ČSÚ

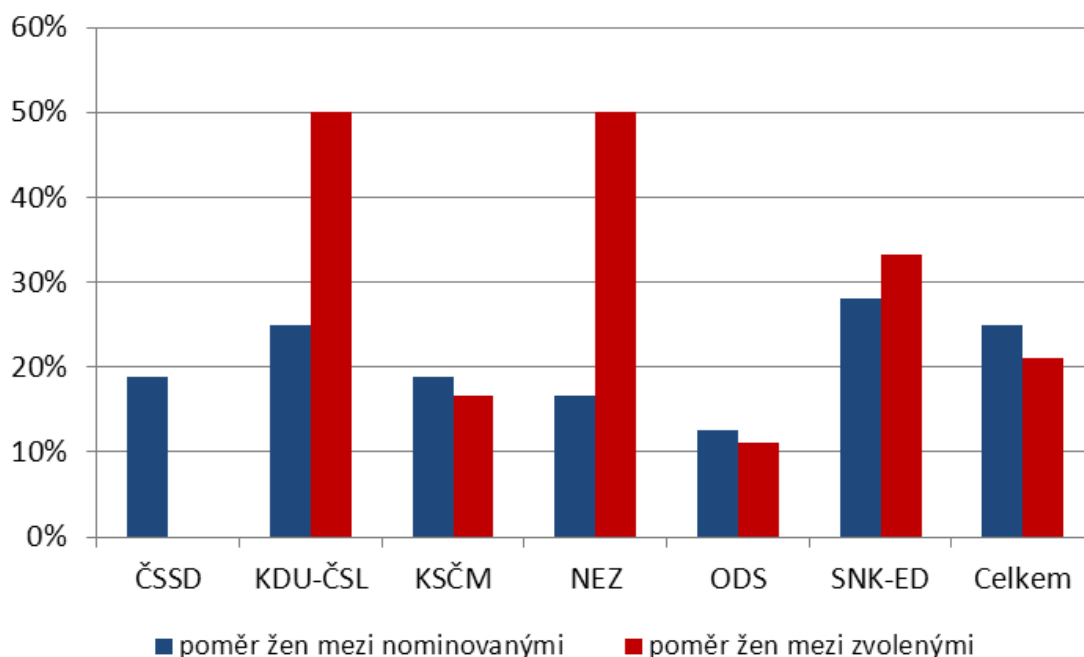
Jak již bylo řečeno, celkové zastoupení žen za Českou republiku činilo 21 % – z předchozího grafu je zřejmé, že největší vliv na genderové složení (které zachycuje Graf č. 4) měla právě

Občanská demokratická strana, za kterou však byla zvolena pouze jediná europoslankyně (11 %), Nina Škottová⁹, což byl nejhorší poměr žen a mužů hned po České straně sociálně demokratické, kterou ve volebním období 2004 – 2009 zastupovali pouze muži. Ostatní subjekty reprezentovala shodně jedna žena, což byl také maximální počet za všechny zvolené strany. Za KDU-ČSL i Nezávislé byl zvolen shodně jeden muž a jedna žena – Zuzana Roithová (KDU-ČSL) a Jana Bobošíková (NEZ). Třetinového poměru žen dosáhlo SNK-ED, za které byla zvolena Jana Hybášková, a Komunistickou stranu Čech a Moravy v tomto volebním období v EP zastupovala Věra Flasarová, což celkově činilo 16,7 %.

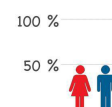
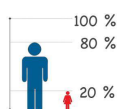
Graf č. 6: Poměr žen a mužů mezi zvolenými do EP za ČR v roce 2004 dle jednotlivých politických stran

Zdroj dat: ČSÚ

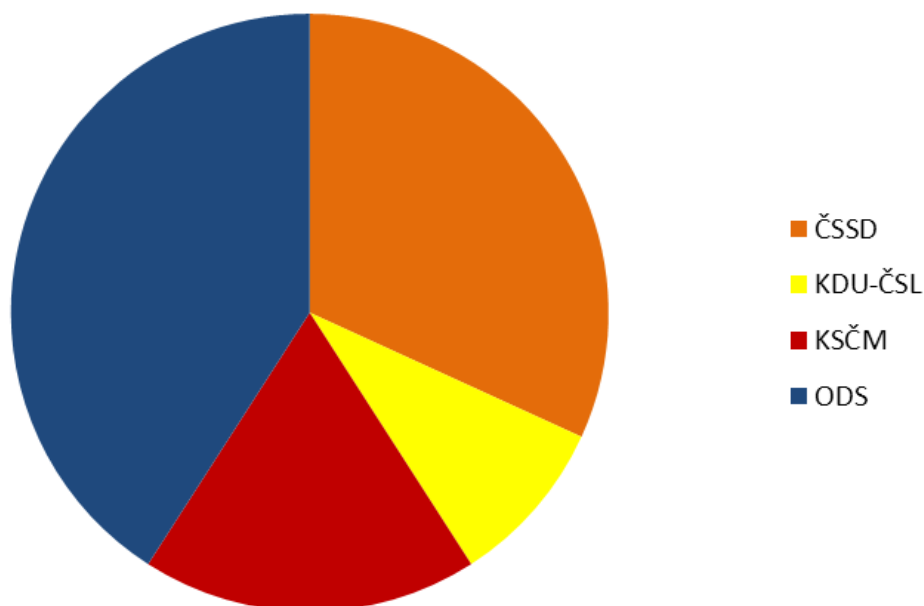
Následující volby v roce 2009 byly v mnohém odlišné. Jak je vidět v následujícím grafu, ve volbách uspěly pouze čtyři subjekty. Největší počet hlasů opět získala Občanská demokratická strana, která tak obsadila stejně jako v předchozích volbách celkem 9 křesel. Následovala ji Česká strana sociálně demokratická se ziskem 7 mandátů, Komunistická strana Čech a Moravy se ziskem 4 mandátů a 2 křesla, tedy ze všech nejméně, obsadila KDU-ČSL.

⁹ Z 5. místa na kandidátní listině.

Graf č. 7: Zisk hlasů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 dle jednotlivých politických stran

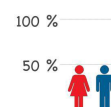
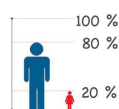

Zdroj dat: ČSÚ

Oproti předchozímu období celkové zastoupení žen kleslo z o 4 procentní body z 21 % na 17 %. Z následujícího grafu je pak patrné, že ačkoli měla ODS opět určující vliv na celkové zastoupení žen, byla opět zvolena pouze jediná europoslankyně, Andrea Češková¹⁰. Stejně jako v předchozím volebním období tak poměr žen 11 %. Naopak velký obrat nastal u ČSSD, kterou v předchozím volebním období nezastupovala žena žádná a v roce 2009 byly zvoleny hned dvě ženy (což bylo nejvíce za jednu politickou stranu) – Zuzana Brzobohatá a Olga Sehnalová¹¹. Poměr žen zvolených za ČSSD tak činil 28,6 %. Za KSČM v těchto volbách nebyla zvolena žádná žena, a to i přesto, že mezi nominovanými byly ženy zastoupeny paritně 44 %. Byly však nominovány na nižší místa kandidátní listiny, která byla vzhledem k volebnímu výsledku strany nevolitelná. KDU-ČSL opět dosáhla 50% zastoupení žen, stejně jako v předchozích volbách byla zvolena Zuzana Roithová.

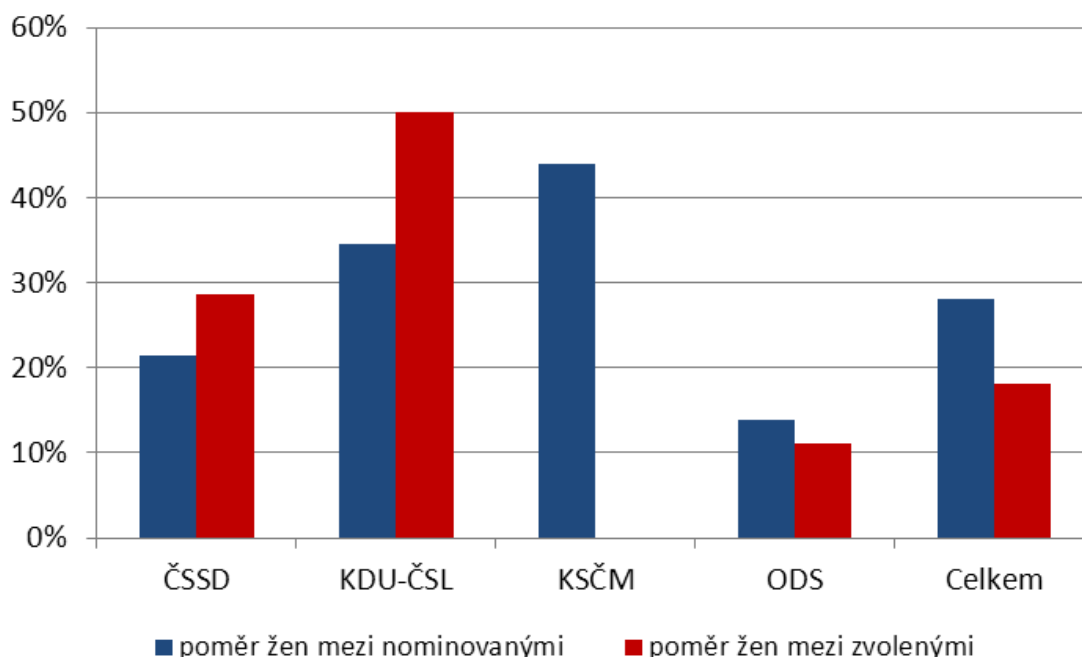
¹⁰ Která navíc získala až poslední 9. mandát přidělený Občanské demokratické straně.

¹¹ Které se do EP dostaly z 5. a 7. místa kandidátní listiny. Podobně jako v případě ODS bylo 7. místo posledním volitelným.

Graf č. 8: Poměr žen a mužů mezi zvolenými do EP za ČR v roce 2009 dle jednotlivých politických stran

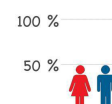
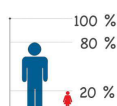
Zdroj dat: ČSÚ

Na základě dvou voleb nelze odhadovat výsledky těch příštích. Z dosavadních výsledků je však zřejmé, že je nezbytné, aby politické strany **nominovaly ženské kandidátky na volitelná místa**. Obzvláště ty strany s největším ziskem hlasů, které mají na konečné zastoupení žen a mužů největší vliv. Na druhou stranu i ty politické subjekty, které získaly pouze 2 křesla, byly schopny dosáhnout přesně polovičního zastoupení žen a mužů. Zásadní podmínkou však bylo obsadit první dvě místa kandidátní listiny osobami opačného pohlaví. **Preferenční hlasy** v obou letech změnil pořadí jen minimálně – v několika případech došlo k „výměně“ mezi prvními dvěma místy, nikdo však nebyl zvolen z původně nevolitelného místa. **Na konečné zastoupení žen a mužů tedy neměly žádný vliv**. Navíc i u stran s relativně větším ziskem hlasů a přidělených mandátů (tj. více než 2) se ženy dostaly do EP z posledních volitelných míst.

1.2. Celostátní úroveň

V Parlamentu ČR **není situace o mnoho příznivější** než na úrovni evropské. Zastoupení žen v exekutivě, tedy vládě ČR, je pak ještě mnohem nižší.

Podobně jako v předchozí kapitole, i zde je potřeba říci, že zásadní – i když o něco méně určující – **vliv na konečný poměr žen a mužů v zastupitelských orgánech i ve vládě mají politické strany**. Jak uvidíme dále, voliči a voličky mají jen omezenou možnost ovlivnit, kdo bude nakonec zvolen. Jedinou možností je udělování **preferenčních hlasů**, které však lze

využít pouze ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR¹². Zatím však tato možnost výrazně zapůsobila ve prospěch žen pouze ve volbách do PS PČR v roce 2010. Předtím byl navíc vliv preferenčních hlasů výrazně posílen. Vzhledem k tomu, že se úprava preferenčního hlasování změnila již několikrát, **nelze tento nástroj považovat za spolehlivé řešení výrazné genderové nevyváženosti na volitelných místech kandidátních listin.**

V případě horní komory je uplatňován většinový volební systém, v němž je nominace čistě na politických stranách a voličky a voliči nemají žádnou šanci do ní jakkoli zasáhnout. Na druhé straně častěji kandidují i nezávislí kandidáti či nezávislé kandidátky, jejichž nominace není závislá na vůli politických stran, ale na podpoře veřejnosti. Zastoupení žen v Senátu ale i přesto bývá nižší než v Poslanecké sněmovně, méně se také mění v průběhu volebního období.

Zdaleka nejhůře jsou na tom z hlediska zastoupení žen české vlády. Dvě české vlády byly dokonce sestaveny jako čistě mužské. Naopak výjimečné bylo zastoupení žen ve druhé Topolánkově vládě a v úřednické vládě Jana Fischera – v obou případech bylo zastoupení žen vyšší než v zastupitelských orgánech. Tyto výjimky však pouze potvrzují pravidlo, a v posledních volbách v roce 2010 se to ukázalo velmi výrazně, že voličky a voliči ženy podporují, při obsazování výkonných funkcí však již politické strany tuto vůli nerespektují.

1.2.1. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

78,5 %

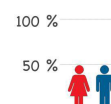
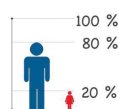
21,5 %

Stejně jako v případě Evropského parlamentu se i do dolní komory Parlamentu ČR volí **systémem poměrného zastoupení**¹³. V tomto případě však prošel řadou změn. Rozdíl je i v tom, že není předem stanovený počet obsazovaných mandátů ve volebních krajích, ale je vypočten na základě tzv. **republikového mandátového čísla**¹⁴. Tím se dělí celkový počet platných hlasů odevzdaných v každém volebním kraji – takto celé vypočtené číslo takto je počtem mandátů, které připadají jednotlivým volebním krajům (pokud takto nejsou

¹² Volebnímu systému uplatňovanému při volbách do jednotlivých komor parlamentu se budeme věnovat přímo v kapitolách 1.2.1 Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky a 1.2.2. Senát Parlamentu České republiky.

¹³ Volby upravuje Zákon č. 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky.

¹⁴ Na základě výsledků hlasování je sečten celkový počet platných hlasů, které byly ve všech volebních krajích odevzdaný pro všechny kandidující subjekty, a tento součet je vydělen počtem mandátů v Poslanecké sněmovně. Číslo takto vypočtené a zaokrouhlené na jednotky je republikovým mandátovým číslem.

rozděleny všechny mandáty, připadají ty zbylé postupně volebním krajům, které vykazují největší zbytek dělení; při rovnosti zbytků rozhoduje los).

Do skrutinia postupují ty politické strany¹⁵, které získaly **nejméně 5 % všech platných hlasů**¹⁶. Stejně jako v případě voleb do EP i zde jsou nejdříve mandáty v jednotlivých volebních krajích stejnou metodou¹⁷ rozděleny mezi kandidující subjekty postoupivší do skrutinia. Pro přidělování mandátů konkrétním kandidujícím je opět rozhodující pořadí na kandidátní listině nebo počet přednostních hlasů. V případě, že kandidující získá takový počet **přednostních hlasů**, který činí **nejméně 5 %** z celkového počtu platných hlasů odevzdaných pro tuto politickou stranu, hnutí nebo koalici, připadne mu/jí mandát přednostně. V případě voleb do PS PČR lze však podle současné právní úpravy udělit **až 4 preferenční hlasy** prostřednictvím zakroužkování jména dané/ho kandidáta/ky na hlasovacím lístku vybraného volebního subjektu.

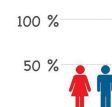
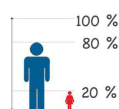
Způsob hlasování a přidělování mandátů ve volbách do dolní komory Parlamentu ČR prošel **změnami**, které měly vliv i na zastoupení žen. Současná podoba hlasování a přidělování mandátů v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky platí až od roku 2010. Do roku 2002 byly mandáty přidělovány v 8 volebních krajích pomocí tzv. **Hagenbach-Bischoffovy formule**. Kraje stejně jako nyní neměly trvale přisouzený počet mandátů, nevyužité hlasy stran z prvního skrutinia se převáděly do druhého skrutinia, které se konalo v jediném obvodu v rámci celé republiky. Zbytkové hlasy z jednotlivých krajů byly stranám sečteny a mandáty opět přisuzovány podle stejné volební formule. Přiděloval se takový počet mandátů, kolik jich nemohlo být rozděleno na úrovni krajů v prvním skrutiniu.

V takto nastaveném volebním systému byla zachovaná vysoká míra proporcionality – jednak díky značné velikosti volebních obvodů, používání Hagenbach-Bischoffovy formule a přerozdělování hlasů ve druhém skrutiniu. Velikost obvodů lze chápat také jako faktor

¹⁵ Volební koalice složené ze dvou subjektů musejí získat nejméně 10 % z celkového počtu platných hlasů, tříčlenné koalice nejméně 15 % a čtyř- a vícečlenné koalice pak nejméně 20 % všech platných hlasů.

¹⁶ V případě, že by na základě této podmínky nepostoupily do skrutinia alespoň dvě politické strany, resp. jedna politická strana a jedna koalice nebo alespoň dvě koalice, snižuje se kvórum na 4 % u politických stran a na 6 %, 8 %, resp. 10 % v případě koalic. Pokud by ani tak nepostoupily do skrutinia dva různé volební subjekty, snižuje se hranice o další procento.

¹⁷ Počet platných hlasů pro každý z kandidujících subjektů, které postoupily do skrutinia, se v rámci každého volebního kraje postupně dělí čísly 1; 2; 3 a dále vždy číslem o 1 vyšším. Vypočte se tolik podílů, kolik kandidátů je uvedeno na hlasovacím lístku, nezapočítávají se však kandidáti, kteří se kandidatury po zaregistrování kandidátní listiny vzdali nebo byli odvoláni. Hodnoty podílů se vypočítávají a uvádějí na 2 desetinná místa se zaokrouhlením nahoru. Všechny vypočtené podíly jsou seřazeny sestupně a je uveden seznam tolika podílů, kolik mandátů připadlo volebnímu kraji. V případě rovnosti 2 a více podílů v této řadě je pro jeho pořadí rozhodující počet hlasů ve volebním kraji, a je-li i tento shodný, rozhodne o pořadí podílu los. Za každý podíl obsažený v seznamu je kandidujícímu subjektu přikázán 1 mandát.

ovlivňující genderové složení kandidátních listin – za předpokladu, že šanci na zvolení má větší počet kandidátů, nezáleží tolik na pořadí kandidujících osob na kandidátní listině.¹⁸

První změnou oproti původnímu volebnímu systému bylo v roce 2002 nahrazení Hagenbach-Bischoffovy volební formule D'Hontovým dělitelem, který mírně **zvýhodňuje velké strany**. Hodnota uzavírací klauzule pro jednotlivé strany zůstala nezměněna, u koalic byla zvýšena o 5 % za každou stranu v koalici. Další změna se týkala počtu skrutinií – od roku 2002 je skrutinium pouze jedno, čímž byla částečně omezena míra jeho poměrnosti.

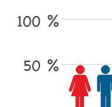
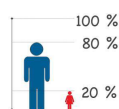
Výrazná byla zejména **proměna struktury volebních obvodů**. Nové volební kraje se zásadně liší co do velikosti – na jedné straně jsou velké volební kraje, v nichž se průměrně volí 23 až 25 poslanců a poslankyň, na druhé straně jsou kraje jako Liberecký nebo Karlovarský kraj, na které připadá pouze osm nebo dokonce jen pět mandátů. Ve většině krajů přináší systém velmi poměrné výsledky, avšak v největších krajích jsou kandidující odtrženi od svého voličstva – kandidátní listina je až třicetímístná, při omezené metodě voličských preferencí platné mezi lety 2002 a 2010, která neumožňovala zásadním způsobem měnit pořadí kandidujících osob, tak pro strany vznikla příležitost, jak do sněmovny propašovat množství nevýrazných kandidátů¹⁹ – a naopak v nejmenších volebních obvodech měla podle Lebedy volba stran šanci „stát se více personalizovanou“ a výsledky se tak blížily spíše většinovému systému.

Poslední oblast, kterou reforma výrazně zasáhla, byl **charakter kandidátních listin**. Do roku 2002 měli voliči a voličky stejně jako nyní k dispozici čtyři **preferenční hlasy**, hranice pro přednostní přidělení mandátu však činila 10 % hlasů z celkového počtu hlasů odevzdaných za navrhující stranu. V roce 2002 se počet přidělovaných preferenčních hlasů snížil na dva, hranice počtu získaných preferenčních hlasů se však snížila na 7 %. Celkově se tak v preferenčním hlasování příliš nezměnilo, avšak voliči a voličky jich podle Lebedy podstatně hojněji využívali²⁰. Využívání preferenčních hlasů bylo dále eskalováno jednak všeobecnou politickou situací a nedůvěrou ke stranám navrženým kandidátům na předních místech

¹⁸ Rakušanová a Václavíková-Helšusová v této souvislosti tvrdí, že zvětšení volebního obvodu na celou republiku by přispělo ke zvýšení politické reprezentace žen v Poslanecké sněmovně. Viz Rakušanová, P., Václavíková-Helšusová, L. „Ženy v mužské politice“. In: Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (eds.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů pro roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 43-60. Naopak za nebezpečí považuje Rakušanová směřování k většinovému charakteru systému (Rakušanová, P. *Zastoupení žen v české politice v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2006: Trendy a výzvy*. Praha: Fórum 50%, 2006).

¹⁹ Lebeda, T. „Konečná podoba volebního systému pro poslaneckou sněmovnu: otazníky nad vynucenou úpravou z roku 2002“. In: Novák, M., Lebeda, T. (eds.) *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004, s. 240.

²⁰ Lebeda, T. „Konečná podoba volebního systému pro poslaneckou sněmovnu: otazníky nad vynucenou úpravou z roku 2002“. In: Novák, M., Lebeda, T. (eds.) *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004, s. 244.

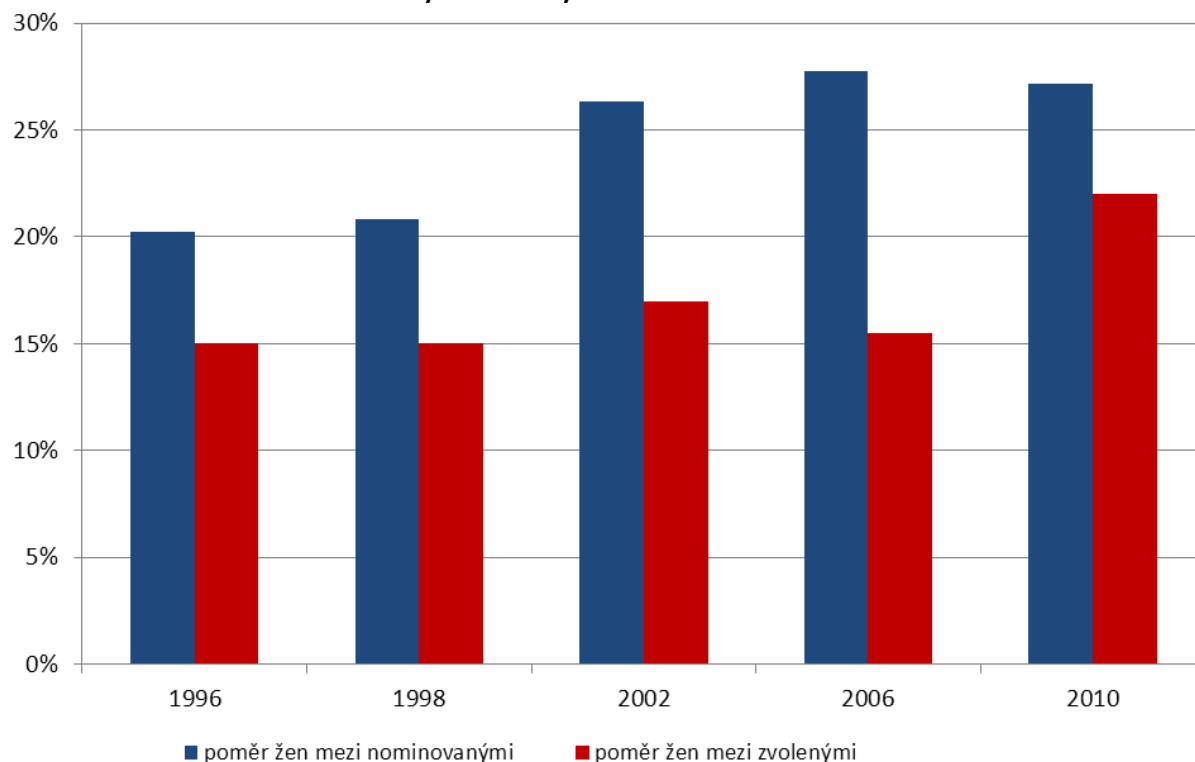

hlasovacích lístků, jednak poslední změnou volebního zákona, která opět zvýšila počet udělovaných preferenčních hlasů na 4 a současně snížila hranici pro postup na první místo kandidátní listiny na 5 % všech hlasů odevzdaných pro navrhuující stranu či koalici²¹.

Můžeme tedy shrnout, že **ačkoli zvýšení počtu volebních obvodů ženským kandidátkám situaci spíše zhoršilo** (systém zde vykazuje znaky většinového systému, který je pro ženy méně výhodný než poměrný), poslední **změna charakteru kandidátních listin z roku 2010 ukázala, že oslabení pořadí na kandidátní listině ženám výrazně prospělo**, což se ostatně skutečně ukázalo hned v následujících volbách.

Podívejme se tedy na vývoj zastoupení žen v Poslanecké sněmovně. Oproti volbám do Evropského parlamentu, které se dosud v České republice konaly pouze dvakrát, lze v případě Sněmovny sledovat dlouhodobější trend. Již z následujícího grafu je však zřejmé, že **vývoj dosud nebyl lineární** a zastoupení žen se volby od voleb více či méně proměňovalo. Stejně tak se proměňoval i celkový poměr nominovaných žen, i když platí, že od roku 2002 neklesl na úroveň předchozích dvou voleb, kdy nedosahoval ani jedné čtvrtiny.

Graf č. 9: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do PS PČR v letech 1996 – 2010

Zdroj dat: ČSÚ

²¹ Síly aktuální podoby charakteru kandidátních listin směřující k menší závaznosti stranami navrženého pořadí kandidujících si byla zřejmě vědoma i Občanská demokratická strana, která se ještě před volbami neúspěšně pokoušela prosadit návrat k úpravě platné v předchozích volbách.

Červený sloupec grafu zachycuje situaci bezprostředně po volbách, zastoupení žen se však během volebního období měnilo – např. před volbami v roce 2010 činilo aktuální zastoupení žen ve Sněmovně 18 %. Ženy jsou totiž často v pozici náhradnic (tedy na prvních nevolitelných místech kandidátních listin), a pokud se v průběhu volebního období z nějakého důvodu uvolní, často se tímto způsobem dostávají do zastupitelských orgánů ženy a jejich zastoupení se tedy zvyšuje.

Z grafu je také patrné, že revoluční byl z hlediska zastoupení žen **volební rok 2010**. Zastoupení žen se **zvýšilo o 4 procentní body oproti zastoupení žen před volbami** (v porovnání se situací bezprostředně po volbách v roce 2006 dokonce o 6,5 procentního bodu) a poprvé přesáhlo hranici 20 %. V současné době však vzhledem k personálním obměnám činí zastoupení žen v dolní komoře pouze 21,5 %.

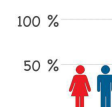
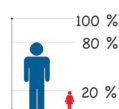
Volby v roce 2010 byly **zlomové i z dalších hledisek** – zásadních změn doznalo i **stranické složení** Sněmovny. Zatímco ji dvě strany opustily, nahradily je dvě nové. Od vzniku České republiky se v dolní komoře parlamentu stabilně držely čtyři strany – ODS, ČSSD, KSČM a KDU-ČSL (viz Graf č. 8), které téměř vždy doplnila nějaká další strana. Ve volbách 1996 to byla Občanská demokratická aliance a SPR-RSČ, v dalším volebním období Unie svobody vzniklá odštěpením od ODS, o další čtyři roky později se počet subjektů snížil na čtyři (KDU-ČSL kandidovala v koalici s US-DEU) a v minulém volebním období doplnila tyto „stálice“ Strana zelených. Ve volbách 2006 zároveň zaznamenaly historický úspěch obě největší strany, když se jim oběma podařilo získat přes 30 % všech hlasů.

Na základě tohoto vývoje se nabízely **úvahy o směřování k systému dvou stran**. Ostatně i předvolební průzkumy dvěma menším stranám předpovídaly, že se do Sněmovny nemusejí dostat. Tato prognóza se sice vyplnila – KDU-ČSL poprvé nepřekročila 5% hranici a zdaleka se to nepodařilo ani Straně zelených. Se suverénním výsledkem se do Sněmovny naopak probojovala konzervativní TOP 09 a překvapivě i dosud ne příliš známé Věci veřejné.

Tyto nečekané změny lze vysvětlit silnou **potřebou obměny politické garnitury**. Strana Věci veřejné tuto potřebu velmi dobře identifikovala a podobně zareagovaly i občanské iniciativy, které přicházely s různými radami, jak k personální obměně Sněmovny dospět.

Díky tomu se do Sněmovny skutečně dostalo mnoho nových tváří – dvě v podstatě nové strany a mnoho kandidujících ze spodních míst kandidátních listin – a proměnila se i její genderová struktura. Dosud vždy téměř bezvýhradně platilo, že poměr žen na kandidátních listinách jednotlivých stran²² byl větší než skutečné zastoupení žen ve Sněmovně. Výjimkou byla ve všech volbách od roku 1996 KSČM, u níž byl poměr vždy opačný, a v roce 1998 i KDU-ČSL, které se podařilo procento žen poslankyň oproti jejich zastoupení na kandidátních listinách lehce zvýšit. Ve prospěch žen zafungovalo zejména preferenční hlasování – celkem

²² Relevantním politickým stranám se podrobněji věnujeme v následující kapitole.

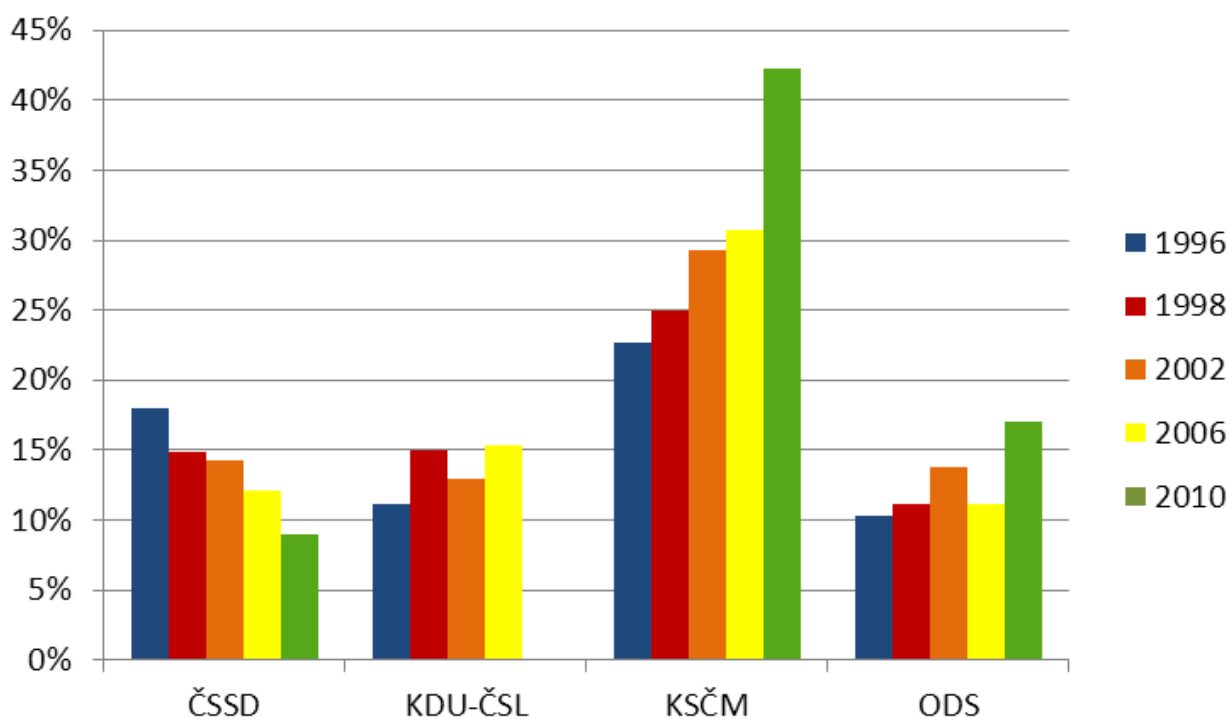

14 žen získalo mandát z původně nevolitelných pozic. **Pokud by záleželo pouze na pořadí na kandidátních listinách, činilo by zastoupení žen ve Sněmovně pouze 16 %.**

Dalším faktorem bylo i značné **oslabení dvou největších stran, tedy ODS a ČSSD**, které na své kandidátní listiny (a zejména na volitelná místa) zpravidla dosazují nejméně žen. Jak je patrné z následujícího grafu, zastoupení žen za tyto strany je dlouhodobě nízké, navíc v případě ČSSD se volby od voleb snižuje a v posledních volbách kleslo dokonce pod 10 %. U KSČM je vývoj zcela opačný – od prvních voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1996 má mezi stranami, které byly ve Sněmovně zastoupeny déle než jedno volební období²³, ve svém poslaneckém klubu suverénně vždy nejvyšší zastoupení žen. V roce 1998 to byla přesně čtvrtina, v následujících volbách se zastoupení těsně přiblížilo kritické 30% hranici, kterou překonalo v roce 2008. V posledních volbách se straně podařilo překonat i paritní práh 40 %.

Příčinám rozdílů mezi jednotlivými stranami se budeme podrobně věnovat v následující kapitole.

Graf č. 10: Vývoj zastoupení žen v PS PČR v letech 1996 – 2010 za vybrané* politické subjekty

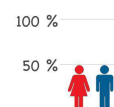
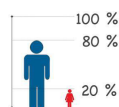

*Do grafu jsou zahrnuty pouze strany, které měly v PSP ČR zastoupení déle než jedno volební období.

Zdroj dat: ČSÚ

Vedle zastoupení žen v poslaneckých klubech stran je však potřeba se podívat i na jejich **zastoupení ve vedení jednotlivých klubů i celé Sněmovny**. Do roku 2010 byl totiž **předsednický post v Poslanecké sněmovně vyhrazen pouze mužům**, na **místopředsednické**

²³ S výjimkou roku 1996, kdy bylo nejvyšší zastoupení žen v poslaneckém klubu SPR-RSČ – činilo téměř 28 % oproti necelým 23 % v případě klubu KSČM, bylo zastoupení žen v poslaneckém klubu KSČM poměr žen nejvyšší ze všech zvolených subjektů.

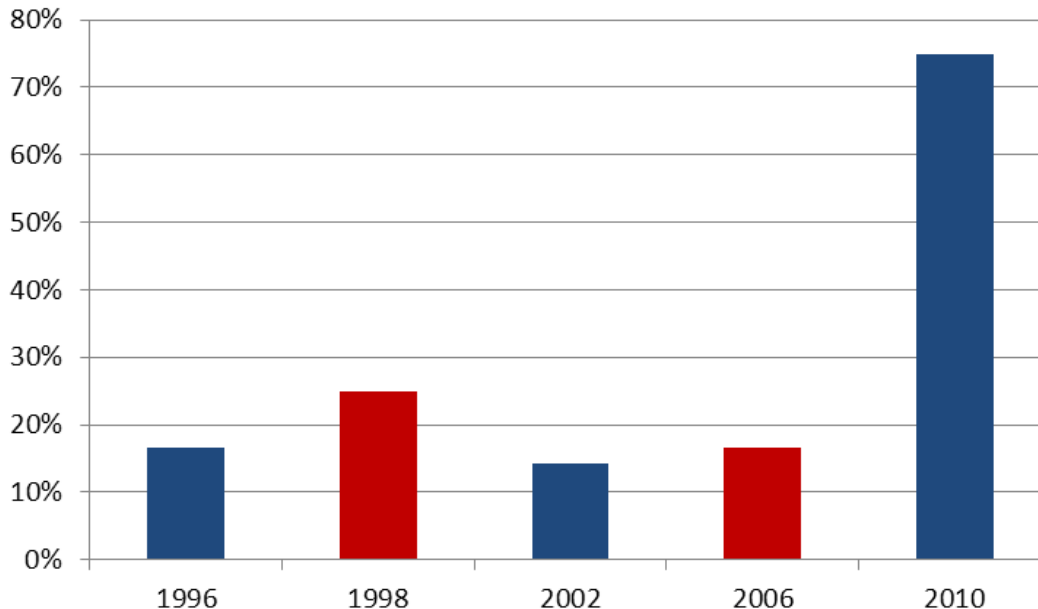
posty se ženám podařilo dosáhnout již dříve. Poprvé v období let 1996-1998, kdy funkci místopředsedkyně Sněmovny vykonávala vedle čtyř místopředsedů **Petra Buzková** z ČSSD, která byla do této funkce zvolena i v následujícím volebním období (1998-2002), kdy se počet místopředsednických míst snížil na tři.

Po volbách v roce 2002 byly do funkce místopředsedkyně Sněmovny zvoleny celkem tři ženy – **Jitka Kupčová** za ČSSD, **Hana Marvanová**²⁴ za US-DEU a **Miroslava Němcová** za ODS, vedle nich funkci místopředsedů vykonávali tři muži. V roce 2006 byly do funkce místopředsedkyně zvoleny dvě ženy – **Miroslava Němcová** a **Lucie Talmanová**, obě členky ODS. Spolu s nimi vykonávají funkci místopředsedů tři muži.

Právě **Miroslava Němcová** se po volbách v roce 2010 stala **historicky první předsedkyní Sněmovny** a také první ženou ve vysoké ústavní funkci. V témže roce byly i dva ze tří místopředsednických postů obsazeny ženami – za TOP 09 byla místopředsedkyní zvolena **Vlasta Parkanová** a za nově zvolené Věci veřejné **Kateřina Klasnová**. Vzhledem k politickému vývoji však obě místopředsedkyně svoji funkci v průběhu roku 2012 opustily a nahradili je celkem tři muži. Předsedkyně ve své funkci setrvala.

Zastoupení žen ve vedení Poslanecké sněmovny PČR zachycuje i následující graf:

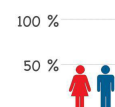
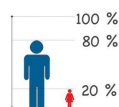
Graf č. 11: Zastoupení žen ve vedení PS PČR v letech 1996 – 2010*

*Graf zachycuje situaci bezprostředně po volbách. V průběhu volebního období se poměry mohly měnit (viz text výše).

Zdroj dat: Webové stránky Poslanecké sněmovny PČR (www.psp.cz)

²⁴ Hana Marvanová však ještě v témže roce z funkce odstoupila a o rok později přestala vykonávat i poslanecký mandát (www.psp.cz).

Když se podíváme na zastoupení žen ve vedení poslaneckých klubů zvolených stran, zjistíme, že hned v roce 1996 nominovaly ženu na post místopředsedkyně hned dvě politické strany – KSČM **Zuzku Bebarovou-Rujbrovou** a ČSSD **Petru Buzkovou**.

V letech 1998-2002 měla ČSSD tři místopředsedkyně poslaneckého klubu: **Petru Buzkovou**, **Miladu Emmerovou** a **Hanu Orgoníkovou**; dvě z místopředsednických funkcí v poslaneckém klubu ODS vykonávaly ženy: **Miroslava Němcová** a **Zdeňka Horníková**. Místopředsedkyní poslaneckého klubu KSČM zůstala **Zuzka Bebarová-Rujbrová**.

Ve volebním období 2002-2006 dosadily do místopředsednických funkcí ve svých poslaneckých klubech tyto strany: ČSSD (**Petra Buzková**, **Milada Emmerová**, **Hana Orgoníková** a **Eva Nováková**), ODS (**Miroslava Němcová**, **Zdeňka Horníková** a **Lucie Talmanová**), KSČM (**Zuzka Bebarová-Rujbrová**) a poprvé i KDU-ČSL (**Michaela Šojdrová**).

V roce 2006 se do funkce **předsedkyně** poslaneckého klubu KDU-ČSL dostala poprvé žena – dosavadní místopředsedkyně **Michaela Šojdrová**. Místopředsedkyni měly i kluby ODS (**Zdeňka Horníková**), ČSSD (**Hana Orgoníková**) a KSČM (**Miloslava Vostrá**, **Ivana Levá**). Po volbách v roce 2010, který byl pro ženy nejpříznivější co do celkového zastoupení v dolní komoře i jejím vedení, zvolila do čela svého klubu ženu, a to dokonce několikrát, pouze nově zvolená strana Věci veřejné – předsedkyní se stala nejprve **Kristýna Kočí**²⁵, poté **Karolína Peake** a **Kateřina Klasnová**, v průběhu volebního období byla žena zvolena i na post místopředsedkyně (**Jana Drastichová**). Na post místopředsedkyně zvolily ženu pouze TOP09 (**Jitka Chalánková**) a KSČM (**Miloslava Vostrá**), vedení klubů dvou největších stran zůstalo čistě mužské.

1.2.2. Senát Parlamentu ČR

82,7 %

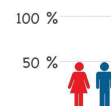
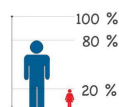

17,3 %

V případě horní komory Parlamentu ČR je uplatňován na rozdíl od dvou předchozích zastupitelských orgánů dvoukolový absolutně **většinový volební systém**²⁶. Česká republika je pro účel voleb do Senátu rozdělena do 81 obvodů – na každý volební obvod pak připadá jeden mandát. Ke získání mandátu je potřeba obdržet v daném volebním obvodu absolutní většinu, z tohoto důvodu probíhá volba zpravidla **dvoukolově**. Pokud žádný/á z kandidujících nezíská v prvním kole nadpoloviční většinu hlasů, koná se kolo druhé, do nějž postupují dva/dvě nejlépe úspěšnější kandidující. Senátorky a senátoři jsou voleni na šest let, volby však

²⁵ Ve funkci vystřídala Josefa Dobeše, který se stal ministrem školství mládeže a tělovýchovy.

²⁶ Volby upravuje Zákon č. 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky.

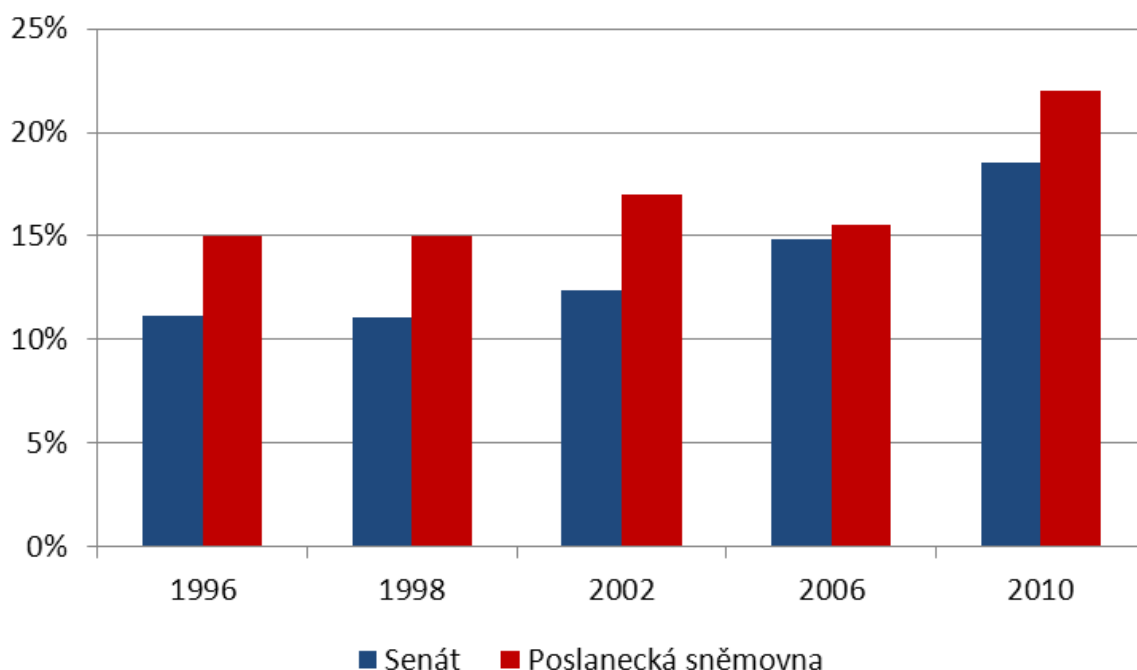

probíhají každé dva roky a vždy se v nich obmění třetina mandátů (zástupci a zástupkyně 27 obvodů). Pokud mandát v průběhu funkčního období z nějakého důvodu zanikne, jsou v daném obvodu vyhlášeny nové volby.

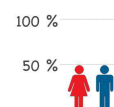
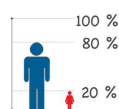
Jak již bylo řečeno v úvodu, volební systém je jedním z faktorů konečného zastoupení žen v rozhodovacích orgánech. I v českém kontextu se ukazuje, že **poměrný systém je vůči ženám příznivější, než systém většinový**. Když porovnáme zastoupení žen v obou komorách parlamentu ve volebních letech do dolní komory, bylo **zastoupení žen v Poslanecké sněmovně vždy vyšší než v Senátu** (viz Graf č. 12). Toto srovnání však neplatí zcela absolutně, jelikož volby do Senátu se konají dvakrát za jedno funkční období Poslanecké sněmovny (s výjimkou roku 1998, kdy se konaly předčasné volby) a zároveň se měnilo i zastoupení žen v Poslanecké sněmovně, rozdíly však nejsou nijak významné.

Graf č. 12: Srovnání zastoupení žen v horní a dolní komoře Parlamentu ČR v letech 1996 – 2010

Zdroj dat: ČSÚ

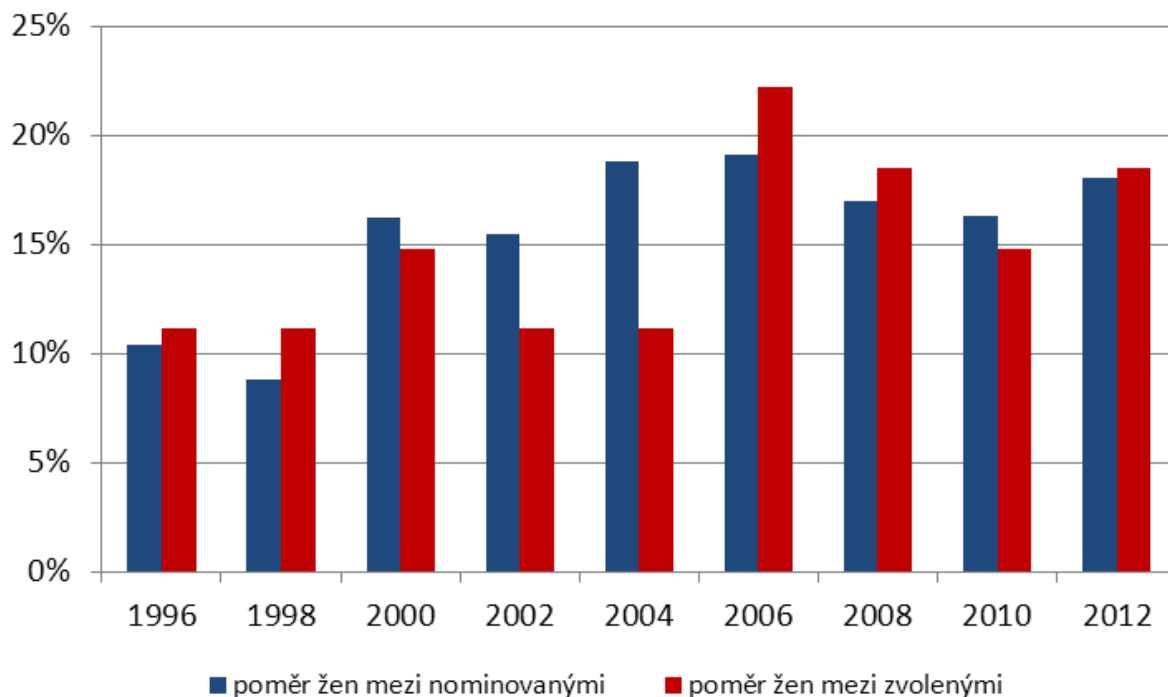
Z následujícího grafu je patrné, že v případě komory je **vývoj zastoupení žen mezi nominovanými i zvolenými ještě nahodilejší než v případě Poslanecké sněmovny**. Poměr žen mezi nominovanými se proměňoval stejně jako poměr žen mezi zvolenými senátory a senátorkami. **Nejúspěšnější byly ženské kandidátky v roce 2006**, kdy jich bylo zvoleno celkem šest (22 %). Naopak v letech 1998, 2002 a 2004 byly zvoleny pouze 3 ženy ve všech 27 obvodech, což činí 11 %. Tedy stejný poměr jako v historicky prvních volbách do horní komory, kdy byly ženy zvoleny v 9 ze všech 81 obvodů.

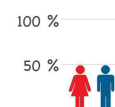
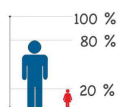

Graf č. 13: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do Senátu PČR v letech 1996 – 2012

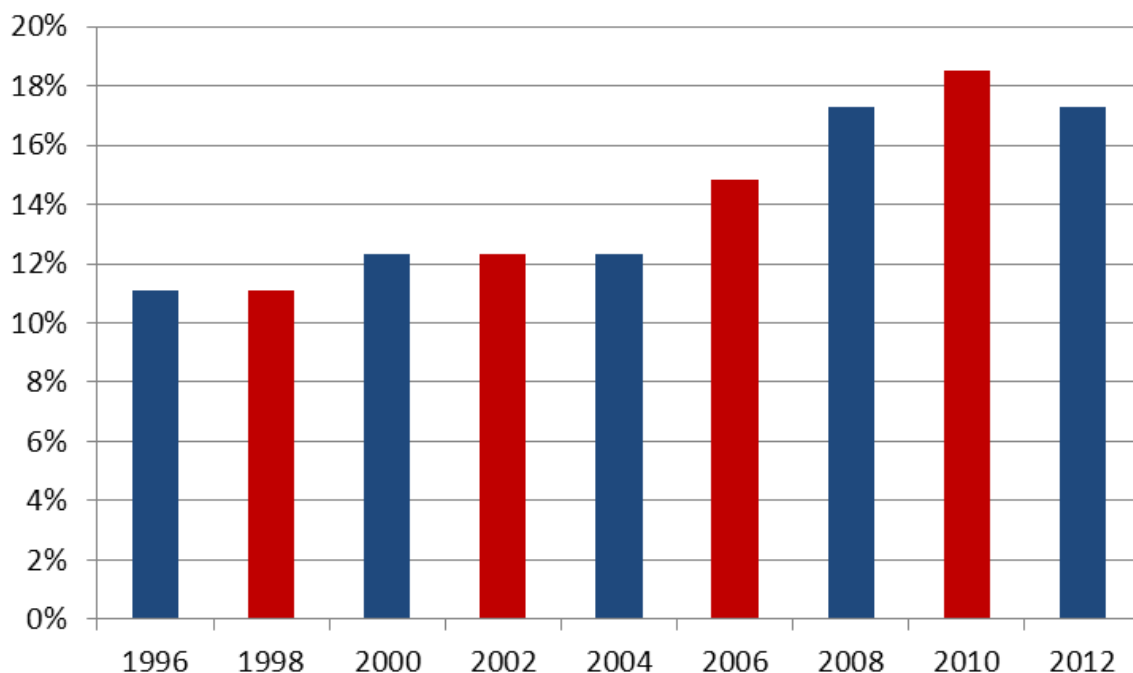

Zdroj dat: ČSÚ

Jasný pozitivní vývoj nelze sledovat ani v případě srovnání zastoupení žen v Senátu. V prvních volebních obdobích bylo genderové složení poměrně stabilní – v prvních dvou obdobích tvořily ženy v horní komoře 11 %, v roce 2003 pak došlo k mírnému nárůstu o 1,4 procentního bodu. **Od roku 2006** pak **zastoupení žen narůstalo skokově** – nejprve na necelých 15 %, po následujících volbách v roce 2008 o dalšího 2,5 procentního bodu a **v roce 2010 dosáhlo historického maxima – 18,5 %**. V tomto roce zastupovaly ženy celkem 15 volebních obvodů. V posledních volbách **v roce 2012 se dosud pozitivní trend zvrátil a zastoupení žen kleslo** na současných 17,3 %. Toto snížení bylo dáno zejména tím, že se volilo ve stejných obvodech jako v roce 2006, kdy byly ženy z hlediska volebního výsledku nejúspěšnější (viz Graf č. 13).

Graf č. 14: Vývoj zastoupení žen v Senátu PČR v letech 1996 – 2012

Zdroj dat: ČSÚ

1.2.3. Ženy v českých vládách

93,3 %

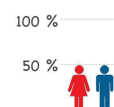
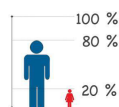

6,7 %

Jak již bylo řečeno výše, **zastoupení žen v exekutivě je ještě nižší než ve volených funkcích.** V předchozí podkapitole jsme také viděli, že zastoupení žen v dolní komoře Parlamentu ČR bylo vždy nižší než v Senátu. V případě vlády a Poslanecké sněmovny či Senátu však **není takové srovnání jednoduché.** Zejména proto, že **složení vlád se často** – zejména v posledních letech – **měnilo** a s ním se měnilo i zastoupení žen. Zcela jiná tak mohla být situace na při jmenování vlády a při konci jejího funkčního období. Ilustrativní je z tohoto pohledu vláda premiéra Petra Nečase, která byla v červenci roku 2010 jmenována jako čistě mužská a po třech letech, v době podání demise, tvořily ženy téměř 19 % osazenstva vlády.

Ještě než se však budeme podrobně věnovat genderovému složení českých vlád, podíváme se ve stručném přehledu na **stranické složení vlád²⁷ a jeho proměny.** Tímto přehledem chceme ilustrovat mnohdy nepřehlednou a složitou situaci na české politické scéně, která má

²⁷ Vlády ČR byly až na výjimky sestavovány jako koaliční.

vliv nejen na zastoupení žen ve vládě, ale i na proměnu stranického uspořádání, které je z hlediska postavení žen v politice klíčové, jak uvidíme hned v následující kapitole.

Vznik první české vlády byl ještě do značné míry ovlivněn stabilizací stranického systému po roce 1989 a blížícím se rozpadem federace v roce 1993. Předsedou české vlády byl v roce 1992 jmenován **Václav Klaus** a vládní koalici tvořila vítězná ODS, KDS, KDU-ČSL a ODA²⁸. **Stejný premiér** byl jmenován i po prvních volbách do Poslanecké sněmovny PČR v roce 1996. Součet mandátů ODS, KDU-ČSL a ODA na vytvoření většinové středopravicové vlády nestačil. Menšinová vláda se proto musela spolehnout na podporu ČSSD, která ji však mohla přehlasovat pouze s podporou komunistů a republikánů.

V roce 1997 byli z ČSSD vyloučeni dva poslanci, z nichž jeden vstoupil do ODS, a síly se tak zdánlivě vyrovnaly. Ovšem již od prvních senátních voleb, konaných na podzim 1996, se vztahy mezi ODS a zbylými dvěma koaličními stranami začaly vyhrcovat. Zároveň se začal zhoršovat ekonomický vývoj země a byly zveřejněny informace o finančních skandálech ODS. Na podzim 1997 pak všechny tyto události vyvrcholily pádem vlády – v listopadu odešly KDU-ČSL a ODA do opozice a v ODS následovaly střety, které vyvrcholily odchodem části členů a založením nové politické strany Unie svobody.²⁹

K 2. lednu 1998 podal předseda vlády demisi a byla ustavena polouřednická vláda nestraníka **Josefa Tošovského** tolerovaná ČSSD, KDU-ČSL, ODA a US, která svůj mandát vykonávala až do předčasných voleb v červnu 1998.³⁰ V nich zvítězila ČSSD, povolební vyjednávání byla však dramatická. Občanská demokratická strana, která ve volbách získala druhý největší počet mandátů, se s menšími stranami nedohodla a vzhledem ke zkušenostem s rozpadem koalice se rozhodla tolerovat menšinovou vládu ČSSD. Oběma stranami byla podepsána *Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice* – tzv. opoziční smlouva –, která byla začátkem roku 2000 prohloubena pěti dalšími dohodami (tzv. toleranční patent).³¹ V čele vlády setrval po celou dobu jejího působení **Miloš Zeman**.

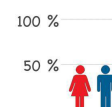
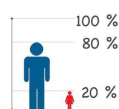
Vzhledem k tomu, že menší strany (tj. KDU-ČSL a US) neměly podíl na vládě, se před senátními volbami v na podzim 1998 zintenzívnila jejich spolupráce a připojily se k nim další dvě menší strany bez parlamentního zastoupení – ODA a DEU. V září 1998 podepsaly tyto

²⁸ Mareš, M. „Česká republika“. In: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. (eds.) *Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2002, s. 124.

²⁹ Mareš, M. „Česká republika“. In: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. (eds.) *Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2002, s. 125.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

strany tzv. *Čtyřkoaliční smlouvu*, která je zavazovala k podpoře společných kandidátů v senátních volbách. Výsledky senátních voleb byly pro Čtyřkoalici velmi příznivé, proto spolupráce stran pokračovala i nadále – o rok později byla v Praze podepsána druhá, tzv. *Svatováclavská čtyřkoaliční dohoda*, na jejímž základě vznikla tzv. čtyřkoaliční rada. V následujícím roce byl přijat dokument nazvaný *Společně pro změnu*, v němž byly rozvinuty vzájemné vztahy včetně spolupráce před a po parlamentních volbách.

V dubnu 2001 nastaly uvnitř Čtyřkoalice spory o osobu lídra (odstoupivšího Cyrila Svobodu z KDU-ČSL nakonec nahradil Karel Kühnl z US), i přesto však spolu strany vytvořily stínovou čtyřkoaliční vládu. V témže roce došlo ke sloučení US a DEU a vznikl nový subjekt US-DEU. Na přelomu let 2001 a 2002 se objevily další, tentokrát závažnější spory kvůli kritice ODA ze strany KDU-ČSL. ODA opustila kandidátky a Karel Kühnl rezignoval. Z US-DEU a KDU-ČSL se v únoru vytvořil nový subjekt, který kandidoval ve volbách – Koalice.³²

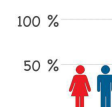
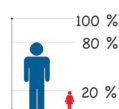
Volby v roce 2002 probíhaly podle nového volebního systému (viz podkapitolu 1.2.1). Zvítězila v nich opět ČSSD a premiérem byl jmenován **Vladimír Špidla**, kterého v srpnu 2004 v čele vlády nahradil **Stanislav Gross**. Do konce volebního období však dovedla Českou republiku až vláda **Jiřího Paroubka**.

Ani po volbách v roce 2006 se však politická situace neuklidnila. Vysoké volební zisky zaznamenaly vysoké volební zisky dvě velké strany – tedy vítězná ODS a ČSSD. Došlo však k patové situaci, kdy ČSSD měla společně s KSČM 100 hlasů v Poslanecké sněmovně a zbylé strany rovněž 100 hlasů. Sestavování vlády proto bylo velmi dramatické a předchozí vláda Jiřího Paroubka z ČSSD podala demisi až k 16. 8. 2006 poté, co byl po tříměsíčních peripetiích konečně zvolen předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Sestavováním vlády byl pověřen předseda ODS, která ve volbách získala největší počet mandátů, **Mirek Topolánek**. Jeho vláda však nedostala v Poslanecké sněmovně důvěru, a proto k 11. 10. 2006 podala demisi. Nová Topolánkova koaliční vláda získala důvěru jen díky tomu, že ji kromě koaličních stran podpořili i dva poslanci ČSSD, kteří před hlasováním opustili sál, avšak i kvůli nejistým poměrům ve Sněmovně nevydržela u moci až do konce volebního období. Na pátý pokus se podařilo opozici vyslovit této vládě nedůvěru.³³ Vedle opozičních stran se proti vládě postavili i dva rebelující poslanci zvolení za ODS a dvě bývalé poslankyně Strany zelených.

Poslanecká sněmovna sice vydržela až do řádných voleb na jaře 2010, dovedla ji však do nich v historii ČR již druhá úřednická vláda, tentokrát v čele s **Janem Fischerem**. V nově zvolené

³² Mareš, M. „Česká republika“. In: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. (eds.) *Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2002, s. 125n.

³³ Topolánkova koaliční vláda se tak stala první vládou v historii České republiky, která byla svržena hlasováním o nedůvěře Poslaneckou sněmovnou.

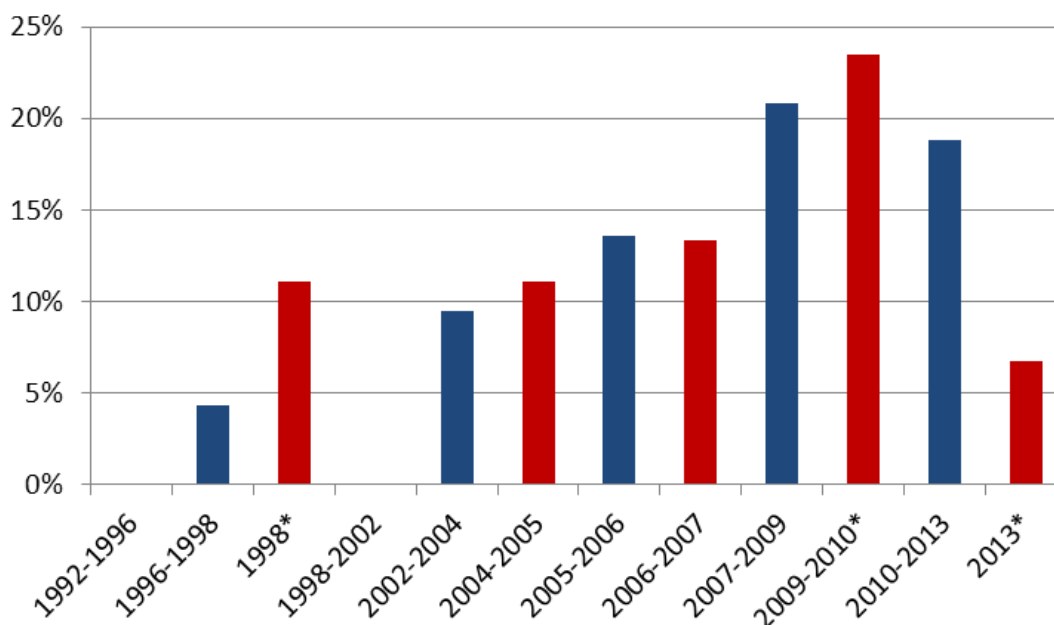

Sněmovně se neopakovala patová situace, avšak vítězná ČSSD neměla dostatek mandátů na jednobarevnou vládu a nepodařilo se ji vyjednat ani koaliční spolupráci. Prezident tak nakonec pověřil v rozporu s dosavadními zvyklostmi nikoli předsedu vítězné strany, ale **Petra Nečase** z ODS. Vznikla tak koaliční vláda ODS, Věcí veřejných a TOP 09, která disponovala ve Sněmovně většinou 118 hlasů. Ani to jí však nezaručilo stabilitu. Již koncem roku 2010 se objevila první korupční kauza, které vedla k demisi prvního z ministrů. Hned na jaře následujícího roku došlo k první vládní krizi, vláda prošla mnoha personálními obměnami i skandály, na jaře 2012 se navíc rozpadla jedna z koaličních stran – Věci veřejné. Konec vlády uspišilo zadržení zaměstnanců úřadu vlády, politiků a úředníků podezřelých z korupce a zneužití pravomoci úřední osoby. Po třech letech působení Nečasovy vlády jmenoval prezident Zeman 10. 7. 2013 v historii již třetího úřednického premiéra, někdejšího ministra v Zemanově i Špidlově vládě, **Jiřího Rusnoka**. Této vládě však nebyla Poslaneckou sněmovnou vyslovena důvěra, proto od 13. 8. 2013 vládne v demisi. Nestabilní situace vedla k rozpuštění Sněmovny k 28. 8. 2013 a vyhlášení předčasných voleb.

Když se podíváme na **zastoupení žen** v českých vládách, zjistíme, že se do značné míry podobá celkové mnohdy chaotické situaci na české politické scéně – zejména v nejvyšších patrech politiky. Podobně jako v případě Parlamentu ČR se ani zastoupení žen ve vládě **nevyvíjelo lineárně** (viz Graf č. 15). Nelze vysledovat ani korelaci mezi zastoupením žen a skutečností, zda jde o vládu politickou, či úřednickou, které byly od roku 1992 jmenovány celkem tři.

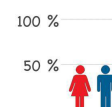
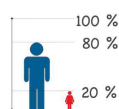
Graf č. 15: Vývoj zastoupení žen ve Vládě ČR v letech 1992 – 2013

*úřednická vláda

Zdroj dat: Webové stránky Vlády ČR (www.vlada.cz)

Celkem **čtyři vlády** – tedy třetina dosud jmenovaných – **byly sestaveny bez jediné ministryně**. V první vládě Václava Klause v letech 1992 – 1996 a v menšinové vládě Miloše

Zemana³⁴ mezi lety 1998 až 2002 nebyla žádná žena po celé funkční období. I druhá vláda Václava Klause byla původně jmenována jako čistě mužská, zhruba po půl roce od jejího jmenování přišla do vlády jedna ministryně. Podobně i do vlády Petra Nečase byly ženy jmenovány až v průběhu jejího funkčního období – dvě z toho na ministerské pozice a jedna na post místopředsdkyně vlády a předsdkyně její Legislativní rady³⁵. Z následující tabulky je patrné, že naopak nejvíce žen zasedlo v úřednické vládě Jana Fischera; více než jednu pětinu kabinetu tvořily ženy i v druhé vládě premiéra Mirka Topolánka.

Tabulka č. 1: Zastoupení žen v českých vládách 1992 – 2013

Premiér	Funkční období		Počet členů/ek vlády*	Celkový počet žen*	Celkový podíl žen*	Počet ministryň po celé období
	od	do				
Václav Klaus	2. 7. 1992	4. 7. 1996	26	0	0%	-
Václav Klaus	4. 7. 1996	2. 1. 1998	23	1	4,3%	0
Josef Tošovský	2. 1. 1998	17. 7. 1998	18	2	11,1%	2
Miloš Zeman	22. 7. 1998	12. 7. 2002	28	0	0 %	-
Vladimír Špidla	15. 7. 2002	4. 8. 2004	21	2	9,5%	1
Stanislav Gross	4. 8. 2004	25. 4. 2005	18	2	11,1%	2
Jiří Paroubek	25. 4. 2005	4. 9. 2006	22	3	13,6%	0
Mirek Topolánek	4. 9. 2006	9. 1. 2007	15	2	13,3%	2
Mirek Topolánek	9. 1. 2007	26. 3. 2009	24	5	20,8%	1
Jan Fischer	8. 5. 2009	25. 6. 2010	17	4	23,5%	3
Petra Nečas	13. 7. 2010	10. 7. 2013	29	3	18,8%	0
Jiří Rusnok	10. 7. 2013	dosud	15	1	6,7%	1

*za celé funkční období vlády

Zdroj dat: Webové stránky Vlády ČR (www.vlada.cz)

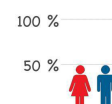
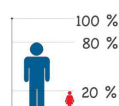
Vůbec první ministryní³⁶ v historii samostatné České republiky byla **Vlasta Parkanová**, zvolená za Občanskou demokratickou alianci, ve druhé vládě premiéra Klause. Tato vláda byla původně jmenována bez jediné ženy, Vlasta Parkanová v čele resortu obrany nahradila svého tehdejšího stranického kolegu Jana Kalvodu³⁷. V politice však působila již od roku

³⁴ Premiér Miloš Zeman se k absenci žen ve své vládě několikrát vyjadřoval; označoval ji jako „vládu sebevrahů“: „Tato vláda bude přinejmenším v následujících dvou letech vládou sebevrahů.“ (Televizní noviny 18. 7. 1998). Fakt, že v ní nesedí žádná žena, měl být tedy chápán jako galantní krok, což dokladuje pokračování citovaného výroku: jakmile vláda „zvládne ty nejtěžší problémy, které jí zanechala minulost, tak věřím, že ženy nastoupí do míst uvolněných muži“ (Vodrážka, M. Esej o politickém harémismu: kritická zpráva o stavu feminismu v Čechách. Brno: Zvláštní vydání, 1999). Že s ženami ve vládě Miloš Zeman nepočítal, naznačuje i další výrok: „Až budeme sestavovat vládu manekýnů, bezesporu tam budou hezcí a štíhlí muži. Tato vláda, pane redaktore, není vládou manekýnů.“ (Televizní noviny 16. 8. 1998).

³⁵ Jak uvidíme dále, Karolína Peake byla velmi krátce i v čele resortu obrany.

³⁶ Profily všech dosavadních českých ministryň jsou k dispozici na webových stránkách Fóra 50 % <http://padesatprocent.cz/cz/databaze-expertek-a-politicek/zeny-v-ceskych-vladach-2>.

³⁷ Na příkladu první české ministryně tak lze ilustrovat častý jev, kdy se ženy dostávají do vysokých funkcí až v momentě, kdy jejich mužští kolegové selžou. Jan Kalvoda v roce 1997 abdikoval v souvislosti s kauzou

1990, kdy byla kooptována do Federálního shromáždění za Občanské fórum, v prosinci 1991 vstoupila do ODA a vykonávala mandát za tuto stranu. V rámci strany byla členkou ústředního sněmu a předsedkyní bezpečnostní sekce. V roce 1998 z ODA vystoupila. V PS PČR vykonávala mandát nepřetržitě od roku 1997³⁸ do rozpuštění Sněmovny v srpnu 2013.

Ve volbách v roce 1996 kandidovala za Občanskou demokratickou alianci, v následujícím volebním období již jako nezávislá na kandidátce Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové. V roce 2001 do KDU-ČSL vstoupila – předtím za tuto stranu vykonávala v letech 1997 a 1998 funkci ministryně spravedlnosti, od roku 2007 byla za KDU-ČSL dva roky ve funkci ministryně obrany. V koaliční Topolánkově vládě vykonávala také funkci místopředsedkyně. V červnu 2009 ohlásila svůj odchod z KDU-ČSL, v následujícím roce byla zvolena za TOP 09 do dolní komory Parlamentu ČR. Od června 2010 do července 2012 vykonávala funkci místopředsedkyně Poslanecké sněmovny. Na ni rezignovala, když se jí Poslanecká sněmovna rozhodla vydat k trestnímu stíhání v souvislosti s nákupem armádních letounů CASA³⁹.

V úřednické vládě Josefa Tošovského, jmenované v roce 1998, doplnila Vlastu Parkanovou další žena – první ministryně zdravotnictví **Zuzana Roithová**. Tuto funkci vykonávala jako nestranička za KDU-ČSL. V témže roce byla zvolena za Čtyřkoalici (v níž kandidovala za KDU-ČSL) do Senátu České republiky. O rok později se stala členkou strany (www.kdu.cz). Od května 2001 do listopadu 2003 byla místopředsedkyní KDU-ČSL se zodpovědností za programové věci a zahraniční vztahy, předsedkyní Programové rady, místopředsedkyní komise pro sociální věci a rodinu KDU-ČSL, členkou zdravotní komise KDU-ČSL, členkou Celostátního výboru KDU-ČSL a Celostátní konference KDU-ČSL. Senátorský mandát vykonávala až do července 2002. V roce 2004 se na výzvu Klubu senátorů KDU-ČSL rozhodla kandidovat do Evropského parlamentu. Ve volbách uspěla, svůj mandát obhájila i v následujících volbách a vykonává jej dosud. V roce 2013 neúspěšně kandidovala na prezidentku České Republiky.

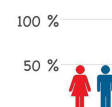
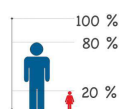
Další ženy se ve vládě objevily až po čtyřech letech – jednou z nich byla ministryně školství Petra Buzková, členka České strany sociálně demokratické a druhou její stranická kolegyně, ministryně zdravotnictví, Marie Součková.

---

neoprávněného užívání titulu JUDr. (viz Zprávy ČRo ze dne 18. 12. 1996 <http://archiv.radio.cz/news/CZ/1996/18.12.html>).

³⁸ I poslanecký mandát získala Vlasta Parkanová po odstoupení svého stranického kolegy. Dne 2. prosince 1997 postoupila z kandidátky ODA do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, když nahradila Miroslava Leštínu (Poslanec ODA Leština složí mandát, MF Dnes 2. 12. 1997).

³⁹ <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-56507000-snemovna-vydala-policii-vlastu-parkanovou-pro-bylo-117-poslancu-proti-45>

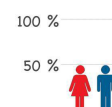
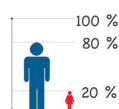
Petra Buzková vstoupila do politiky na parlamentní úrovni již v roce 1992, kdy od června do prosince vykonávala mandát v České národní radě za Českou stranu sociálně demokratickou. Od 1. 1. 1993 byla poslankyní Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Od té doby vykonávala poslanecký mandát nepřetržitě až do roku 2006, kdy z politiky odešla. V letech 1990 - 2000 působila také jako místopředsedkyně ČSSD. Ministryně zdravotnictví **Marie Součková** vykonávala funkci rovněž za ČSSD. Ve straně zároveň působila jako místopředsedkyně, a to od roku 2002 do roku 2006. Ve vládě Stanislava Grosse byla v čele resortu zdravotnictví její stranická kolegyně **Milada Emmerová**, která do strany vstoupila v roce 1994, ale nevykonávala v ní žádné významné funkce.

Ve vládě Jiřího Paroubka doplnila Petru Buzkovou a Miladu Emmerovou další ministryně – do čela resortu informatiky byla za Unii svobody jmenována nestranice **Dana Bérová**. Následně jmenovaný premiér Mirek Topolánek do své vlády jmenoval dvě ženy⁴⁰, opět nestranice, tentokrát za Občanskou demokratickou stranu – **Milena Vicenová** vedla resort zemědělství a **Miroslava Kopicová** byla ministryní školství, mládeže a tělovýchovy. Zatímco Milena Vicenová politiku opustila, Miroslava Kopicová se do čela MŠMT po tři a půl letě přestávce opět vrátila.

Do druhé vlády premiéra Topolánka nominovala ODS pouze jedinou ministryni, a to **Danu Filipiovou** do čela ministerstva zdravotnictví, která navíc v úřadě působila pouhé dva měsíce. Jak již bylo řečeno, KDU-ČSL do vlády nominovala ministryni obrany (a od 23. ledna 2007 také místopředsedkyní vlády) Vlastu Parkanovou a na ministerstvo kultury režisérku **Helenu Třeštíkovou**. Ta však funkci vykonávala pouhých 17 dní. Další dvě ministryně Topolánkovy koaliční vlády – ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Dana Kuchtová a ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamila Stehlíková – zastupovaly Stranu zelených. **Dana Kuchtová** vstoupila do politiky již v roce 1989 jako členka Občanského fóra. Členkou Strany zelených je od roku 2003, v následujícím roce byla zvolena 1. místopředsedkyní a ve vedení strany setrvala až do roku 2008; od listopadu 2012 je opět členkou předsednictva strany. Ve funkci ministryně působila pouze necelých 9 měsíců. **Džamila Stehlíková** byla od října 2005 do února 2007 místopředsedkyní Strany zelených, a poté členkou Republikové rady SZ. Ve vládě setrvala až do její hromadné rekonstrukce v lednu roku 2009.

V následující úřednické vládě premiéra Jana Fischera bylo zastoupeno po dobu jejího funkčního období dosud historicky nejvíce žen – 23,5 %. Tedy více, než v té době činilo zastoupení žen v Poslanecké sněmovně i Senátu. Po celou dobu funkčního období byly ve vládě tři ženy: ministryně zdravotnictví **Dana Jurásková**, v čele resortu spravedlnosti **Daniela Kovářová** a jak již bylo řečeno výše, ministryní školství, mládeže a tělovýchovy byla opět

⁴⁰ S nadsázkou lze říci, že Mirek Topolánek při sestavování jednobarevné menšinové vlády postupoval opačně než Miloš Zeman při obsazování postů ve „vládě sebevrahů“ (viz výše). Šance na získání důvěry vlády byly vzhledem k tehdejší poměrům ve Sněmovně malé, navíc byly do ministerských pozic obsazeny nikoli členky strany, ale odbornice v daných oblastech.

jmenována **Miroslava Kopicová**. Po necelém roce od sestavení vlády byla do funkce ministryně životního prostředí jmenována **Rút Bízková**. Všechny ženy byly jako nestraničky nominovány za Občanskou demokratickou stranu.

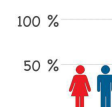
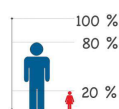
Zajímavým vývojem prošla následující vláda Petra Nečase vzešlá z voleb v roce 2010. Původně byla jmenována jako čistě mužská, v průběhu jejího funkčního období se v ní však vystřídal rekordních 29 členek a členů. Jako první žena byla do vlády jmenována **Karolína Peake**, a to téměř po roce fungování vlády na pozici předsedkyně Legislativní rady vlády. Zároveň se stala i místopředsdkyní vlády. Po dalším půlroce vystřídala dosavadního ministra kultury **Alena Hanáková** z TOP 09. Jako poslední do vlády přišla ministryně práce a sociálních věcí **Ludmila Müllerová**⁴¹. V prosinci roku 2012 byla Karolína Peake krátce jmenována do čela resortu obrany – ve funkci však byla pouhých osm dní.

V zatím poslední úřednické vládě premiéra Rusnoka zasedla jediná žena – ministryně spravedlnosti **Marie Benešová**. Ačkoli byla jmenována do nepolitické vlády, je členkou České strany sociálně demokratické, v letech 2011 – 2013 byla dokonce její místopředsdkyní. Předtím působila mezi lety 1999 a 2005 jako nejvyšší státní zástupkyně. V letech 2006 – 2010 působila ve stínové vládě ČSSD jako stínová ministryně spravedlnosti, do strany však vstoupila až v roce 2007.

Tabulka č. 2: Ministryně v českých vládách a jejich funkční období (1992 – 2013)

Vláda	Funkční období	Ministryně a období jejich působení ve vládě
vláda Václava Klause I.	2. 7. 1992 – 4. 7. 1996	–
vláda Václava Klause II.	4. 7. 1996 – 2. 1. 1998	Vlasta Parkanová (7. 1. 1997 – 2. 1. 1998)
úřednická vláda Josefa Tošovského	2. 1. 1998 – 17. 7. 1998	Vlasta Parkanová (2. 1. 1998 – 17. 7. 1998) Zuzana Roithová (2. 1. 1998 – 17. 7. 1998)
vláda Miloše Zemana	22. 7. 1998 – 12. 7. 2002	–
vláda Vladimíra Špidly	15. 7. 2002 – 4. 8. 2004	Petra Buzková (15. 7. 2002 – 4. 8. 2004) Marie Součková (15. 7. 2002 – 14. 4. 2004)
vláda Stanislava Grosse	4. 8. 2004 – 25. 4. 2005	Petra Buzková (4. 8. 2004 – 25. 4. 2005) Milada Emmerová (4. 8. 2004 – 25. 4. 2005)
vláda Jiřího Paroubka	25. 4. 2005 – 16. 8. 2006	Dana Bérová (25. 4. 2005 – 16. 8. 2006) Petra Buzková (25. 4. 2005 – 16. 8. 2006) Milada Emmerová (25. 4. 2005 – 12. 10. 2005)
vláda Mirka Topolánka I.	4. 9. 2006 – 9. 1. 2007	Miroslava Kopicová (4. 9. 2006 – 9. 1. 2007) Milena Vícenová (4. 9. 2006 – 9. 1. 2007)
vláda Mirka Topolánka II.	9. 1. 2007 – 8. 5. 2009*	Dana Kuchtová (9. 1. 2007 – 4. 10. 2007) Vlasta Parkanová (9. 1. 2007 – 8. 5. 2009) Džamila Stehlíková (9. 1. 2007 – 23. 1. 2009) Helena Třeštíková (9. 1. 2007 – 26. 1. 2007) Dana Filipiová (23. 1. 2009 – 8. 5. 2009)
úřednická vláda Jana Fischera	9. 4. 2009 – 13. 7. 2010**	Dana Jurásková (8. 5. 2009 – 13. 7. 2010) Miroslava Kopicová (8. 5. 2009 – 13. 7. 2010) Daniela Kovářová (8. 5. 2009 – 13. 7. 2010) Rút Bízková (15. 4. 2010 – 13. 7. 2010)

⁴¹ Obě ministryně se do úřadu dostaly až poté, co jejich předchůdci opustili vládu kvůli politickým skandálům.

vláda Petra Nečase	13. 7. 2010 – 10. 7. 2013	Karolína Peake (30. 6. 2011 – 10. 7. 2013) Alena Hanáková (20. 12. 2011 – 10. 7. 2013) Ludmila Müllerová (16. 11. 2012 – 10. 7. 2013)
úřednická vláda Jiřího Rusnoka	10. 7. 2013 – dosud***	Marie Benešová (10. 7. 2013 – dosud)

*od 26. 3. 2009 do 8. 5. 2009 vláda v demisi

** od 25. 6. 2010 do 13. 7. 2010 vláda v demisi

***od 13. 8. 2013 vláda v demisi

Zdroj dat: Webové stránky Vlády ČR (www.vlada.cz)

Již bylo řečeno, že pozice žen v exekutivě je obecně horší, než ve volených orgánech. Ještě horší situace je pak ve vrcholných vládních pozicích. Česká republika dosud neměla jedinou premiérku, ženy se dosud dostaly pouze do funkce místopředsedkyň vlády. Jako první tuto funkci vykonávala Vlasta Parkanová, a to od ledna do března 2009 v koaliční vládě premiéra Topolánka. Historicky druhou místopředsedkyní vlády byla Karolína Peake, která tuto funkci vykonávala od července 2011 do července 2013 a působila zároveň jako vůbec první žena v pozici Legislativní rady vlády. Druhou ženou jmenovanou na tuto pozici byla Marie Benešová, ministryně spravedlnosti v úřednické vládě Jiřího Rusnoka.

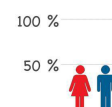
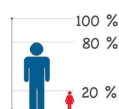
Až na výjimku, kterou je resort obrany, můžeme v dosavadních českých vládách pozorovat **nejen vertikální, ale i horizontální segregaci podle pohlaví**. Ženy jsou obvykle dosazovány do čela „měkkých“ resortů, které zpravidla souvisejí s jejich stereotypní pečovatelskou společenskou rolí. Nejvíce žen tak dosud bylo na pozici ministryně **zdravotnictví** – celkem 5. Ministryně **školské, mládeže a tělovýchovy** byly v úřadě dosud tři. Po dvou ministryních bylo na resortech obrany, spravedlnosti a kultury. Silové resorty, jako je ministerstvo financí či vnitra, dosud vedli pouze muži podobně jako například resort dopravy či průmyslu a obchodu.

Když se podíváme na **stranickou příslušnost ministryň** (příp. na strany, které je do vlády nominovaly), tak vzhledem k dosavadnímu hegemonnímu postavení ČSSD a ODS nepřekvapí, že jsou to právě tyto strany, které ve vládách reprezentoval největší počet žen⁴² – včetně úřednických vlád to bylo shodně 7. KDU- ČSL dosadila ženu do čela některého z resortů celkem třikrát. Po dvou ministryních měla Strana zelených a TOP 09. Občanskou demokratickou alianci, Unii svobody a Věci veřejné⁴³ zastupovala žena pouze jedna. Jiné politické strany zastoupení ve vládě dosud neměly.

Jakkoli je problematické porovnávat strany mezi sebou, podívejme se alespoň na hrubé srovnání. Z tohoto důvodu se zaměříme pouze na politické vlády vzešlé z povolebního uspořádání. **Nejvíce žen** z tohoto pohledu **do vlád vyslala TOP 09 a Strana zelených** (viz Graf č. 15) – a to téměř 29 %. Naopak **nejméně žen reprezentovalo v politických vládách**

⁴² Do počtu jsou zahrnuty členky strany i nestraničky, které byly za danou stranu do vlády jmenovány. Jedna žena může být zahrnuta vícekrát, pokud vykonávala ministerskou funkci v různých vládách.

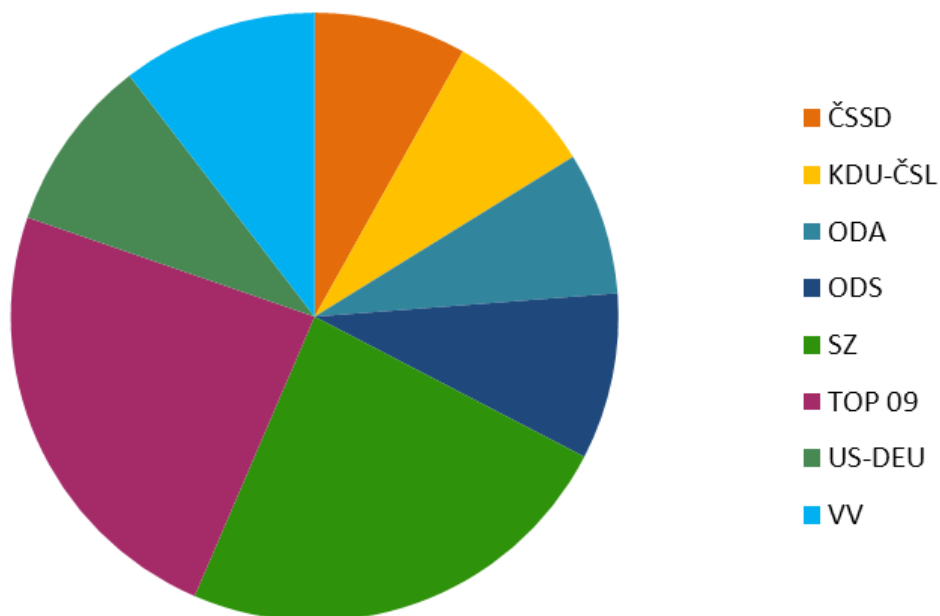
⁴³ Karolína Peake ze strany v průběhu svého působení ve vládě stranu opustila a založila vlastní politickou stranu LiDem.

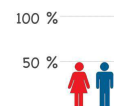
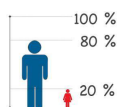

Občanskou demokratickou alianci, pouze 9 %. Mezi ní a dalšími stranami je rozdíl pouze nepatrný – poměr žen nominovaných za ČSSD a KDU-ČSL činil pouze o zhruba 0,6 procentního bodu více.

Graf č. 16: Srovnání podílu žen ve vládách za jednotlivé politické strany*

* Čísla zahrnují i nestraníky a nestraničky nominované za jednotlivé strany. Do zástupců/kyň ODS jsou započítáni i ministři za KDS, která kandidovala v koalici a později se se stranou sloučila. Část členů/ek vlády za Věci veřejné později přešla do nově vzniklé strany LiDem.
Zdroj dat: Wikipedie

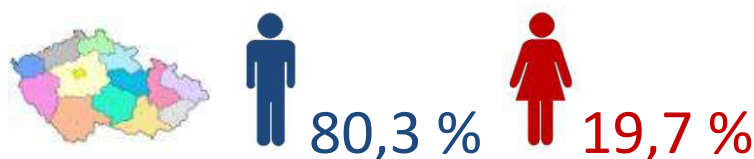

1.3. Krajská a komunální politika

Na krajské a komunální politice je zastoupení žen oproti celostátní úrovni příznivější. I zde však platí, že čím menší samospráva, tím víc je v ní zastoupeno žen. Nejlépe to lze ilustrovat na porovnání zastoupení žen v zastupitelstvech měst a obcí, kde panuje velký rozdíl mezi statutárními městy a menšími obcemi. Podobně jako v předchozí podkapitole i zde se ukazuje rozdíl mezi volenými funkcemi a exekutivou – v čele krajů a statutárních měst je méně žen než v rozhodovacích orgánech na této úrovni.

1.3.1 Zastupitelstva krajů

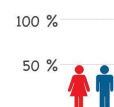
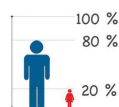
Současné uspořádání České republiky do 13 krajů (k nimž je připočítáno ještě hlavní město Praha⁴⁴) platí od roku 2000. Stejně jako v případě Evropského parlamentu a Poslanecké sněmovny se i do zastupitelstev krajů volí **poměrně**⁴⁵ a funkční období je čtyřleté. Podobně jako v případě voleb do dolní komory Parlamentu ČR mohou voliči a voličky udělovat **preferenční hlasy**, a to prostřednictvím zakroužkování pořadových čísel **nejvýše u čtyř kandidujících**. Stejně je i to, že do skrutinia postupují pouze ty politické subjekty, které v rámci kraje získaly **alespoň 5 % z celkového počtu platných hlasů** v kraji.

Na rozdíl od Poslanecké sněmovny, kde byla tato úprava zrušena Ústavním soudem, je při výpočtu mandátů připadajících politickým subjektům postupujícím do skrutinia uplatňován tzv. **vyrovňovací d'Hont** neboli **volební dělitel Koudelka**. To v praxi znamená, že počet platných hlasů pro každou politickou stranu, hnutí či koalici je dělen nejprve číslem 1,42 a dále pak celými čísly počínaje číslem 2. Vypočte se tolik podílů, kolik kandidujících je uvedeno na hlasovacím lístku. Hodnoty podílů se vypočítávají a uvádějí se zaokrouhlením na 2 desetinná místa směrem nahoru. Všechny takto vypočtené podíly se seřadí sestupně podle velikosti a uvede se seznam tolika podílů, kolik členů a členek zastupitelstva kraje má být zvoleno. V případě rovnosti dvou a více podílů v této řadě je pro pořadí rozhodující celkový počet hlasů pro kandidující subjekt, a je-li i tento shodný, rozhodne o pořadí podílu los. Za každý podíl pak připadne politické straně, hnutí či koalici jeden mandát.

V rámci jednotlivých politických stran, politických hnutí a koalic případnou mandáty konkrétním kandidujícím podle pořadí, jak jsou uvedeni na hlasovacím lístku. Jestliže však

⁴⁴ Volby do zastupitelstva hl. m. Prahy však probíhají ve stejných termínech a stejným volebním systémem jako do zastupitelstev měst a obcí, proto se jim budeme věnovat až v následující části.

⁴⁵ Volby do zastupitelstev krajů se řídí zákonem č. 130/2000 Sb.

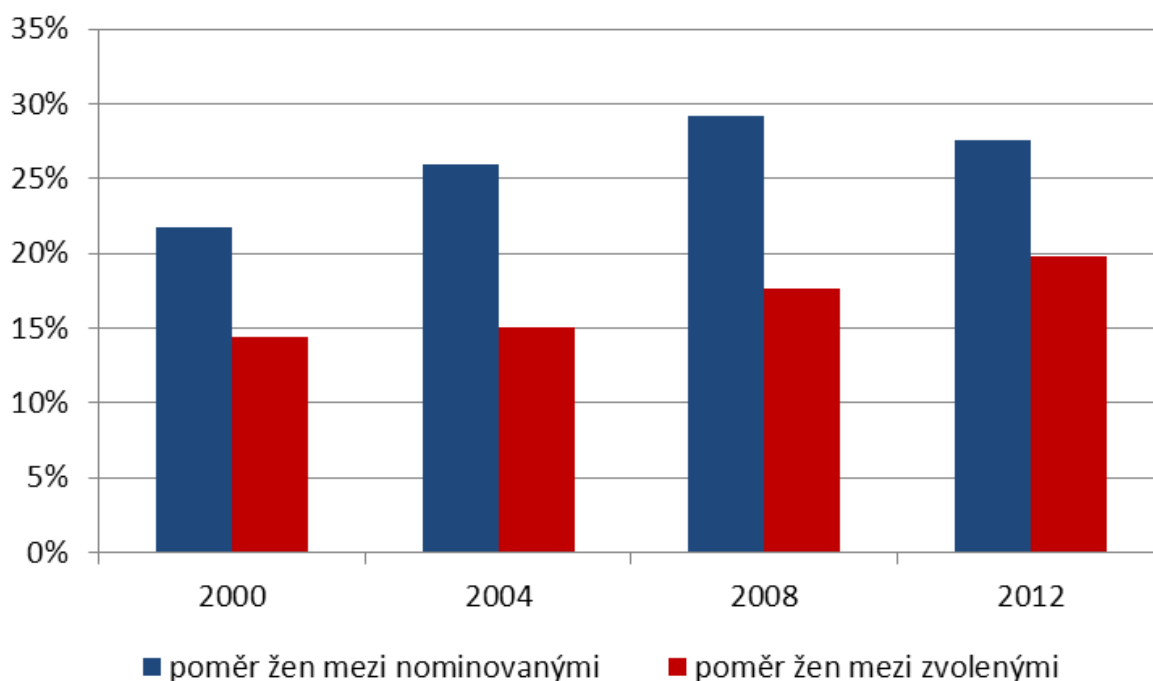

kandidující získal/a takový **počet přednostních hlasů, který činí nejméně 5 % z celkového počtu platných hlasů** odevzdaných pro daný politický subjekt v rámci kraje, případně mu/jí mandát přednostně. Pokud tuto podmínku splní více kandidujících, připadají jim mandáty v pořadí podle nejvyššího počtu získaných přednostních hlasů. V případě rovnosti počtu preferenčních hlasů je rozhodující pořadí na kandidátní listině.

Volby do zastupitelstev krajů dosud probíhaly pouze čtyřikrát a **ženy** v nich v celovém zastoupení za celou ČR **dosud nedosáhly ani pětínového podílu**. Na rozdíl od vyšších úrovní politiky se však podíl žen v zastupitelských orgánech krajů volby od voleb dosud stále mírně zvyšoval. A to i přesto, že mezi kandidujícími bylo v posledních volbách žen méně než v těch předchozích.

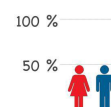
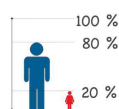
Graf č. 17: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012

Zdroj dat: ČSÚ

Ačkoli je vliv **preferenčního hlasování** v krajských volbách poměrně silný, v posledních volbách v roce 2012 zafungoval naopak mírně v neprospěch žen. Zdá se, že větší vliv na genderové složení zastupitelských orgánů má spíše to, které strany ve volbách uspějí. Největší podíl na dosud nejvyšším zastoupení žen v zastupitelstvech krajů měla regionální sdružení, která byla ochotnější nominovat ženy (a umisťovat je na přední místa kandidátních listin) než velké strany. Dalším významným faktorem byl úspěch levicových stran, resp. neúspěch stran pravicových, které do voleb vyslaly méně žen. **Mezi jednotlivými kraji proto panují rozdíly** – zastoupení žen se pohybuje od necelých 13 % v případě Ústeckého kraje po 26 % v Moravskoslezském kraji.

Když se podíváme na výsledky voleb v roce 2012 z hlediska politických stran, zjistíme, že největší podíl na nízkém zastoupení žen má **Občanská demokratická strana**, která **celkový**

podíl žen na rozhodování snižuje. Ze všech stran, které získaly v krajských zastupitelstvech výraznější počet mandátů (10 a více), je necelé 12% zastoupení žen za ODS vůbec nejnižší (velmi podobně dopadly volby pro KDU-ČSL, jejíž podíl žen v zastupitelstvech krajů je jen o 0,14 procentního bodu vyšší):

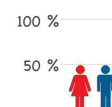
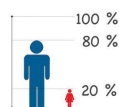
Tabulka č. 3: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen zvolených za jednotlivé politické strany a hnutí

Strana	Podíl nominovaných žen celkem	Zisk mandátů celkem	Počet mandátů obsazených ženami	Zastoupení žen
Alternativa	20 %	4	0	0 %
ČSSD	25 %	205	47	23 %
HNHRM	20 %	5	0	0 %
Hnutí PRO! Kraj	35 %	6	1	17 %
Jihočeši 2012	29 %	9	0	0 %
KDU-ČSL	20 %	42	5	12 %
Koalice pro Královéhradecký kraj	16 %	7	1	14 %
Koalice pro Olomoucký kraj	22 %	8	0	0 %
Koalice pro Pardubický kraj	20 %	10	2	20 %
KSČM	27 %	182	45	25 %
NEZ	36 %	5	1	20 %
ODS	19 %	102	12	12 %
Pro Vysočinu	28 %	3	1	33 %
Severočeši.cz	22 %	9	1	11 %
SPOZ	22 %	7	0	0 %
Starostové pro Liberecký kraj	26 %	13	3	23 %
TOP 09 + STAN	19 %	44	9	20 %
Východočeši	43 %	4	2	50 %
Změna pro Liberecký kraj	50 %	10	4	40 %
Celkem ČR	28 %*	675	133	20%

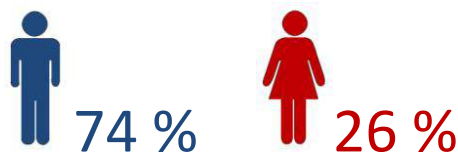
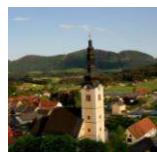
*Za všechny kandidující subjekty.
Zdroj dat: ČSÚ

Jak již bylo naznačeno, i v případě krajů platí, že **do výkonných funkcí je voleno ještě méně žen, než do zastupitelských orgánů.** V prvních dvou volbách, kdy tyto funkce obsadili zástupci ODS a KDU-ČSL, nebyla do čela krajů zvolena žádná žena. První hejtmanky tak byly zvoleny až v roce 2008 za ČSSD – **Milada Emmerová**⁴⁶ v Plzeňském kraji a krátce po ní **Jana Vaňhová** v kraji Ústeckém. Funkci hejtmanky vykonávala po odstoupení Davida Ratha krátce i **Zuzana Moravčíková** ve středočeském kraji. Ostatní kraje byly dosud vedeny pouze muži.

⁴⁶ Ta se však své funkce po necelých dvou letech vzdala, když byla zvolena do Poslanecké sněmovny PČR.

1.3.2. Zastupitelstva měst a obcí

V zastupitelstvech měst a obcí je **tradičně zastoupeno žen nejvíce**, je to také jediná úroveň rozhodování, kde jsou ženy zastoupeny z více než jedné čtvrtiny. Jak již bylo naznačeno v úvodu této podkapitoly, je však potřeba rozlišovat mezi statutárními městy, kde je zastoupení žen podobné vyšším úrovním politiky, a menšími městy a obcemi.

Do zastupitelstev měst a obcí se volí **poměrným systémem** a jde o jediné volby v České republice, které umožňují tzv. **panašování** – volbu napříč kandidátními listinami jednotlivých volebních stran⁴⁷. Pro celý volební obvod existuje **jediný hlasovací lístek složený z kandidátních listin jednotlivých volebních stran**. Platné úpravy hlasovacího lístku jsou ze zákona možné tři:

1. označení křížkem před jmény jednotlivých kandidujících až do výše počtu členů/ek zastupitelstva **napříč** jednotlivými volebními stranami
2. označení křížkem před názvem **nejvýše jedné** volební strany
3. označení křížkem před názvem **nejvýše jedné volební strany** a křížkem před jmény **jednotlivých kandidujících za jiné volební strany**

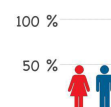
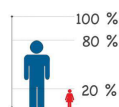
Při sčítání volebních hlasů se v případě, že je označena jak strana, tak jednotliví kandidující za tuto stranu, připočítá hlas pouze volební straně a k označení jednotlivých kandidujících se nepřihlíží. Hlasy jsou sčítány jak pro jednotlivé kandidující, tak pro celé volební strany.

Hlasy pro volební strany se pak počítají následovně:

1. jsou-li na kandidátní listině označena jen jména **jednotlivých kandidujících**, přičte se straně tolik hlasů, kolik kandidujících je za danou stranu označeno
2. je-li na kandidátní listině křížkem označena pouze jedna **volební strana**, přičte se straně nejvýše tolik hlasů, kolik je mandátů v zastupitelstvu⁴⁸
3. je-li označena **jak jedna volební strana, tak jednotliví kandidující** z ostatních stran, přičte se ostatním volebním stranám tolik hlasů, kolik je na jejich kandidátní listině označených jednotlivých kandidujících a označená volební strana získává tolik hlasů,

⁴⁷ Volby upravuje zákon č. 491/2001 Sb.

⁴⁸ V případě, že volební strana nominovala méně kandidujících, než je počet členů/ek zastupitelstva, přičte se jí jeden hlas za každou kandidující osobu.

kolik činí rozdíl mezi celkovým počtem mandátů v zastupitelstvu a počtem označených jednotlivých kandidujících z ostatních volebních stran

Pro účely přidělování mandátů konkrétním kandidujícím je pak potřeba znát počet hlasů, který obdrželi. Hlasy pro jednotlivé kandidující se počítají takto:

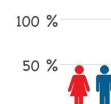
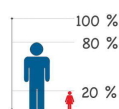
1. jsou-li na kandidátní listině označena **pouze jména jednotlivých kandidujících**, přičte se každé/mu takto označené/mu kandidující/mu jeden hlas
2. je-li na kandidátní listině křížkem označena **pouze jedna volební strana**, přičte se hlas každé/mu kandidující/mu dle pořadí na kandidátní listině, přičemž číslo poslední/ho kandidující/ho je shodné s celkovým počtem mandátů v zastupitelstvu
3. je-li označena **jak jedna volební strana, tak jednotliví kandidující** z ostatních stran, přičítá se po jednom hlasu každé/mu jednotlivé/mu kandidující/mu z ostatních volebních stran, za označenou volební stranu se přičítá po jednom hlasu v pořadí dle hlasovacího lístku tolika kandidujícím označené volební strany, kolik činí rozdíl počtu volených členů/ek zastupitelstva a počtu jednotlivě označených kandidujících

Poté, co jsou známy jak počty hlasů odevzdané pro jednotlivé volební strany, tak pro jednotlivé kandidující, jsou rozdělčovány mandáty – nejprve volebním stranám, poté konkrétním kandidujícím. **Do skrutinia postupují** pouze ty **volební subjekty**, jejichž kandidátní listina získala **více než 5 %** z celkového počtu hlasů vyděleného počtem volených zastupitelů/ek a vynásobeného počtem kandidujících za danou volební stranu, maximálně však počtem rovným počtu volených zastupitelů/ek. K hlasům pro kandidující za politické subjekty, které této podmínce nevyhovují, se již dále nepřihlíží.

V první fázi jsou (podobně jako např. při volbách do Poslanecké sněmovny) mandáty přidělovány stranám, a to na základě **d'Hondtovy metody**. Počet hlasů odevzdaných pro volební stranu je dělen řadou po sobě jdoucích přirozených čísel (1, 2, 3, 4, 5 atd.) a takto vypočítané podíly jsou seřazeny podle velikosti až do počtu mandátů, které mají být v zastupitelstvu přiděleny. Poté, co jsou známy počty mandátů pro jednotlivé strany, zjišťuje se, kterým kandidujícím budou tyto mandáty přiděleny. Pro přidělení mandátu je zpravidla rozhodující místo na kandidátní listině, **přednostně jsou však mandáty přidělovány těm kandidujícím, které a kteří obdrželi nejméně o 10 % hlasů více, než byl průměr**⁴⁹ hlasů na jednoho či jednu kandidující dané volební strany.

Dvě zásadní změny, kterými způsob přidělování mandátů v uplynulých letech prošel, přinesly jednak **značnou nepřehlednost systému**, jednak **omezily možnost výběru konkrétních kandidujících**. Do roku 1994 nebylo totiž pro přidělování mandátů konkrétním kandidujícím rozhodující místo na kandidátní listině. **Mandáty byly přidělovány dle absolutního počtu**

⁴⁹ Průměr vyjádřen celým číslem bez zaokrouhlení a počítá se následovně: celkový počet hlasů odevzdaných pro volební stranu se vydělí počtem kandidujících za tuto volební stranu.

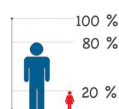

získaných hlasů a na pořadí na kandidátní listině byl brán zřetel pouze v případě shodného počtu hlasů. Navíc do roku 2001 **nebylo stanoveno kvórum** (do skrutinia postupovaly všechny volební strany) a **počet hlasů byl dělen metodou Sainte-Laguë**, tedy řadou po sobě jdoucích **celých lichých čísel** (v současné úpravě je dělen řadou po sobě jdoucích přirozených čísel). Předchozí úprava proto byla otevřenější vůči menším subjektům a rozdělení mandátů bylo proporcionalnější než nyní, navíc způsob přidělování mandátů politickým subjektům i konkrétním kandidujícím byl pro voliče a voličky srozumitelnější.

Současný **složitý systém převodu hlasů na mandáty** značně komplikuje i vytvoření nějaké spolehlivé strategie, jak do komunálních zastupitelstev zvolit více žen. Díky tomu, že každý volič a každá volička mají k dispozici tolik hlasů, kolik je rozdělováno mandátů, mohou si teoreticky „složit“ vlastní zastupitelstvo. Tato možnost je však do značné míry blokována právě zmiňovanými úpravami volebního systému – mandáty jsou rozdělovány pouze stranám, které obdrží dostatečný počet hlasů a postupují do skrutinia, změna přepočtu hlasů na mandáty mírně zvýhodnila volební strany s největším ziskem hlasů a možnost výběru kandidujících ze strany voličstva byla značně omezena tím, že mandáty jsou konkrétním kandidujícím přidělovány zpravidla na základě pořadí na kandidátní listině.

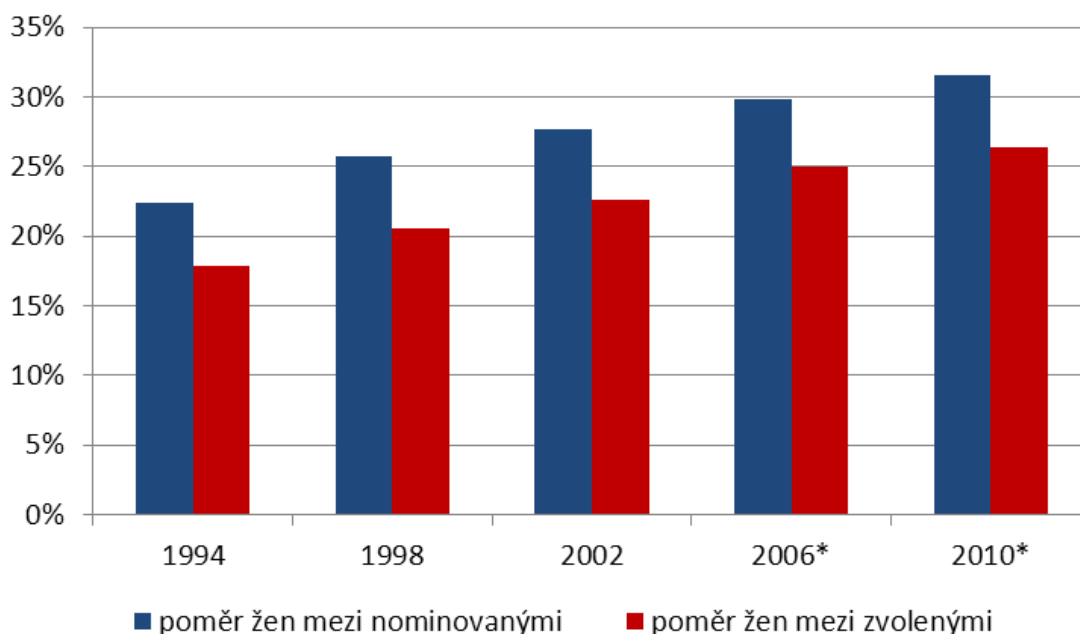
Další komplikace znevýhodňující menší strany i ženské kandidátky napříč stranami se objevila ve volbách **v roce 2006**, kdy **Olomouc** přistoupila k jisté formě tzv. gerrymanderingu a **rozdělila volby do magistrátu do pěti menších obvodů**. Situace se v Olomouci opakovala i v následujících volbách v roce 2010, kdy se k ní přidalo o hlavní město Praha, které bylo pro účely voleb rozděleno do sedmi volebních obvodů. Šanci na zvolení v každém obvodu tak měly pouze strany a hnutí s dostatečným ziskem hlasů, navíc v každém obvodu bylo volitelných jen několik prvních míst, v případě některých stran pouze místo první.

I přesto se zastoupení žen v zastupitelstvech měst a obcí oproti předchozím volbám zvýšilo. Jak je znázorněno v následujícím grafu, **komunální úroveň je jedinou, kde se zastoupení žen na kandidátních listinách i ve zvolených orgánech vyvíjelo dosud lineárně a volby od voleb se v řádu jednotek procentních bodů zvyšovalo**.

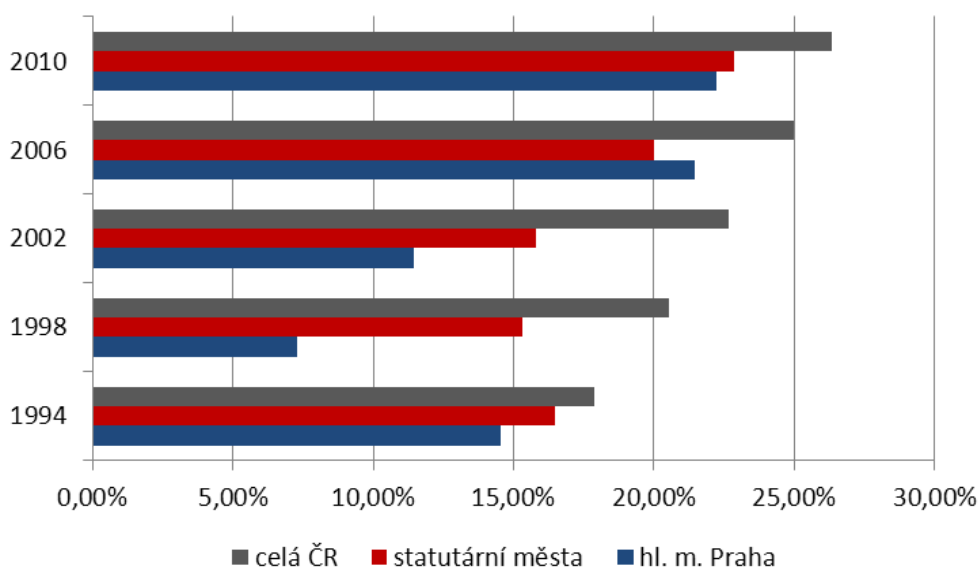
Graf č. 18: Poměr žen mezi nominovanými a zvolenými do zastupitelstev měst a obcí v letech 1994 – 2010

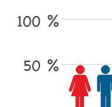
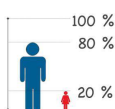
*Do přehledu jsou zahrnuti/y kandidáti/ky a zvolení/á zastupitelé/ky do zastupitelstev měst a obcí i do zastupitelstev městských částí a městských obvodů. Rozdíl mezi zastoupením žen na kandidátních listinách do zastupitelstev měst a obcí a celkovým číslem je stejně jako v případě zvolených zanedbatelný.
Zdroj dat: ČSÚ

Ačkoli je úroveň měst a obcí, je zde **potřeba rozlišovat města podle velikosti**. Ve statutárních městech je zastoupení žen tradičně nižší, než je celkový poměr. Jak je patrné z následujícího grafu, vůbec nejnižší je pak zastoupení žen v zastupitelstvu hlavního města Prahy, které se spíše blíží zastoupení žen na úrovni krajů. To platí s výjimkou roku 2006, kdy podíl žen v zastupitelstvu hl. m. Prahy oproti předchozím volbám skokově narostl o celých 10 procentních bodů.

Graf č. 19: Srovnání zastoupení žen ve vedení měst a obcí s hl. m. Prahou a statutárními městy 1994 – 2010

Zdroj dat: ČSÚ

2. Ženy v politických stranách

Na postavení žen v české politice mají **nejzásadnější vliv právě politické strany**. Jsou to ony, kdo fungují jako tzv. „gatekeepers“ – **záleží** jen na nich, koho zvolí do svých řídicích orgánů a koho nominují na kandidátní listiny, zejm. na jejich volitelná místa. Vzhledem k tomu, že na úrovni státu nefungují žádná opatření na vyrovnávání zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích, je čistě v kompetenci politických stran, zda se rozhodnou dobrovolně uplatňovat nějaká vyrovnávací opatření (ať již v podobě závazných kvót či doporučení).

Z politologických studií vyplývá, že **na míru participace žen v politických stranách má vliv řada faktorů**. Miki Caul Kittilson⁵⁰ mezi ty nedůležitější řadí:

- organizaci strany
- ideologii strany
- ne/přítomnost ženského hnutí či organizace
- vnitrostraničná pravidla

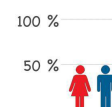
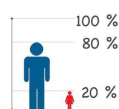
Organizace strany

V rámci organizace strany můžeme sledovat čtyři aspekty, ovlivňující participaci žen. Prvním z nich je míra **centralizace**, která určuje míru kontroly rozhodování na různých stupních stranické hierarchie. Lze předpokládat, že ženy budou lépe reprezentovány ve stranách, jejichž předseda nebo předsedkyně je schopný/á účinně prosazovat ženské kandidátky.

Dalším faktorem je míra **institucionalizace**, která určuje povahu pravidel navrhování kandidujících osob. Pro málo institucionalizované strany jsou typická ad hoc činěná pragmatická rozhodnutí. V institucionalizovanějším systému výběru kandidujících je pro osoby vně strany snazší pochopit fungování tohoto systému. Pokud tato pravidla neznevýhodňují ženy, jsou pro všechny stejná, můžeme očekávat, že ženy mají větší šanci na úspěch v institucionalizovanějším prostředí. Navíc je zde omezen vliv předsedy/kyně strany na výběr jednotlivých kandidátů a kandidátek.

Oba faktory je nutné zkoumat jak odděleně, tak v součinnosti, protože jednotlivé kombinace obou faktorů mohou působit ohledně zastoupení žen různě. Dále musíme zahrnout jiný aspekt, a to **úroveň, na které jsou jednotlivé kandidující osoby navrhovány** – pokud je výběr prováděn na místní úrovni, jsou šance žen vyšší, naopak v případě nominací na centrální úrovni existují uvnitř strany strukturovanější pravidla kariérního vzestupu.

⁵⁰ Kittilson, M. C. *Women's Representation in Parliament: The Role of Political Parties*
<<http://escholarship.org/uc/item/60q2s39p>>

Zdá se také, že **malé strany jsou ochotnější nominovat ženy**, protože mnoho neztrácejí a mohou sloužit jako příklad větším stranám.

Ideologie strany

Obecně platí, že **levicové strany jsou podpoře žen přístupnější než strany pravicové**. Ženské hnutí je tradičně spojeno spíše s levicovými stranami. Levicová ideologie je z podstaty rovnostářská a nelpí na tradičním modelu genderových rolí. Navíc jsou levicové strany ochotnější zavádět opatření na zvýšení politické reprezentace žen a zasahovat tak do pravidel nominování kandidujících osob.

Jako vhodnější se vzhledem k problematičnosti duálního dělení na pravici a levice jeví posuzování genderových postojů jednotlivých stran na základě jejich typu⁵¹, jak činí na základě řady politologických prací i již zmíněná Kittilson. Jako **nejotevřenější ženám** se tradičně jeví strany **environmentální, komunistické** a vzhledem k výše řečeného překvapivě i strany **ultrapravivé**. Mezi socialistickými a konzervativními stranami nejsou výraznější rozdíly. Naopak **religiózní strany či strany liberální zastupuje žen nejméně**. Česká politická realita tyto výsledky v posledních dvaceti letech víceméně potvrzuje.

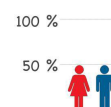
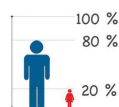
Potvrzuje se i další fakt, který Kittilson ve své analýze uvádí, a to spojitost zastoupení žen s „novostí“ strany na politické scéně. Nové strany podle ní i řady dalších badatelů a badatelek mají tendenci podporovat ženy spíše než strany, které působí v politickém systému delší dobu, a to ze tří důvodů: a) nové strany jsou často nositeli postmateriálních hodnot, rovnosti a funguje v nich zvýšená míra vnitřní demokracie; b) jsou otevřenější k nominování nových členů a členek; jelikož mají spíše menší počet zavedených funkcionářů/ek i méně rozsáhlou mocenskou strukturu; c) posledním faktorem je snaha přilákat ženy-voličky pomocí nominování osob ženského pohlaví. Zejména v bodech b) a c) bylo typickým příkladem angažmá strany Věci veřejné.

Ne/přítomnost ženského hnutí

Dalším důležitým faktorem politické participace žen, který Kittilson uvádí, je logicky i jejich přítomnost a aktivita ve stranách. V první řadě je důležité, aby byly ženy aktivní na místní úrovni a postupem času přímo zvyšovaly tlak na vyrovnání zastoupení na vyšších úrovních politické reprezentace, tedy v parlamentu.

Pokud je ve straně dostatek žen, mohou vytvářet vnitrostranické ženské skupiny a účinněji tak usilovat o funkce ve straně, které jim umožní zlepšovat příležitosti žen uvnitř strany a tím pádem působit na vedení strany s cílem podporovat a prosazovat ženské kandidátky. Aktivita žen ve stranách pomáhá vytvářet rezervoár politicky zkušených žen.

⁵¹ Jílková, M. *Reflexe tématu rovných příležitostí v politice KDU-ČSL*. Brno : Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra politologie, 2005, 99 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., s. 43.

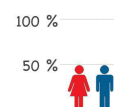
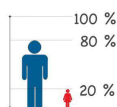

Vnitrostranická pravidla

Vnitrostranická pravidla mohou mít podle Kittilson největší vliv na poměr zvolených poslanců a poslankyň za danou stranu. Nejvýraznější vliv mají formální pravidla, tedy kvóty, kterým se budeme detailněji věnovat v poslední kapitole.

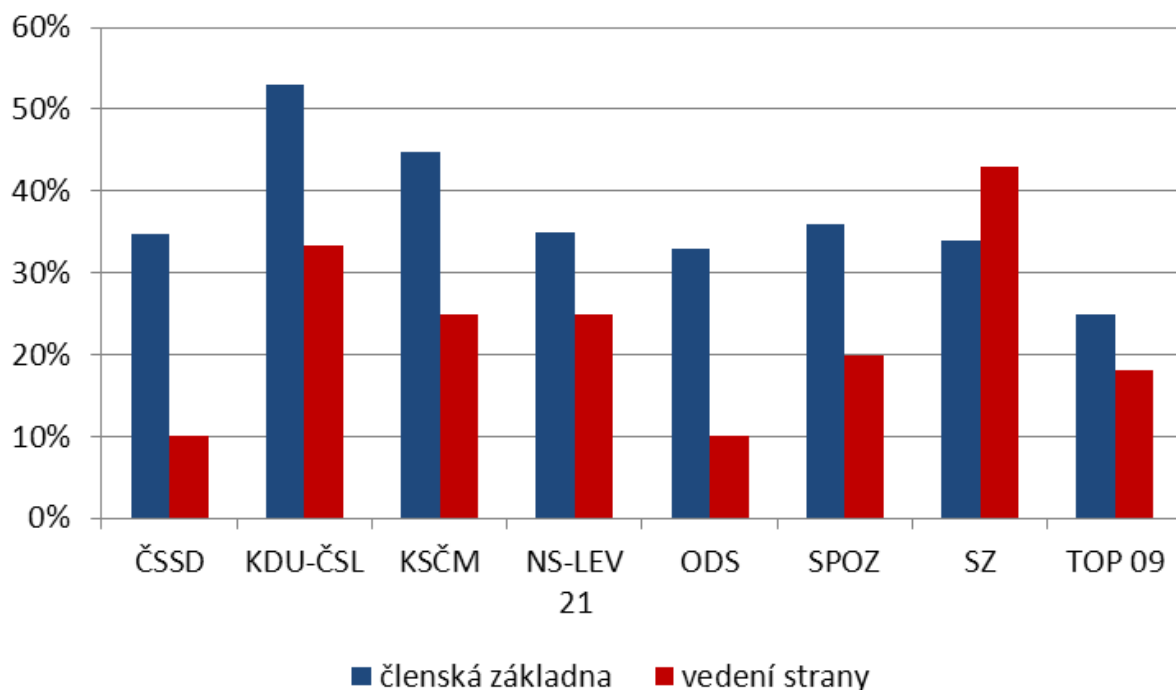
Když se podíváme na situaci v českých politických stranách, již z předchozí kapitoly je zřejmé, že **co do zastoupení žen v zastupitelských orgánech mezi nimi panují velké rozdíly**. Jak uvidíme v následujících částech, různé je i zastoupení žen za jeden politický subjekt na různých úrovních politiky, které však není konstantní a volby od voleb dochází někdy až k extrémním výkyvům. Tyto změny mohou být částečně dány celkovým ziskem hlasů a potažmo mandátů v těch kterých volbách, přesto lze vysledovat přístup jednotlivých stran k podpoře většího zastoupení žen v politice.

Nejprve se však podívejme na zastoupení žen uvnitř politických stran. Následující graf zachycuje nepoměr mezi zastoupením žen v členských základnách stran a v jejich vedení. **S výjimkou Strany zelených platí pro všechny relevantní subjekty, že podíl žen v členské základně je vyšší než jejich zastoupení žen ve vedení strany**. Dvě politické strany uplatňují při obsazování vedoucích postů ve straně genderovou kvótu. Jedná se o ČSSD, kde je kvóta 25% a o Stranu zelených. Ta má stanovami určeno, že první/m místopředsedkyní/místopředsedou musí být vždy osoba opačného pohlaví než předseda či předsedkyně. Ve volených orgánech i na kandidátních listinách musí být v každé trojici zastoupena alespoň jedna osoba opačného pohlaví, aby bylo dosaženo zastoupení žen nejméně z jedné třetiny.

Graf č. 20: Zastoupení žen v členské základně a ve vedení stran za vybrané* politické subjekty

*Do grafu jsou zahrnuty pouze relevantní subjekty, tj. ty, které mají zastoupení alespoň v jedné z komor Parlamentu a v roce 2012 nominovaly kandidující ve všech krajích ČR

Pozn.: Česká strana sociálně demokratická a Strana zelených používají genderovou kvótu.

Zdroj dat: Webové stránky jednotlivých subjektů, dotazníky vyplňované stranami pro účely soutěže Strana otevřená ženám

Následující tabulka srovnává zastoupení žen za politické strany na různých úrovních politiky. Vzhledem ke změnám na české politické scéně probíhajících od roku 2010 lze do tabulky zahrnout **pouze čtyři politické subjekty, které mají zastoupení na všech úrovních politiky.**

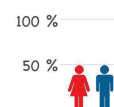
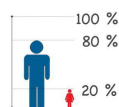
Tabulka č. 4: Zastoupení žen na různých úrovních politiky podle stran

	ČSSD	KSČM	ODS	TOP 09
Poslanecká sněmovna	9 %	42 %	17 %	27 %
Senát	17 %	50 %	13 %	0 %
kraje	23 %	25 %	11 %	20 %
města a obce	26 %	26 %	24 %	25 %

Pozn. S výjimkou Senátu data zachycují situaci bezprostředně po volbách.

Zdroj dat: ČSÚ

Je tedy zřejmé, že při porovnávání jednotlivých stran je třeba vždy brát v potaz úroveň politiky i průběh volebního období, během kterého se – jak uvidíme dále – zastoupení žen za danou stranu může vzhledem k personálním obměnám v poslaneckém či senátním klubu či v zastupitelstvech krajů, měst a obcí měnit. Obecně však můžeme říci, že **nejlépe se daří ženy prosazovat** napříč úrovněmi politického rozhodování **Komunistické straně Čech a Moravy**. Zastoupení žen za tuto stranu přesahuje na všech úrovních jednu čtvrtinu. Naopak **nejhůře** jsou na tom dvě dlouhodobě neúspěšnější politické strany – **Česká strana sociálně demokratická a Občanská demokratická strana.**

V následujících částech se podrobně zaměříme na vybrané politické strany a jejich postoje k otázce podpory politické participace žen. Do přehledu jsme vedle těch stran, které mají zastoupení na všech úrovních politického rozhodování (a které jsou zahrnuty do tabulky výše), zahrnuly i KDU-ČSL, která této podmínce do roku 2010 vyhovovala také a která stále působí na všech úrovních s výjimkou Poslanecké sněmovny. Poslední stranou zahrnutou do přehledu je Strana zelených, jejíž zastupitelé a zastupitelky působí zejména na nižších úrovních rozhodování a která jako jediná uplatňuje pozitivní opatření v podobě kvót nejen při obsazování rozhodovacích orgánů uvnitř strany, ale i při sestavování kandidátních listin.

2.1. Česká strana sociálně demokratická

Česká strana sociálně demokratická patří na levou část politického spektra k **typu socialistických stran**. Na základě tohoto profilu lze předpokládat, že problematika zastoupení žen bude stranou nějak reflektována.

Strana má v současné době **jednu místopředsedkyni** (jak je určeno stanovami), v politickém grémiu však žádné další ženy zastoupeny nejsou. Poměr žen v tomto orgánu tak v současné době činí pouze 11 %. Co se týče pouze předsednického a místopředsednických postů ve straně, zde zastoupení jedné ženy činí 14% podíl. Ne příliš pozitivní je i zastoupení žen ve stínové vládě, kde jsou momentálně zastoupeny 2 ženy (12,5 %). Na pozicích mluvčích stínové vlády je však zastoupení žen a mužů vyrovnané.

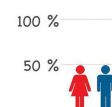
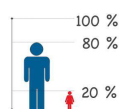
Jak již bylo řečeno, ČSSD je jednou ze dvou českých politických stran, která má **ve svých stanovách zakotvenu kvótu pro zastoupení žen v orgánech strany ve výši 25 %**. Nejméně jedna žena musí být místopředsedkyní strany – v současné době (stejně jako v minulých obdobích) je však tato kvóta brána jako maximální, nikoli jako minimální – v předsednictvu strany je tedy jediná žena, současná místopředsedkyně Senátu **Alena Gajdůšková**. Ve funkci nahradila **Marii Benešovou**, která byla zvolena v roce 2011, tedy až po dvou letech (celém jednom funkčním období), kdy tato funkce zůstala neobsazena a kvóta tedy nebyla naplněna⁵². Vzhledem k tomu, že **stanovy nepočítají se žádným sankčním mechanismem**, nezpůsobila absence žen ve vedení straně žádné problémy.

Může se zdát paradoxní, že ještě před zavedením kvóty v roce 1999⁵³, se podařilo v letech 1995 – 1997 obsadit dva místopředsednické posty ženskými kandidátkami – Petrou

⁵² V dubnu 2009 na post místopředsedkyně neúspěšně kandidovala Alena Borůvková, poté zůstal post téměř dva roky neobsazen.

⁵³ Rakušanová, p. „Ženy v politice a postoje veřejnosti“. *Naše společnost*, 1 (1-2), SoÚ AV ČR, 2003, s. 2.

Dostupné online:

Buzkovou a **Květoslavou Kořínkovou**. Tuto situaci se již nepodařilo zopakovat i přesto, že šance byla teoreticky posílena právě zavedením kvóty. Na pozici místopředsedkyně byla jako historicky první žena zvolena právě **Petra Buzková**, která funkci místopředsedkyně vykonávala nepřetržitě deset let od roku 1990. V roce 2000 ji na této pozici vystřídala **Jitka Kupčová**. V letech 2002 – 2004 byla místopředsedkyní strany zvolena **Marie Součková**. **Jana Vaňhová** byla na této pozici po dvě funkční období mezi lety 2005 a 2009.

Z deseti volených členů předsednictva musejí být nejméně tři ženy, i tato kvóta však dosud byla vždy chápána jako maximální. V důsledku toho tak ženy nevstupují do rovnocenné politické soutěže s mužskými kolegy, ale usilují pouze o jim vyhrazené křeslo či křesla. Navíc se jejich nedostatečné zastoupení v orgánech rozhodujících o složení kandidátních listin odráží v konečné podobě kandidátních listin, kde jsou ženy zastoupeny v menší míře než v členské základně a navíc zpravidla na nižších, nevolitelných místech. Nic na tom nemění ani fakt, že poradní hlas v předsednictvu strany má z titulu funkce i předsedkyně Sociálně demokratických žen.

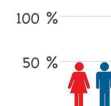
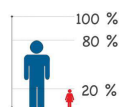
Hlavní **problém nefunkčnosti nebo možná spíše až kontraproduktivnosti kvóty** je dán zejména její **výší**, svoji roli v tom sehrává i celková **kultura strany**, jejíž členstvo se zřejmě (i přes zahrnutí rovnosti žen a mužů do programu – viz níže) s prosazováním genderové rovnosti neidentifikuje v dostatečné míře. Z veřejných prohlášení i sjezdových materiálů se zdá, že vedení strany – nebo přinejmenším většina předsedů – je této otázce nakloněno, ovšem výsledky hlasování např. neúspěšný pokus o zavedení kvót pro sestavování kandidátních listin na XXXV. sjezdu v roce 2009 ukazuje, že širší podporu tyto témata nemají.

V úvodu jsme zmínily kritickou 30% hranici, která je relevantní i pro nastavování výše kvóty. V případě čtyřčlenného orgánu je samozřejmě nastavení kvóty složitější – strana de facto volila mezi čtvrtinovým a polovičním zastoupením – přesto se de facto „vyhrazení“ jednoho křesla pro ženskou kandidátku dlouhodobě ukazuje jako ne zrovna šťastné řešení. Zpětně se zdá, že otázka v roce 1999 měla stát spíše tak, zda je vůle zavést v předsednictvu paritu, či nikoli. Zdánlivě kompromisní řešení totiž vedlo k situaci, kdy je volba předsedy a tří místopředsedů (vč. statutárního) vnímána jako „mužská“, kterou následuje volba jedné „povinné“ ženy.

ČSSD má ve stanovách zakotvenou i ženskou organizaci – hnutí **Sociálně demokratické ženy**. Koncem roku 2012 bylo mimo stranu založeno ještě občanské sdružení **Oranžový klub**, jehož poslání je velmi obdobné – sdružovat sociálnědemokraticky smýšlející ženy, podporovat je a připomínkovat program strany, příp. navrhopvat relevantní body týkající se rovného postavení žen a mužů ve společnosti.

<http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3909/f11/100011s_Zeny%20v%20politice.pdf>

Česká strana sociálně demokratická je jednou z mála stran, u níž lze sledovat dlouhodobý vývoj zastoupení žen na různých úrovních politiky. Ačkoli stanovy i program strany naznačují otevřenost ženám, reálná čísla podávají trochu jiný obrázek.

Zastoupení žen za ČSSD se na různých úrovních politiky i ve stranických orgánech liší. Nejvyšší podíl žen je v současné době v Evropském parlamentu, kde činí téměř 29 % (a nejvíce se tak blíží kritické 30 % hranici). Následují zastupitelstva krajů (23 %), zastupitelstva měst a obcí (21,5 %), Senát PČR (17 %) a Poslanecká sněmovna PČR, kde zastoupení žen činí necelých 9 %.

Zároveň nelze vysledovat jasný pozitivní či negativní tendenci, která by se promítala do vývoje zastoupení žen na jednotlivých úrovních politiky. Je tedy zřejmé, že existují jisté rezervy v uplatňování komplexní politiky prosazování rovnosti žen a mužů uvnitř strany. **Zastoupení žen (zejména na volitelných místech) na kandidátních listinách ani ve zvolených rozhodovacích orgánech totiž neodpovídá jejich zastoupení ve straně, které činí téměř 35 %.**

Volby do **Evropského parlamentu** proběhly dosud pouze dvakrát, proto lze jen těžko hodnotit nějaký vývoj. Zatímco v roce 2004 nebyla zvolena žena žádná (strana získala 2 mandáty), což stranu odsunulo na poslední příčku pomyslného žebříčku zastoupení žen za všechny subjekty, které byly v EP za ČR zastoupeny, v roce 2009 se poměr zvolených žen zvýšil na necelých 29 %. Jak již bylo řečeno v první kapitole, bylo to dáno zejména větším volebním úspěchem strany, a tedy i ziskem vyššího počtu mandátů. Částečně ke zlepšení přispěl i větší počet nominovaných žen a jejich umístění na vyšší příčky kandidátní listiny.

V rozporu s rekordním zvýšením zastoupení žen v **Poslanecké sněmovně PČR** po volbách v roce 2010 bylo za ČSSD zvoleno naopak **historicky nejméně žen**; jejich podíl se dostal pod hranici 10 %. Potvrdil se tak dlouhodobý trend, kdy se podíl žen zvolených za ČSSD do Poslanecké sněmovny v každých volbách od roku 1996 snižoval (Graf č. 10 na straně 20). Strana tak před rozpuštěním Sněmovny měla nejnižší podíl poslankyň ze všech subjektů, které byly v roce 2010 zvoleny.

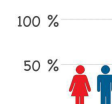
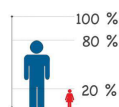
V **Senátu** je situace příznivější. Zde však – na rozdíl od situace v Poslanecké sněmovně – nelze vysledovat jasnou tendenci – podíl nominovaných žen se volby od voleb mění a v návaznosti na to kolísá i poměr zvolených žen.

Tabulka č. 5: Podíly žen nominovaných a zvolených za ČSSD do Senátu PČR v letech 1996 – 2012

	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Podíl nominovaných žen	6 %	4 %	4 %	28 %	15 %	22 %	19 %	4 %	23 %
Podíl zvolených žen	4 %	0 %	0 %	14 %	-	33 %	17 %	8 %	23 %

Zdroj dat: ČSÚ

V posledních letech navíc strana díky svému volebnímu úspěchu značně **ovlivňuje celkové složení Senátu z hlediska žen a mužů**. Například v roce 2010 nominovala ČSSD pouze jedinou

ženskou kandidátku, která mandát získala, zbylých 11 mandátů, které strana obsadila, však připadlo mužům. Větší důvěra v ženské kandidátky by tak přispěla k vyrovnanějšímu složení horní komory z hlediska žen a mužů. V současné době činí podíl žen v senátorském klubu ČSSD 17 %, k čemuž přispěl zejména volební úspěchem ČSSD a jejích kandidátek v posledních volbách v roce 2012, kde bylo zvoleno celkem 23 % žen.

Na úrovni **krajů** je situace lepší – ČSSD zde zastupuje nejvíce žen ze všech úrovní politiky hned po Evropském parlamentu, což je do určité míry dáno i volebními úspěchy strany (relativně velkým ziskem mandátů) v posledních letech.

Jak je však zřejmé z následující tabulky, ani zde nelze vysledovat jasnou tendenci. Z toho lze usuzovat, že strana v této oblasti **neuplatňuje žádnou dlouhodobou strategii**. Poměr žen mezi nominovanými do voleb v roce 2008 skokově stoupal, v posledních volbách v roce 2012 však došlo k mírnému poklesu. S ohledem na celkově vysoký zisk mandátů se však i přesto podíl žen mezi zastupitelkami mírně zvýšil.

Tabulka č. 6: Podíly žen nominovaných a zvolených za ČSSD do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012

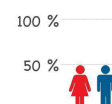
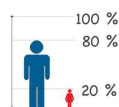
	2000	2004	2008	2012
Podíl nominovaných žen	19 %	20 %	27 %	25 %
Podíl zvolených žen	14 %	12 %	20 %	23 %

Zdroj dat: ČSÚ

Na úrovni krajů (podobně jako na úrovni měst a obcí) jsou také patrné **rozdíly mezi jednotlivými regiony**, což opět dokládá absenci celkové strategie uplatňované všemi regionálními sdruženími. V některých krajích se straně podařilo překonat kritickou 30% hranici zastoupení žen (Středočeský, Olomoucký a Zlínský) nebo se k ní alespoň přiblížit, v jiných krajích je poměr žen mezi zvolenými zastupiteli a zastupitelkami velmi nízký – v Královéhradeckém kraji činí pouze 8 %.

Tabulka č 7: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen za ČSSD

Kraj	Zisk hlasů ve volbách	Podíl nominovaných žen	Zisk mandátů celkem	Počet mandátů obsazených ženami	Zastoupení žen za ČSSD	Zastoupení žen za všechny strany
Středočeský	22 %	21 %	20	7	35 %	25 %
Jihočeský	28 %	13 %	18	4	22 %	16 %
Plzeňský	25 %	28 %	15	2	13 %	18 %
Karlovarský	23 %	26 %	13	2	15 %	16 %
Ústecký	16 %	29 %	13	2	15 %	13 %
Liberecký	13 %	22 %	7	2	29 %	24 %
Královéhradecký	20 %	19 %	12	1	8 %	16 %
Pardubický	21 %	30 %	12	3	25 %	20 %
Vysočina	29 %	20 %	17	3	18 %	13 %
Jihomoravský	27 %	27 %	23	4	17 %	22 %
Olomoucký	27 %	30 %	19	6	32 %	24 %

Zlínský	22 %	21 %	12	4	33 %	20 %
Moravskoslezský	27 %	31 %	24	7	29 %	26 %
Celkem		25 %	205	47	23 %	20 %

Zdroj dat: ČSÚ

Výraznější rozdíly nalezneme i na úrovni **vedení krajů** (Tabulka č. 7) – s výjimkou Libereckého kraje má ČSSD zastoupení v radách všech krajů ČR. Zatímco v Pardubickém kraji je zastoupení žen a mužů vyrovnané a v Olomouckém kraji činí podíl žen přesně třetinu, ve třech krajích nezastupuje stranu v krajské radě ani jedna žena. Jedním z nich je i Středočeský kraj, kde bylo do zastupitelstva zvoleno žen nejvíce. Potvrzuje se zde pro českou politiku příznačný trend, kdy i přesto, že jsou ženy zvoleny do zastupitelských orgánů, nepodílejí se pak přímo na vedení (ať již jde o vládu, vedení krajů či měst a obcí).

Tabulka č. 8: Aktuální zastoupení žen v krajských radách za ČSSD

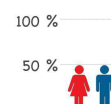
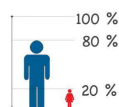
Kraj	Počet členů/ek rady	Podíl žen v radě	Počet radních za ČSSD	Počet radních - žen zvolených za ČSSD	Zastoupení žen za ČSSD
Středočeský kraj	11	9 %	7	0	0 %
Jihočeský kraj	11	18 %	8	1	13 %
Plzeňský kraj	9	11 %	7	0	0 %
Karlovarský kraj	9	11 %	4	0	0 %
Ústecký kraj	11	18 %	5	1	20 %
Liberecký kraj	9	44 %	0	-	-
Královéhradecký kraj	9	22 %	6	1	17 %
Pardubický kraj	9	22 %	5	2	40 %
Vysočina	9	22 %	9	2	22 %
Jihomoravský kraj	11	9 %	7	1	14 %
Olomoucký kraj	11	27 %	9	3	33 %
Zlínský kraj	9	11 %	5	1	20 %
Moravskoslezský kraj	11	9 %	7	1	14 %
Celkem		18 %			16,5 %

Zdroj dat: ČSÚ, webové stránky jednotlivých krajů

Jak je patrné z tabulky zachycující poměr žen zvolených do **zastupitelstev statutárních měst a zastupitelstva hl. m. Prahy** za ČSSD, regionální rozdíly se projevují i zde. Zatímco v Mladé Boleslavi je zastoupení žen a mužů mezi zvolenými zastupiteli a zastupitelkami vyrovnané, do zastupitelstva Kladna a Mostu nebyla zvolena žena žádná. A to i přesto, že zde strana obsadila více mandátů.

Tabulka č. 9: Poměr zastupitelek za ČSSD ve statutárních městech (po volbách v r. 2010)

Město	Počet mandátů pro ČSSD celkem	Mandáty obsazené muži	Mandáty obsazené ženami	Poměr žen
Brno	19	16	3	16 %
Chomutov	8	6	2	25 %

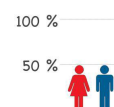
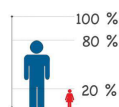
České Budějovice	10	7	3	30 %
Děčín	8	6	2	25 %
Frýdek-Místek	18	15	3	17 %
Havířov	15	12	3	20 %
Hradec Králové	8	6	2	25 %
Jihlava	11	8	3	27 %
Karlovy Vary	7	5	2	29 %
Karviná	24	18	6	25 %
Kladno	8	8	0	0 %
Liberec	7	5	2	29 %
Mladá Boleslav	9	5	4	44 %
Most	6	6	0	0 %
Olomouc	17	13	4	24 %
Opava	11	10	1	9 %
Ostrava	21	17	4	19 %
Pardubice	11	10	1	9 %
Plzeň	14	10	4	29 %
Praha	14	13	1	7 %
Přerov	11	8	3	27 %
Teplice	9	7	2	22 %
Ústí nad Labem	1	9	2	18 %
Zlín	7	5	2	29 %
Celkem	274	225	59	21,5 %

Zdroj dat: ČSÚ

Zřejmou bezprostřední příčinou tohoto stavu je na všech úrovních nejen **nominace nízkého počtu žen**, ale především jejich **umístění na nižších, tj. nevolitelných, místech kandidátních listin**. Proto i v krajích či městech, kde se straně podařilo získat relativně velký počet mandátů, je zastoupení žen velmi nízké. Například v Praze, kde strana získala 14 mandátů, činí pouze 7 %, což znamená, že zde stranu zastupuje 93 % mužů.

I na úrovni **měst a obcí** platí, a to zejména pro statutární města, že **zvolení žen do zastupitelstva ještě neznamená jejich přímý podíl na vedení**. Ve vedení statutárních měst je za ČSSD **pouze jediná žena** (což celkově činí 8 %), primátorka Liberce (která byla navíc zvolena až po změně vedení města v průběhu volebního období). Mezi starosty a starostkami zvolenými za ČSSD je zastoupení žen vyšší, celkově ve všech krajích činí 19 %. Stejně jako v celé ČR se zde objevuje nepřímá úměra mezi velikostí města a jeho rozpočtu a zastoupením žen v jeho vedení.

2.2. Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová patří spíše do **středu politického spektra** k typu **religiózních** stran. Na základě tohoto zařazení bychom mohli předpokládat, že reprezentace žen bude vůbec nejnižší. Skutečnost však spíše odpovídá přirovnání Hany Havelkové k loterii⁵⁴ – zastoupení žen za KDU-ČSL se rok od roku měnilo, a není tak možné vysledovat nějaký stálý trend.

KDU-ČSL je mezi českými politickými stranami **výjimečná tím, že ženy tvoří více než polovinu její členské základny**. Tento jev bývá vysvětlován skutečností, že do strany tradičně vstupují nejen jednotlivci, ale i jejich širší rodina a členství ve straně bývá spojeno s náboženským vyznáním. Ve straně také existuje ženská organizace – **Sdružení žen KDU-ČSL**, které bylo založeno v roce 2004.

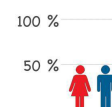
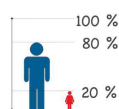
Zastoupení žen v členské základně se v podílu žen na jejím vedení odráží jen částečně – **v předsednictvu tvoří ženy přesně třetinu**. To je mezi českými politickými stranami poměrně vysoké číslo. Ve výkonném orgánu strany je pak žen 21 %.

Zhodnocení současného zastoupení žen za KDU-ČSL se na různých úrovních politiky v současné době komplikuje skutečností, že strana v mnoha případech kandidovala jako součást koalice či nominovala kandidující do Senátu spolu s dalšími politickými subjekty. Je totiž vždy otázka, jakou vyjednávací pozici strana v tom daném kraji či místě měla. Situaci dále komplikuje i skutečnost, že KDU-ČSL v současné době není zastoupena v Poslanecké sněmovně, aktuální situaci tak lze zhodnotit pouze s ohledem na nominace a jejich porovnání s předchozími lety. V Senátu strana nemá svůj vlastní klub, což ale není pro účel této analýzy relevantní, jelikož po volbách v roce 2012 zastupují stranu (vč. společné nominace s jinými subjekty) pouze muži. **Nejvíce žen** je v současné době za KDU-ČSL a koalice, v nichž kandidovala, zastoupeno v souladu s celkovou situací na české politické scéně **na úrovni měst a obcí – koalice, jichž byla strana součástí, zastupuje 28 % žen**. Méně žen je pak v zastupitelstvech krajů, a to 12 %, resp. 15 % pokud započítáme i zastupitelky a zastupitele kandidující za KDU-ČSL v koalicích. V Poslanecké sněmovně strana v současné době zastoupení nemá a **v horní komoře Parlamentu ČR ji zastupují pouze muži**.

Po volbách v roce 2010 se rekordně zvýšilo celkové zastoupení žen v Poslanecké sněmovně PČR, které dosáhlo 22 %. Jde však zároveň o první volební období, kdy **KDU-ČSL nebyla v dolní komoře zastoupena**. V předchozích obdobích bylo zastoupení žen mezi poslankyněmi KDU-ČSL spíše průměrné a nelze zde vysledovat lineární vývoj.

Když se podíváme na zastoupení žen mezi nominovanými, z následující tabulky je zřejmé, že se až do roku 2010 zvyšovalo, do předčasných voleb v roce 2013 však bylo žen nominováno výrazně méně a zvolena nebyla žádná ženská kandidátka – poslanecký klub strany je tak čistě

⁵⁴ Havelková, H.: Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989. In: Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (eds.): Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. SOÚ AV ČR, Praha 2006, s. 25-42.

mužský. Není ani přímá vazba poměru žen mezi kandidujícími ženami a mezi zvolenými poslanci a poslankyněmi – v roce 1998 bylo zvoleno dokonce relativně více žen, než kolik jich kandidovalo. V ostatních letech byl podíl zvolených žen vždy nižší. Strana navíc ve volebních obdobích, kdy byla zastoupena v horní komoře parlamentu, **dosáhla nejvýše 15% zastoupení žen**, což je ze všech stran, které byly ve Sněmovně zastoupeny déle než jedno volební období vůbec nejméně.

Tabulka č. 10: Podíly žen nominovaných a zvolených za KDU-ČSL do Poslanecké sněmovny PČR v letech 1996 – 2013

	1996	1998	2002	2006	2010	2013
Podíl nominovaných žen	13 %	14 %	16 %*	20 %	28 %	22 %
Podíl zvolených žen	11 %	15 %	13 %*	15 %	-	0 %

*Koalice s US-DEU; údaj za celou koalici.

Zdroj dat: ČSÚ

Situace v **horní komoře parlamentu** není o mnoho příznivější. Ačkoli za KDU-ČSL byly zvoleni senátoři, není mezi nimi **v současné době žádná žena**. Je však potřeba dodat, že zastoupení žen zde v předchozích obdobích **značně kolísalo**, jak ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 11: Podíly žen nominovaných a zvolených za KDU-ČSL do Senátu PČR v letech 1996 – 2012

	1996	1998*	2000*	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Podíl nominovaných žen	7 %	0 %	27 %	8 %	26 %	10 %**	5 %	5 %	7 %***
Podíl zvolených žen	8 %	0 %	12,5 %	0 %	33 %	0 %	-	0 %	0 %

*Strana kandidovala v rámci Čtyřkoalice (v roce 1998 i za Nezávislé kandidáty), údaje pouze za KDU-ČSL.

**Údaj včetně koalic, jichž byla strana součástí; pouze za KDU-ČSL tvořily ženy 10,5 % kandidujících.

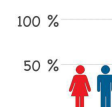
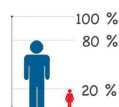
***Údaj včetně koalic, jichž byla strana součástí; pouze za KDU-ČSL tvořily ženy 8 % kandidujících.

Zdroj dat: ČSÚ

A tak zatímco v pěti volbách, v nichž strana získala senátorská křesla, neuspěla žádná žena, ve volbách **v roce 2004** byli zvoleni 2 muži a jedna žena, ta tedy tvořila **přesně třetinu senátorského klubu**. Ne náhodou to bylo v roce, kdy strana nominovala ženy v 26 % obvodů. Jedna ženy byla spolu se sedmi muži zvolena v roce 2000, kdy ženy tvořily 27 % kandidujících. Naopak v roce 1998, kdy strana rovněž kandidovala v rámci Čtyřkoalice, nebyla nominována žena ani v jednom obvodě.

V souvislosti s celostátní politikou je potřeba dodat, že KDU-ČSL byla jedinou politickou stranou, která nominovala do **přímé prezidentské volby** ženu – **Zuzanu Roithovou**. Ta stranu reprezentovala také jako ministryně a v současné době i jako poslankyně **Evropského parlamentu**, kde stranu zastupuje jeden muž a jedna žena – je to **jediný zastupitelský orgán, kde je zastoupení žen a mužů za stranu paritní**. A to jak po volbách v roce 2009, tak v roce 2004.

Jak již bylo řečeno, na úrovni krajů je **situace značně komplikována tím, že KDU-ČSL ve všech volbách kandidovala v rámci koalic**. V tabulkách jsou tedy uváděna data pouze za ty kraje,

kde KDU-ČSL kandidovala samostatně a v poznámkách je pak uveden údaj po započtení kandidatur v rámci koalic. Zastoupení strany v koalicích se totiž kraj od kraje liší a nelze je tedy úplně srovnávat.

I tak je zřejmé, že podíl žen mezi zvolenými není nijak vysoký a dlouhodobě zhruba odpovídá zastoupení žen v Poslanecké sněmovně.

Tabulka č. 12: Podíly žen nominovaných a zvolených za KDU-ČSL do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012

	2000	2004	2008	2012
Podíl nominovaných žen	15,6 %*	20 %**	20 %**	20 %**
Podíl zvolených žen	16,1 %*	12,5 %***	9 %***	12 %***

*Strana ve všech krajích kandidovala v rámci Čtyřkoalice – údaj v tabulce je pouze za KDU-ČSL, za celou koalici, bylo nominováno 15 % žen a zvoleno jich bylo 11 %.

**Strana kandidovala i v rámci koalic, údaj v tabulce je pouze za kraje, kde KDU-ČSL kandidovala samostatně. Po započítání kandidujících za KDU-ČSL v koalicích činil poměr žen v roce 2004 20,3 %, v roce 2008 21,1 % a v roce 2012 27 %.

***Údaj pouze za KDU-ČSL, po započítání zastupitelů/ek za KDU-ČSL v rámci krajských koalic činil poměr zvolených žen v roce 2004 16,6 %, v roce 2008 9,6 % a v roce 2012 15 %.

Zdroj dat: ČSÚ

Strana má v současné době zastoupení i v **krajských radách** Pardubického a Jihomoravského kraje, v žádné z nich ji však **nezastupuje žena**. V Pardubickém kraji kandidovala strana v rámci Koalice pro Pardubický kraj a v radě kraje ji zastupují dva muži (za KDU-ČSL nebyla do zastupitelstva zvolena žádná žena). V Jihomoravském kraji zastupují stranu v radě čtyři muži, a to i přesto, že v zastupitelstvu stranu reprezentují tři ženy a jedenáct mužů.

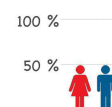
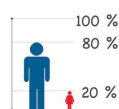
Hodnocení zastoupení žen za KDU-ČSL na úrovni měst a obcí je taktéž obtížné, jelikož zde platí, že strana kandidovala výhradně v rámci koalic. V nich tvoří ženy 28 % zvolených zastupitelek. Je však otázka, nakolik zde do hry vstupují pravidla koaličních partnerů a tlak na vyšší zastoupení žen na kandidátních listinách. Ve **statutárních městech** zastupuje KDU-ČSL 18 % žen. Takže i na této úrovni politického rozhodování jsou ženy zastoupeny **méně než z jedné pětiny**.

Lze tedy konstatovat, že **postavení žen uvnitř strany je výrazně lepší než navenek, tedy v zastupitelských orgánech na všech úrovních politického rozhodování. S výjimkou Evropského parlamentu, kde KDU-ČSL zastupuje jeden muž a jedna žena.**

2.3. Komunistická strana Čech a Moravy

Jedno z nejvyšších zastoupení žen bychom na základě ideologie a typu měli očekávat od **Komunistické strany Čech a Moravy** – jde o **levicovou, komunistickou** stranu. Ačkoli s výjimkou zastoupení žen v poslaneckém klubu strany není samo o sobě nijak vysoké –

nedosahuje ani kritické 30% hranice, v porovnání s ostatními stranami patří KSČM k těm, které zastupuje **relativně nejvíce žen**.

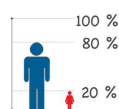
Ačkoli strana nemá ve stanovách formálně zakotvenu genderovou kvótu, uplatňuje při sestavování kandidátních listin závazné doporučení nominovat alespoň jednu ženu do třetího místa kandidátní listiny. Doporučení se sice nedaří dodržovat ve všech krajích, drtivá většina krajů se jím však řídí, což má následně přímý vliv na konečné zastoupení žen v rozhodovacích orgánech za tuto stranu. Stejně tak dlouho neexistovala uvnitř strany ženská organizace, nicméně strana dlouhodobě spolupracovala a spolupracuje s občanským sdružením Levicové kluby žen. Na VII. sjezdu strany bylo schváleno zřízení **Komise žen ÚV KSČM**. Ta se poprvé sešla v lednu 2013. Na výsledky její činnosti a jejich hodnocení bude tedy potřeba ještě počkat.

Ve **vedení strany** je zastoupení žen v porovnání s ostatními **relativně dobré**, avšak vzhledem ke kapacitám strany zde stále existují rezervy. Zastoupení žen v členské základně se postupně zvyšuje a v současné době tvoří ženy zhruba **tři čtvrtiny členstva**. Oproti tomu ve vedení strany tvoří ženy necelých 29 % (pokud bychom započítali pouze předsednické a místopředsednické posty v ÚV KSČM, má strana jedinou místopředsedkyni, tj. 25 %). Ve **Výkonném výboru ÚV KSČM** tvoří ženy **pouze necelých 9 %**, v celém **ÚV KSČM** jsou ženy zastoupeny z **necelých 17 %**. Je tedy zřejmé, že je strana **úspěšnější v prosazování žen do volených zastupitelských orgánů než do rozhodovacích pozic uvnitř strany**.

Zároveň je potřeba dodat, že zastoupení žen za KSČM se na různých úrovních politiky i uvnitř strany samotné liší. **Největší podíl žen** je v současné době za KSČM zastoupen **v Senátu PČR**, kde stranu zastupuje jeden muž a jedna žena – tedy **polovina**. V **Poslanecké sněmovně PČR**, kde po předčasných volbách na podzim 2013 tvoří ženy **přesně třetinu poslaneckého klubu**. Relativně dobré je v kontextu české politiky i zastoupení žen na dalších úrovních rozhodování, kde ženy tvoří zhruba jednu čtvrtinu zvolených zastupitelů a zastupitelek (na úrovni měst a obcí je to 25,7 %, v krajích o trochu méně – 24,7 %).

Nepotvrzuje se tak obecný trend, kdy je nejvíce žen zastoupeno na nejnižších úrovních rozhodování. V případě KSČM je situace zcela opačná – **na celostátní úrovni je zastoupeno žen více než na nižších úrovních rozhodování**.

Po **volbách v roce 2010** se rekordně zvýšilo celkové zastoupení žen v Poslanecké sněmovně PČR, které dosáhlo historického maxima 22 %. Z velké části to bylo dáno i zastoupením žen v poslaneckém klubu KSČM. I zde dosáhlo **zastoupení žen historického maxima** – straně se jako jediné v historii podařilo mít vyrovnané zastoupení žen a mužů v poslaneckém klubu (ženy v něm tvořily 42 %). **Po předčasných volbách v roce 2013 se zastoupení žen snížilo na jednu třetinu**. Vzhledem k uplatňovanému doporučení upravujícímu zastoupení žen na kandidátních listinách jsou oproti ostatním stranám **výsledky v jednotlivých krajích relativně vyrovnané**. Ve většině z nich tvoří ženy a muži nejméně čtvrtinu poslanců a poslankyň, ve třech krajích však i přes zisk více než jednoho mandátu zastupují stranu pouze muži.

V šesti krajích byla zvolena polovina žen a polovina mužů (hl. m. Praha, Jihočeský kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Zlínský kraj, Moravskoslezský kraj), v Ústeckém kraji to byly dokonce dvě třetiny. Naopak v Plzeňském kraji, Olomouckém kraji a na Vysočině byli zvoleni pouze muži, a to ačkoli strana získala více než jeden mandát. Ve zbývajících krajích se ziskem více než jednoho mandátu byla zvolena čtvrtina žen.

Situaci v **horní komoře parlamentu** lze hodnotit **obtížněji**, jelikož zde strana obecně vykazuje horší volební výsledky než v dolní komoře. Kandidující za KSČM v řadě případů postupují do druhého kola, mandát ale nakonec nezískají – tak tomu bylo v letech 2000, 2006 i 2010. Z následující tabulky je pak patrné, že v takto malých číslech je buď zvolen jeden až dva muži, nebo naopak pouze žena, jak tomu bylo v letech 2004 a 2008. Nepromítají se zde tedy skoky v poměru nominovaných, kde se poměr žen pohybuje od 7 % v roce 2006 po 30 % v roce 2000.

Tabulka č. 13: Podíly žen nominovaných a zvolených za KSČM do Senátu PČR v letech 1996 – 2012

	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Podíl nominovaných žen	12 %	11 %	30 %	11 %	22 %	7 %	22 %	18,5 %	18,5 %
Podíl zvolených žen	0 %	0 %	-	0 %	100 %	-	100 %	-	0 %

Zdroj dat: ČSÚ

Na úrovni krajů je situace v porovnání s celostátní úrovní o něco horší, v současné době zastupuje stranu na úrovni krajů **zhruba čtvrtina žen**. Z dlouhodobého hlediska zde není patrný lineární vývoj – v roce 2004 se zastoupení žen snížilo, v obou následujících volbách se pak postupně zvyšovalo (i když rozdíl mezi lety 2008 a 2012 je jen nepatrný).

Tabulka č. 14: Podíly žen nominovaných a zvolených za KSČM do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012

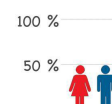
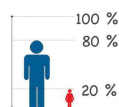
	2000	2004	2008	2012
Podíl nominovaných žen	19 %	19 %	28 %	27 %
Podíl zvolených žen	22 %	17 %	25 %	25 %

Zdroj dat: ČSÚ

Když se na situaci v krajích podíváme podrobněji, zjistíme, že na rozdíl od Poslanecké sněmovny PČR je zastoupení žen rozptýlenější. **Nejméně** žen stranu zastupuje na **Vysočině** – je zde jediná zastupitelka, což celkově znamená 9 %. Naopak **minimálně třetinový podíl mandátů** v krajských zastupitelstvech za KSČM získaly ženy ve **Zlínském kraji**, v **Jihočeském kraji** a v **Jihomoravském kraji**.

Tabulka č. 15: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen

Kraj	Zisk hlasů ve volbách	Podíl nominovaných žen	Zisk mandátů celkem	Počet mandátů obsazených ženami	Zastoupení žen za KSČM	Zastoupení žen za všechny strany
Středočeský	21 %	27 %	19	5	26 %	25 %
Jihočeský	19 %	25 %	13	5	38 %	16 %
Plzeňský	21 %	26 %	12	2	17 %	18 %

Karlovarský	23 %	38 %	14	4	29 %	16 %
Ústecký	25 %	27 %	20	3	15 %	13 %
Liberecký	18 %	30 %	10	1	10 %	24 %
Královéhradecký	19 %	25 %	11	3	27 %	16 %
Pardubický	19 %	25 %	11	3	27 %	20 %
Vysočina	20 %	23 %	11	1	9 %	13 %
Jihomoravský	19 %	29 %	16	6	38 %	22 %
Olomoucký	23 %	22 %	16	4	25 %	24 %
Zlínský	16 %	26 %	9	3	33 %	20 %
Moravskoslezský	23 %	26 %	20	5	25 %	26 %
Celkem	20 %	27 %	182	45	25 %	20 %

Zdroj dat: ČSÚ

V současné době se strana v devíti krajích podílí na jejich správě i z pozice radních. Ve třech krajích stranu v radě nezastupuje **žádná žena** – **Olomoucký kraj, Zlínský kraj a Moravskoslezský kraj**. Naopak ve třech krajích tvoří ženy **minimálně jednu třetinu radních** – **Jihočeský kraj, Plzeňský kraj a Královéhradecký kraj**.

Tabulka č. 16: Aktuální zastoupení žen v krajských radách za KSČM

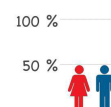
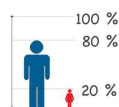
Kraj	Počet členů/ek rady	Podíl žen v radě	Počet radních za KSČM	Počet radních - žen zvolených za KSČM	Zastoupení žen za KSČM
Středočeský kraj	11	9 %	4	1	25 %
Jihočeský kraj	11	18 %	3	1	33 %
Plzeňský kraj	9	11 %	2	1	50 %
Karlovarský kraj	9	11 %	5	1	20 %
Ústecký kraj	11	18 %	6	1	17 %
Liberecký kraj	9	44 %	0	-	-
Královéhradecký kraj	9	22 %	3	1	33 %
Pardubický kraj	9	22 %	0	-	-
Vysočina	9	22 %	0	-	-
Jihomoravský kraj	11	9 %	0	-	-
Olomoucký kraj	11	27 %	2	0	0 %
Zlínský kraj	9	11 %	2	0	0 %
Moravskoslezský kraj	11	9 %	4	0	0 %
Celkem		18 %	31	6	19 %

Zdroj dat: ČSÚ, webové stránky jednotlivých krajů

Na úrovni měst a obcí se strana co do zastoupení žen **výrazně neodlišuje od dalších celostátně i lokálně působících politických stran**. V zastupitelstvech měst a obcí zastupuje KSČM zhruba 26 % žen, což odpovídá celkovému průměru. Výrazně strana nevybočuje ani v případě statutárních měst, kde je zastoupení žen celkově nižší.

Tabulka č. 17: Poměr zastupitelek za KSČM ve statutárních městech (po volbách v r. 2010)

Město	Počet mandátů pro	Mandáty	Mandáty	Poměr žen
-------	-------------------	---------	---------	-----------

	KSČM celkem	obsazené muži	obsazené ženami	
Brno	4	3	1	25 %
Chomutov	6	4	2	33 %
České Budějovice	6	5	1	17 %
Děčín	3	3	0	0 %
Frýdek-Místek	5	5	0	0 %
Haviřov	12	8	4	33 %
Hradec Králové	5	3	2	40 %
Jihlava	7	6	1	14 %
Karlovy Vary	4	3	1	25 %
Karviná	10	8	2	20 %
Kladno	4	3	1	25 %
Liberec	3	1	2	67 %
Mladá Boleslav	3	3	0	0 %
Most	5	4	1	20 %
Olomouc	5	5	0	0 %
Opava	5	5	0	0 %
Ostrava	8	5	3	37,5 %
Pardubice	4	3	1	25 %
Plzeň	5	4	1	20 %
Praha	3	2	1	33 %
Přerov	6	5	1	17 %
Teplice	3	2	1	33 %
Ústí nad Labem	5	3	2	40 %
Zlín	3	2	1	33 %
Celkem	124	95	29	23 %

Zdroj dat: ČSÚ

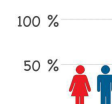
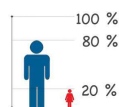
Z tabulky je patrné, že i zde panují regionální rozdíly. **V pěti statutárních městech zastupují stranu pouze muži** (zpravidla jde o města s nižším ziskem mandátů) – je tomu tak v Děčíně, Frýdku-Místku, Mladé Boleslavi, Olomouci a Opavě. S výjimkou Jihlavy a Přerova je pak zastoupení žen minimálně pětinové. Největší poměr žen mezi zastupitelkami a zastupiteli je pak v Liberci, kde stranu zastupují 2 ženy a 1 muž.

2.4. Občanská demokratická strana

Občanskou demokratickou stranu řadíme na **pravici**. Přiřadit ji k jednomu typu strany, je však problematické. Odpovídá kombinaci **konzervativního** a **liberálního** typu. Co se týká otázek relevantních k otázce politické participace žen, převládají spíše liberální rysy.

Zastoupení žen za ODS se na různých úrovních politiky i uvnitř strany samotné liší. Nejvíce jich je v současné době za ODS zastoupeno na úrovni měst a obcí, kde tvoří téměř čtvrtinu všech zastupitelů a zastupitelek, ve statutárních městech je to však již jen 19 %. Následuje Poslanecká sněmovna s 16 % žen v poslaneckém klubu ODS, dále Senát, kde ženy tvoří 13 %

a zastupitelstva krajů s necelým 12% podílem žen. **Nejméně žen je zastoupeno na úrovni Evropského parlamentu, kde ODS reprezentuje jediná žena (11 %).**

Zároveň **nelze vysledovat jasný pozitivní či negativní trend**, který by se promítal do vývoje zastoupení žen na jednotlivých úrovních politiky. **Zastoupení žen** (zejména na volitelných místech) **na kandidátních listinách ani ve zvolených rozhodovacích orgánech** totiž podobně jako v případě většiny stran **neodpovídá jejich zastoupení v členské základě strany**, kde ženy tvoří přesně třetinu.

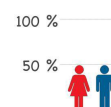
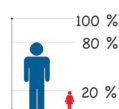
Co se týče **Evropského parlamentu**, ve volbách v roce 2004 i 2009 získala ODS shodně 9 mandátů – nejvíce ze všech kandidujících stran –, v obou volbách byla zvolena právě **jedna žena**, což činí 11 %.

Po posledních volbách do **Poslanecké sněmovny** dosáhlo zastoupení žen v poslaneckém klubu ODS, rekordních téměř 17 %⁵⁵. Jak je patrné z výše uvedeného grafu (Graf č. 10 na straně 20), **nevyvíjelo se zastoupení žen mezi zvolenými poslanci a poslankyněmi za ODS lineárně**. Mezi volbami v letech 1996 a 1998 došlo k mírnému nárůstu o necelý jeden procentní bod z 10,29 % na 11,11 %. V následujících volbách v roce 2002 se zastoupení zvolených poslankyň zvýšilo na necelých 14 %, a to i přesto, že strana získala celkově méně mandátů než v předchozích letech. V následujících volbách v roce 2006 bylo zvoleno žen opět méně, stejně jako v roce 1998 pouze 11 %, ačkoli strana získala historicky nejvyšší počet mandátů za celou dobu existence dolní komory Parlamentu ČR. Je tedy zřejmé, že ženy nebyly zastoupeny na vyšších – volitelných – místech kandidátních listin.

Jak již bylo řečeno, v posledních volbách bylo i přes nižší zisk mandátů zvoleno dosud nejvíce žen – téměř 17 %. Příčinou však nebyla lepší pozice žen na kandidátních listinách ani jejich větší zastoupení mezi nominovanými (jejich poměr oproti předchozím volbám dokonce mírně klesl), ale **masivní udělování preferenčních hlasů** napříč stranami – téměř tři čtvrtiny poslankyň (konkrétně čtyři) zvolených za ODS získaly mandát díky přímé podpoře ze strany voličů. Politicky, kterým se podařilo „prokroužkovat“ do Sněmovny, jsou Jana Fischerová, která postoupila z 12. místa kandidátky, Zdeňka Horníková z 6. místa, Lenka Kohoutová z 29. místa a Ivana Weberová z 9. místa. Pokud by byly mandáty přidělovány na základě pořadí na kandidátních listinách, činilo by zastoupení žen v PS PČR za ODS pouze 11 %, nedošlo by tedy k výraznému posunu oproti stavu před volbami.

Situace **v horní komoře Parlamentu ČR** je z hlediska zastoupení žen za ODS **ještě méně příznivá**. I přesto, že v posledních volbách do Senátu v roce 2012 tvořily ženy mezi zvolenými přesně čtvrtinu, jejich celkové zastoupení v senátním klubu ODS činí **pouze 13 %**. Jak je zřejmé z následující tabulky, ani v Senátu není vývoj zastoupení žen za ODS lineární – v

⁵⁵ Vzhledem k obměně poslaneckého klubu ODS činilo zastoupení žen před rozpuštěním Sněmovny 16 % (www.psp.cz).

průběhu let se skokově zvyšovalo i snižovalo. Přímá není ani úměra mezi podíly nominovaných a reálně zvolených žen, což je dáno celkovými volebními zisky strany v těch kterých volbách.

Tabulka č. 18: Podíly žen nominovaných a zvolených za ODS do Senátu PČR v letech 1996 – 2012

	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Podíl nominovaných žen	11 %	7 %	19 %	12 %	15 %	26 %	0 %	30 %	19 %
Podíl zvolených žen	16 %	11 %	25 %	0%	6%	14 %	0%	12,5 %	25 %

Zdroj dat: ČSÚ

Můžeme tedy shrnout, že co se týče **zastoupení žen na celostátní úrovni, nevymyká se ODS nijak výrazně celkové situaci, kdy se zastoupení žen s každou úrovní politiky snižuje.** Výjimku tvoří zastupitelstva krajů, kde je žen v současné době zastoupeno méně než na celostátní úrovni.

Na úrovni **krajů** je situace jen o trochu lepší než na úrovni Evropského parlamentu, kde je žen zastoupeno vůbec nejméně. Ženy tvoří v zastupitelstvech krajů **necelých 12 %**. Ani na této úrovni nelze vysledovat lineární vývoj – na úrovni nominací se podíl žen v posledních dvou volbách oproti letům 2000 a 2004 zvýšil, nijak výrazně se však nezlepšilo umístění žen na volitelných místech kandidátních listin. Ačkoli tedy v posledních volbách v roce 2011 tvořily ženy mezi nominovanými téměř pětinu, zvoleno jich bylo pouze necelých 12 %.

Tabulka č. 19: Podíly žen nominovaných a zvolených za ODS do zastupitelstev krajů v letech 2000 – 2012

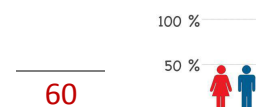
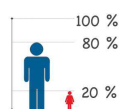
	2000	2004	2008	2012
Podíl nominovaných žen	17 %	17 %	20 %	19 %
Podíl zvolených žen	11 %	15 %	12 %	12 %

Zdroj dat: ČSÚ

Jasnou příčinou tohoto výsledku bylo **umístění žen na spodní, nevolitelná, místa kandidátních listin**, které bylo ještě umocněno výrazně nižším ziskem mandátů oproti předchozím letům (zejména oproti roku 2004, kdy strana získala 43 % hlasů a díky tomu se i zastoupení žen dostalo na historické maximum).

Do čela kandidátní listiny nominovala ODS v roce 2012 ženy pouze v Olomouckém a Libereckém kraji. Celkem v sedmi krajích (tedy více než v polovině) nebyla na prvních pěti místech žádná žena, v pěti krajích dokonce nebyla žádná žena do desátého místa kandidátní listiny. V průměru bylo na prvních pěti místech kandidátních listin pouze 11 % žen, na prvních deseti místech pak 12 %.

Podobě kandidátních listin pak logicky odpovídají i konečné výsledky voleb. Jak je vidět v následující tabulce, celkem v 5 krajích reprezentují ODS v zastupitelstvech pouze muži. Celkový podíl žen v zastupitelstvech pak zhruba odpovídá jejich průměrnému zastoupení na prvních deseti místech kandidátních listin.

Tabulka č. 20: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen zvolených za ODS

Kraj	Zisk hlasů ve volbách	Podíl nominovaných žen	Zisk mandátů celkem	Počet mandátů obsazených ženami	Zastoupení žen za ODS	Zastoupení žen za všechny strany
Středočeský	18 %	9 %	16	1	6 %	25 %
Jihočeský	13 %	21 %	8	0	0 %	16 %
Plzeňský	26 %	16 %	15	4	27 %	18 %
Karlovarský	10 %	27 %	5	1	20 %	16 %
Ústecký	10 %	23 %	7	0	0 %	13 %
Liberecký	9 %	22 %	5	1	20 %	24 %
Královéhradecký	11 %	20 %	6	0	0 %	16 %
Pardubický	11 %	24 %	6	1	17 %	20 %
Vysočina	10 %	11 %	5	1	20 %	13 %
Jihomoravský	9 %	17 %	7	0	0 %	22 %
Olomoucký	11 %	25 %	8	1	13 %	24 %
Zlínský	9 %	26 %	5	0	0 %	20 %
Moravskoslezský	10 %	16 %	9	2	22 %	26 %
Celkem	12 %	19 %	102	12	12 %	20 %

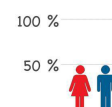
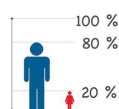
Zdroj dat: ČSÚ

Data v tabulce také dobře ilustrují **rozdíly mezi jednotlivými kraji** – ačkoli ve více než třetině krajů zastupují ODS pouze muži, v pěti krajích tvoří ženy nejméně pětinu zastupitelů a zastupitelek. Příčiny těchto rozdílů jsou dvě: především různé zastoupení a pořadí žen na kandidátních listinách, ale i rozdíly v počtu získaných mandátů. Rekordní úspěch ODS v Plzeňském kraji se promítl rovněž do rekordního zastoupení žen: s 27 % se zde téměř podařilo dosáhnout tzv. kritické hranice, která odpovídá 30 %. Na druhou stranu ani celkově nejvyšší počet mandátů získaných ve Středočeském kraji (celkem 16) se nijak neodrazil v zastoupení žen. Bylo zde totiž nominováno vůbec nejméně kandidátek (pouze 9 %, první – jediná zvolená – žena byla až na 15. místě). V zastupitelstvu Středočeského kraje tak za ODS zasedá jen jedna politička.

Zastoupení žen za ODS v zastupitelstvech měst a obcí je nejvyšší ze všech úrovní politiky – ani zde se situace ODS neliší od obecné situace na české politické scéně. Celkové zastoupení žen na úrovni měst a obcí je tradičně nejvyšší, podíl zastupitelek zvolených za ODS činí 24 %. Mezi jednotlivými městy a obcemi však panují výrazné rozdíly.

Obecně platí, že **nejvíce žen je zastoupeno v menších obcích**, a to i na pozicích starostek. Ve statutárních městech, která disponují s většími rozpočty, je situace horší – ODS v nich zastupuje v průměru 19 % žen. Jak ukazuje následující tabulka, i zde panují výrazné regionální rozdíly. Obdobně jako na krajské úrovni i na úrovni statutárních měst nezastupuje ODS ve třech z nich ani jedna žena. Jedná se o Havířov, Opavu a Pardubice.

Tabulka č. 21: Poměr zastupitelek za ODS ve statutárních městech (po volbách v r. 2010)

Město	Počet mandátů pro ODS celkem	Mandáty obsazené muži	Mandáty obsazené ženami	Poměr žen
Brno	14	12	2	14 %
Chomutov	6	4	2	33 %
České Budějovice	8	7	1	12,5 %
Děčín	7	6	1	14 %
Frýdek-Místek	8	6	2	25 %
Haviřov	5	5	0	0 %
Hradec Králové	6	3	3	50 %
Jihlava	10	8	2	20 %
Karlovy Vary	7	6	1	14 %
Karviná	5	4	1	20 %
Kladno	13	12	1	8 %
Liberec	8	6	2	25 %
Mladá Boleslav	15	12	3	20 %
Most	6	5	1	17 %
Olomouc	14	12	2	14 %
Opava	9	9	0	0 %
Ostrava	12	10	2	17 %
Pardubice	7	7	0	0 %
Plzeň	14	10	4	29 %
Praha	20	16	4	20 %
Přerov	6	3	3	50 %
Teplice	17	13	4	24 %
Ústí nad Labem	9	7	2	22 %
Zlín	6	4	2	33 %
Celkem	232	187	45	19 %

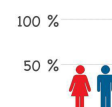
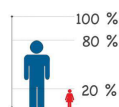
Zdroj dat: ČSÚ

Opět zde platí, že bezprostřední příčinou tohoto stavu je nejen **nominace nízkého počtu žen, ale především jejich umístění na nižších, tj. nevolitelných, místech kandidátních listin**. Na druhé straně jsou statutární města, kde jsou ženy a muži zastoupeni paritně – přesně poloviční zastoupení mají v Hradci Králové a v Přerově. Přesně třetinu tvoří ženy zvolené za ODS v zastupitelstvech Chomutova a Zlína – v těchto městech tedy podíl zastupitelek za ODS odpovídá jejich poměru v členské základně strany.

2.5. Strana zelených

Stranu zelených nelze jednoznačně přiřadit ani k jedné části spektra v klasickém pravo-levém dělení politické scény. Reprezentuje tak typ spíše **středové strany**. Svým programovým zaměřením spadá ke stranám **enviromentálním**, což ji předurčuje k největšímu zastoupení

žen. K tomu mohl v době zastoupení strany v Poslanecké sněmovně PČR přistoupit ještě další faktor, který zmiňuje Kittilson⁵⁶, a to **relativní novost strany** na politické scéně.

Oba tyto předpoklady Strana zelených ve volbách v roce 2006 potvrdila – na kandidátní listiny navrhla celkem 33,8 % žen. Poměr zvolených poslankyň činí dokonce 50 %. Strana zelených tak byla dosud **jedinou politickou stranou**, které se podařilo dosáhnout **přesně polovičního zastoupení žen a mužů mezi poslanci a poslankyněmi**. Musíme si však uvědomit, že strana získala pouze šest mandátů, takže je otázkou, jaký by byl poměr v případě zisku většího množství mandátů. Docílení takto vyrovnaného výsledku bylo dáno v první řadě zavedením formálního pozitivního opatření – závazné genderové kvóty.

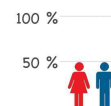
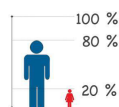
Strana zelených jako **jediná z českých politických stran** používá **genderovou kvótu jak pro sestavování kandidátních listin, tak pro obsazování stranických orgánů**.⁵⁷ Je tedy současně jedinou stranou, kde je **poměr žen v členské základně** (kde tvoří ženy přibližně třetinu) **nižší než ve vedení strany**. Strana také disponuje ženskou organizací, která v průběhu času změnila název – původní Klub zelených političek se změnil na **Fórum zelených političek**. Vedle toho funguje ve straně Genderová odborná sekce, která má v gesci otázky genderové rovnosti.

Vzhledem k tomu, že strana s výjimkou Poslanecké sněmovny PČR kandidovala v posledních letech na všech úrovních rozhodování v rámci koalic, lze zastoupení žen mezi nominovanými i zvolenými hodnotit pouze s určitou rezervou. V roce 2012 nominovala v senátních volbách samostatně pouze jedinou kandidátku, a to Elišku Wagnerovou ve volebním obvodu č. 59 – Brno-město. Ta byla také zvolena, takže **v Senátu má v současné době strana 100% zastoupení žen**. V Praze pak byl zvolen i společný kandidát Strany zelených, Pirátů a KDU-ČSL Libor Machálek, toho však navrhla strana Piráti.

V **krajských volbách v roce 2012** kandidovala Strana zelených **v pěti krajích v koalici s jinými subjekty**, a lze proto jen stěží porovnávat genderové složení kandidátních listin v jednotlivých krajích. Jejich podoba je totiž v těchto krajích výsledkem dohody více různých subjektů. **Průměrné zastoupení žen na kandidátních listinách SZ (včetně koalic) tvořilo 33 %**. Účinek genderové kvóty se tak výrazně projevil zejména v umístění žen na kandidátních listinách – v první pětici a v první desítce byl poměr žen více než třetinový. Strana také nominovala tři ženy jako lídryně kandidátních listin v Jihomoravském, Zlínském a Moravskoslezském kraji. Zdaleka nejlepšího výsledku – přesně polovičního zastoupení žen a mužů na kandidátní listině – dosáhla strana (resp. koalice, jejíž byla součástí) v Libereckém

⁵⁶ Kittilson, M. C. *Women's Representation in Parliament: The Role of Political Parties*
<<http://escholarship.org/uc/item/60q2s39p>>

⁵⁷ Podrobnější informace k formulaci kvóty jsou uvedeny v kapitole 5 – Nástroje podpory politické participace žen.

kraji. Naopak nejméně žen – opět v koalici – bylo nominováno v kraji Olomouckém, kde poměr žen na kandidátních listinách činí pouze 22 % a v první pětici jsou pouze muži (nejvýše postavení kandidátka je až na 8. místě).

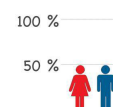
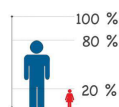
Podobně obtížně lze porovnávat i výsledky voleb. Samostatně strana neuspěla ani v jediném kraji. Opět tedy můžeme porovnávat pouze koalice, jichž byla strana součástí. Ty uspěly celkem ve čtyřech krajích a **výsledky se velmi různí – což odpovídá i nominacím**. Není tedy překvapivé, že největší podíl zastupitelek je v Libereckém kraji – 40 %. Naopak v Olomouckém kraji i přes zisk osmi mandátů nebyla zvolena žena žádná. Celkově pak bylo za tyto koalice zvoleno 24 % žen. Když se podíváme pouze na kandidující vyslané do voleb v rámci těchto koalic Stranou zelených, tvoří zastoupení žen mezi zvolenými pouhých 11 %.

Tabulka č. 22: Ženy na kandidátních listinách SZ* ve volbách do krajských zastupitelstev 2012 a podíl mezi zvolenými zastupiteli a zastupitelkami

Kraj	Zisk hlasů ve volbách	Procentní podíl kandidátek	Zisk mandátů celkem	Zastoupení žen mezi zvolenými	Zastoupení žen za všechny strany
Středočeský	3 %	30 %	0	-	25 %
Jihočeský	2 %	32 %	0	-	16 %
Plzeňský	2 %	28 %	0	-	18 %
Karlovarský (koalice SZ, KDU-ČSL, Hnutí OOIJ?!)	5 %	28 %	0	-	16 %
Ústecký (koalice SZ, Hnutí PRO kraj!)	8 %	35 %	6	17 %	13 %
Liberecký (koalice Změna pro Liberec, SZ, Nezávislí)	17 %	50 %	10	40 %	24 %
Královéhradecký (SZ, Změna pro Hradec)	4 %	38 %	7	14 %	16 %
Pardubický	2 %	35 %	0	-	20 %
Vysočina	2 %	35 %	0	-	13 %
Jihomoravský	4 %	40 %	0	-	22 %
Olomoucký (koalice SZ, KDU-ČSL)	11 %	22 %	8	0 %	24 %
Zlínský	2 %	33 %	0	-	20 %
Moravskoslezský	3 %	26 %	0	-	26 %
Celkem		33 %		24 %	20 %

*a koalic, ve kterých kandidovala

Zdroj dat: ČSÚ

Na úrovni **měst a obcí** je porovnání z obdobných důvodů složité – **strana kandidovala z velké části v koalicích** s různými politickými subjekty. Když se podíváme pouze na údaje za Stranu zelených, nominovala strana **v roce 2010 38,5 % žen**. Ve volbách do zastupitelstev městských částí a obvodů to bylo dokonce 47 % žen. **Zvoleno** pak bylo celkově **necelých 31 % žen**.

Následující tabulka pak shrnuje vývoj zastoupení žen mezi nominovanými i zvolenými na úrovni zastupitelstev měst, obcí, městských obvodů a částí a obvodů. Do tabulky jsou zahrnuty pouze údaje za Stranu zelených, ačkoli v každých volbách kandidovala i v koalicích s jinými politickými subjekty.

Tabulka č. 23: Ženy na kandidátních listinách SZ ve volbách do zastupitelstev měst a obcí v letech 1994 – 2010

	1994	1998	2002	2006	2010
Poměr žen mezi nominovanými	29 %	38 %	34 %	41 %	41 %
Poměr žen mezi zvolenými	22 %	25,5 %	26 %	33 %	31 %

Zdroj dat: ČSÚ

2.6. TOP 09

S podporou Starostů

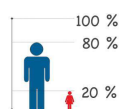
Vzhledem k tomu, že TOP 09 je **relativně novým politickým subjektem**, lze její přístup k politické participaci žen hodnotit pouze s určitou rezervou. Prolínají se tak zde dva faktory, které jsme popsaly výše: ideologie a novost strany. Zatímco z ideologického hlediska se strana programově profiluje jako **konzervativní**, teprve čtyřleté působení na české politické scéně může dosavadní výsledky poněkud deformovat.

Navíc ve volbách, kterých se strana dosud účastnila, zpravidla kandidovala ve volební koalici s hnutím Starostové a nezávislí. To má vzhledem k přímému napojení na nižší úroveň rozhodování relativně dobrou pozici při rekrutování ženských kandidátek.

Z hlediska **struktury strany** je na tom TOP 09 v porovnání s jinými subjekty relativně dobře. Jak je patrné z Grafu č. 20 na straně 46, nepoměr mezi zastoupením žen v členské základně (které je však ze sledovaných stran vůbec nejmenší – činí pouhou jednu čtvrtinu) a ve vedení strany je druhý nejmenší.

Když se podíváme na celostátní úroveň rozhodování, účastnila se strana dosud pouze jednou volb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a dvakrát volb do Senátu. Při volbách do **dolní komory Parlamentu ČR** v roce 2010 strana nominovala 24 % žen a v poslaneckém klubu pak ženy tvořily dokonce necelých 27 %.

Senátních voleb se TOP 09 poprvé účastnila **v roce 2010** – tehdy nominovala 12 kandidujících, z toho 2 ženy (16,7 %). Ve volební koalici s hnutím Starostové a nezávislí bylo

nominováno dalších 14 kandidujících, z toho 5 žen (35,8 %). Celkem se tak strana podílela na **nominaci** 26 kandidujících, z toho 87 žen, což činí **necelých 27 %**. Z tohoto počtu pak bylo zvoleni dva mužští kandidáti – v **období 2010 – 2012** tedy TOP 09 v Senátu PČR **nezastupovala žádná žena**.

V roce 2012 nominovala TOP 09 spolu s hnutím STAN celkem 19 kandidujících, z toho 2 ženy (tj. 10,5 %). Ve volebním obvodu č. 35 Jablonec nad Nisou, nominovala TOP 09 společně se STAN a SLK ještě jednu ženskou kandidátku. Celkem tak byla strana součástí volebních uskupení, které do voleb vyslaly **20 kandidátek a kandidátů, z toho 3 ženy (15 %)**. Zvolen byl jediný kandidát, zastoupení strany v Senátu tak **zůstalo i nadále čistě mužské**.

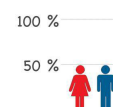
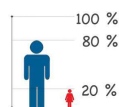
Na krajské a komunální úrovni se strana účastnila voleb pouze jednou. Následující tabulka zachycuje zastoupení žen zvolených za TOP 09 v jednotlivých krajích i na krajské úrovni celkově.

Tabulka č. 24: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů v roce 2012 z hlediska zastoupení žen zvolených za TOP 09 + STAN

Kraj	Zisk hlasů ve volbách	Podíl nominovaných žen	Zisk mandátů celkem	Počet mandátů obsazených ženami	Zastoupení žen za TOP 09	Zastoupení žen za všechny strany
Středočeský	12 %	19 %	10	3	30 %	25 %
Jihočeský	6 %	16 %	3	0	0 %	18 %
Plzeňský	6 %	16 %	3	0	0 %	18 %
Karlovarský	7 %	23 %	4	0	0 %	16 %
Ústecký	5 %	22 %	0	-	-	13 %
Liberecký	3,5 %	18 %	0	-	-	24 %
Královéhradecký	8 %	16 %	5	0	0 %	16 %
Pardubický	6 %	16 %	3	1	33 %	20 %
Vysočina	5 %	19 %	2	0	0 %	13 %
Jihomoravský	6 %	9 %	5	1	20 %	22 %
Olomoucký	6 %	35 %	4	2	50 %	24 %
Zlínský	10 %	22 %	5	2	40 %	20 %
Moravskoslezský	4 %	20 %	0	-	-	26 %
Celkem		19 %				20 %

Zdroj dat: ČSÚ

Podobně jako v případě ostatních stran panují mezi jednotlivými krajími rozdíly. V celkem **pěti krajích**, kde strana získala mandáty, ji nezastupuje **ani jedna žena**. Ve zbývajících **pěti krajích** je zastoupení žen **relativně dobré** – pohybuje se od jedné pětiny do jedné poloviny. Příčinou tohoto stavu je nominace žen především na nižší, tedy nevolitelná, místa kandidátních listin. Tyto regionální rozdíly však dokazují, že strana má potenciál nominovat na volitelná místa dostatek žen – paritní zastoupení má strana v krajích, kde získala shodný počet mandátů, jako v krajích, kde nebyla zvolena žena žádná. Poměr žen mezi nominovanými byl v případě

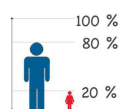
Olomouckého kraje vůbec nejvyšší, avšak ve Zlínském kraji, kde je zastoupení žen také paritní, se celkový poměr nominovaných žen nijak výrazně nevymyká z celostátního průměru.

Na úrovni měst a obcí je situace podobně jako v případě jiných stran komplikovaná skutečností, že strana kandidovala v řadě míst v koalici s dalšími subjekty, nejen s hnutím Starostové a nezávislí, s nímž spolupracuje dlouhodobě. Když se podíváme pouze na samostatné nominace a na kandidaturu se STAN a SLK, **vyslala strana a její obvyklí koaliční partneři do voleb celkově 30 % žen** (pouze za TOP 09 byl poměr shodný). Mezi **zvolenými** byla žen zhruba **jedna čtvrtina**.

Oproti celkové situaci je zastoupení žen za TOP 09 ve statutárních městech nepatrně vyšší než celkový poměr ve městech a obcích. Jak je zřejmé z následující tabulky, činí 26 %. Podobně jako v případě krajů se i zde výrazně projevují **regionální rozdíly** – v osmi statutárních městech, kde strana získala mandáty, ji zastupují pouze muži. Ve zbývajících 13 městech se zastoupení žen pohybuje od 14 % přes paritu (paritního zastoupení se straně podařilo dosáhnout ve dvou městech, Ostravě a Ústí nad Labem) až po čistě ženské zastoupení v Havířově.

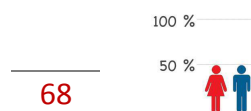
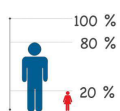
Tabulka č. 25: Poměr zastupitelek za TOP 09 ve statutárních městech (po volbách v r. 2010)

Město	Počet mandátů pro TOP 09 celkem	Mandáty obsazené muži	Mandáty obsazené ženami	Poměr žen
Brno	9	6	3	33 %
Chomutov	2	2	0	0 %
České Budějovice	6	4	2	33 %
Děčín	1	1	0	0 %
Frýdek-Místek	4	3	1	25 %
Havířov	2	0	2	100 %
Hradec Králové	4	3	1	25 %
Jihlava	4	3	1	25 %
Karlovy Vary	4	4	0	0 %
Karviná	-	-	-	-
Kladno	2	2	0	0 %
Liberec	-	-	-	-
Mladá Boleslav	3	3	0	0 %
Most	2	2	0	0 %
Olomouc	6	4	2	33 %
Opava	-	-	-	-
Ostrava	4	2	2	50 %
Pardubice*	3	3	0	0 %
Plzeň	7	6	1	14 %
Praha	26	18	8	31 %
Přerov	4	3	1	25 %
Teplice	3	3	0	0 %
Ústí nad Labem	5	2	3	60 %
Zlín*	11	9	2	18 %
Celkem	112	83	29	26 %

* koalice
Zdroj dat: ČSÚ

3. Ženy – voličky

Jak již bylo řečeno v předchozí části, strany mají sice určující vliv na zastoupení žen na kandidátních listinách a tím do značné míry předurčují jejich podíl v zastupitelských orgánech, **nelze však opomíjet ani stranu „poptávky“ – tedy voličky a voliče**. Vzhledem k zaměření této studie se budeme zabývat především volebním chováním žen-voliček.

Na úvod je potřeba říci, že na rozdíl od předchozích částí, kde lze vycházet z nezpochybnitelných čísel, zde se musíme opírat a **výzkumy veřejného mínění**, příp. o tzv. exit polls, tedy výzkumy realizované před volebními místnostmi, při nichž jsou lidé dotazováni, jak hlasovali. Tedy pouze o deklarovaná stanoviska, která nemusejí 100% korespondovat s realitou. Vycházíme však z **reprezentativních průzkumů**, proto lze data považovat za relevantní.

Jak již bylo také řečeno, preferenční hlasování má i když ne absolutní, tak mnohdy výrazný vliv na konečné zastoupení žen v politice – nejvýrazněji se to projevilo ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2010, kdy rozdíl mezi podílem žen na volitelných místech kandidátních listin a konečným zastoupením žen činil zhruba 6 procentních bodů. Ne vždy však preferenční hlasování funguje ve prospěch žen – hned ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2012 zafungovaly preferenční hlasy naopak v neprospěch mužů.

S tím může souviset i fakt, že dle průzkumů nehraje pro voliče a voličky pohlaví kandidujících významnou roli a rozhodují se podle jiných kritérií. Na druhou stranu na základě dat z České volební studie z roku 2006 lze podle Tomáše Lebeda⁵⁸ určitou souvislost vysledovat.

To dokládá i tabulka publikovaná v České volební studii 2006:

Tabulka č. 26: Vliv pohlaví voličů a voliček na preferenční hlasy kandidujícím podle jejich pohlaví

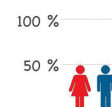
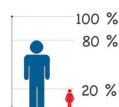
Pohlaví a počet preferovaných kandidujících	Pohlaví voliče/voličky		Voliči a voličky celkem
	muž	žena	
Muž a muž	16,67 %	6,49 %	12,06 %
Muž	61,83 %	66,88 %	64,12 %
Muž a žena	10,75 %	12,34 %	11,47 %
Žena	10,75 %	14,29 %	12,35 %
Žena a žena	0,00 %	0,00 %	0,00 %

Zdroj: Česká volební studie 2006

Lebeda k datům v tabulce uvádí, že „v principu měl každý volič pět možností: 1) preferovat dva muže, 2) jednoho muže, 3) muže a ženu, 4) ženu, 5) dvě ženy. (...) Voliči muži byli výrazně

⁵⁸ Lebeda, T. *Preferování kandidátů ve volbách do Poslanecké sněmovny*. Dostupné online:

<<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=370&lst=103>>

častěji těmi, kteří preferovali dva kandidáty mužského pohlaví. Z tabulky je taktéž patrná více jak tříčtvrtinová převaha hlasů pro kandidáty výhradně mužského pohlaví. To je však z velké části způsobeno i jejich početní dominancí na kandidátních listinách. Za povšimnutí také stojí fakt, že žádný z respondentů výzkumu, ani muž ani žena, neuvěděl, že by oba své preferenční hlasy odevzdal kandidátkám ženského pohlaví.“. Dále však připomíná, že „to jsou poslankyně ženy, které ve skutečnosti získávají větší průměrný podíl preferenčních hlasů než jejich mužští kolegové.“.

K Lebedově článku je potřeba dodat, že se věnuje volbám v roce 2006, kdy měli voliči a voličky k dispozici pouze dva preferenční hlasy. Hned v následujících volbách byl počet preferenčních hlasů zvýšen na čtyři.

Nyní se však podívejme na obecnější témata jako účast ve volbách, stranické preference, zájem o politiku a veřejné dění, účast v politice a veřejném životě či důvěra v politické instituce. Začneme úplně základní otázkou, tedy deklarovaným zájmem či nezájmem o politiku. Zde je však potřeba položit si otázku, nakolik se odpovědi shodují s očekáváními danými socializací – nakolik sami muži a samy ženy považují za patřičné, aby se o politiku zajímali či nikoli. Významným faktorem může být také množství volného času, který mohou respondentky a respondenti sledování politického dění věnovat. Všechny tyto otázky poukazují na **limity kvantitativního přístupu a na potřebu doplnění dostupných dat o hlubší kvalitativní bádání**, které by tyto nejasnosti osvětlilo.

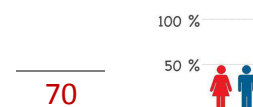
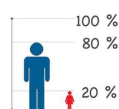
Výzkum z roku 2006 jasně dokládá **rozdílnost mezi muži a ženami co do zájmu o politiku**. Z celkového množství žen respondentek deklarovalo pouhých 24 %, že se aktivně o politiku zajímá (velmi se zajímám + docela se zajímám), naopak u skupiny mužů je to 42 % ze všech dotazovaných mužů.

Tabulka č. 27: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2006)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Jak moc se Vy osobně zajímáte o politiku?</i>			
Velmi se zajímám	11,2 %	4,4 %	7,3 %
Docela se zajímám	30,7 %	19,5 %	24,3 %
Trochu se zajímám	31,1 %	33,3 %	32,4 %
Moc se nezajímám	15,2 %	25,2 %	21 %
Nezajímám se vůbec	11,8 %	17,6 %	15,1 %

Zdroj: Výzkum ISSP Role vlády IV.

S tímto údajem statisticky významně souvisí i fakt, zda jedinec považuje sám sebe za někoho, kdo **rozumí** politickým problémům v naší zemi. Je tedy předvídatelné, že 20 % žen s tímto tvrzením souhlasí (rozhodně souhlasím + souhlasím), oproti výraznějším 37 % mužů. **Až u poloviny z dotazovaných žen (49 %) se tak setkáváme s tím, že samy sebe považují za osobu, jež se v politických tématech příliš dobře neorientuje.**

Tabulka č. 28: Deklarovaná orientace v politických problémech podle pohlaví (r. 2006)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Mám pocit, že docela dobře rozumím politickým problémům naší země.</i>			
Rozhodně souhlasím	8 %	2,5 %	4,9 %
Souhlasím	29,1 %	17,2 %	22,2 %
Ani souhlas ani nesouhlas	33,7 %	31,1 %	32,2 %
Nesouhlasím	17 %	29,5 %	24,2 %
Rozhodně nesouhlasím	12,2 %	19,7 %	16,5 %

Zdroj: Výzkum ISSP Role vlády IV.

Další souvislost nalézáme i v otázce týkající se hodnocení vlastní kvalifikace vzhledem k účasti v politickém životě. Celých **69 %** žen z celkového počtu dotazovaných **samu sebe považuje za nedostatečně kvalifikovanou k účasti v politice** (spíše nesouhlasím + zcela nesouhlasím), což opět představuje významný rozdíl oproti 48 % u mužů.

Tabulka č. 29: Deklarovaná kvalifikace k účasti v politice podle pohlaví (r. 2006)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Považuji se za dostatečně kvalifikovaného/kvalifikovanou k účasti v politice.</i>			
Zcela souhlasím	5 %	3,2 %	4 %
Spíše souhlasím	20,6 %	7,5 %	13 %
Ani souhlas ani nesouhlas	26,6 %	20,3 %	23 %
Spíše nesouhlasím	26 %	29,2 %	27,8 %
Rozhodně nesouhlasím	21,8 %	39,8 %	32,2 %

Zdroj: Výzkum ISSP Role vlády IV.

Korelujícím údajem je i zhodnocení vlastní jistoty či nejistoty v případě diskuze o politice s ostatními. Nejistě (zcela souhlasím + spíše souhlasím) se v tomto ohledu cítí až 33 % žen, naopak mužů jen 20 %.

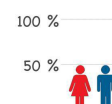
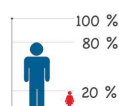
Tabulka č. 30: Deklarovaná ne/jistota při diskusi o politice podle pohlaví (r. 2006)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Často se cítím nejistá/nejistá, když hovořím s ostatními lidmi o politice.</i>			
Zcela souhlasím	2,5 %	8,6 %	6 %
Spíše souhlasím	17,7 %	24,2 %	21,4 %
Ani souhlas ani nesouhlas	24,5 %	32 %	28,8 %
Spíše nesouhlasím	33,8 %	23,6 %	28 %
Rozhodně nesouhlasím	21,4 %	11,6 %	15,8 %

Zdroj: Výzkum ISSP Role vlády IV.

Méně významné rozdíly mezi pohlavími panují v otázce **voličské aktivity**. V otázce, zda se respondent/respondentka účastnil/a posledních voleb⁵⁹, odpovědělo 74 % mužů kladně, žen

⁵⁹ Jednalo se o volby do Poslanecké sněmovny a Senátu PČR v roce 2006.

srovnatelných 66 %, což **nepředstavuje až tak výraznou diferenci**. I když i zde je deklarovaná aktivita žen nižší než aktivita mužů.

Tabulka č. 31: Deklarovaná účast ve volbách podle pohlaví (r. 2006)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Zúčastnil/zúčastnila jste se voleb?</i>			
Ano	74 %	65,6 %	69,2 %
Ne	25,4 %	33,6 %	30,1 %
Ne, neměl/a jsem volební právo	0,6 %	0,7 %	0,7 %

Zdroj: Výzkum ISSP Role vlády IV.

Co se týče **příslušnosti k levici či pravici**, muži i ženy sami sebe nejčastěji umisťují do středu škály (ženy převažují ve středu s 27 % oproti mužům s 19 %). Muži pak sami sebe častěji než ženy umisťují na levicověji orientovanou část škály (34 % oproti 25 %). S tímto souvisí i preferovaná strana respondenta. Muži by ve více případech nežli ženy volili strany jako je KSČM či ČSSD (spíše levicové). Ženy naopak více inklinovaly ke straně KDU-ČSL.⁶⁰ Dle preferencí jak mužů, tak žen však stále vítězila pravicově orientovaná ODS.

Tabulka č. 32: Deklarovaná pravicovost/levicovost podle pohlaví (r. 2006)

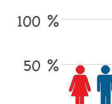
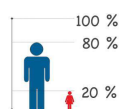
Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Kam byste se sám/sama zařadil/a na této stupnici?</i>			
levice	4,3 %	3,5 %	3,8 %
1	3,8 %	2,6 %	3,1 %
2	5,4 %	4,2 %	4,7 %
3	9,4 %	7,4 %	8,3 %
4	11 %	6,7 %	8,6 %
5	19 %	27,5 %	23,8 %
6	8,3 %	10,2 %	9,3 %
7	11,6 %	13,7 %	12,8 %
8	13,2 %	11,8 %	12,4 %
9	7,2 %	4,4 %	5,6 %
pravice	6,9 %	8,1 %	7,6 %

Zdroj: Výzkum ISSP Role vlády IV.

Spokojenost s dosavadní činností vlády byla jak u mužů, tak u žen poměrně nízká. Bez ohledu na pohlaví deklarovalo nespokojenost (spíše nespokojen + rozhodně nespokojen) 71 %.

Následující **Evropský výzkum hodnot z roku 2008 potvrzuje** výše uvedená data týkající se **zájmu jedinců o politiku dle genderu**. Zájem o politiku (velice se zajímám + trochu se zajímám) zde projevuje z celkového množství žen jen 35 % z nich, mužů 53 %.

⁶⁰ Ke stejnému závěru dochází i starší průzkum Blanky Řehákové *Volební chování různých skupin voličů v předčasných parlamentních volbách v roce 1998*. Dostupné online: <archiv.soc.cas.cz/download/54/98-2.doc>

Tabulka č. 33: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2008)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
Velice se zajímám	10,2 %	5,9 %	7,8 %
Trochu se zajímám	42,7 %	28,8 %	35,1 %
Příliš se nezajímám	29,9 %	37 %	33,8 %
Vůbec se nezajímám	17,1 %	28,3 %	23,3 %

Zdroj: Evropský výzkum hodnot 2008

S výše jmenovaným zájmem o politiku pozitivně koreluje i **aktivní sledování politického dění**. Více jak polovina z oslovených mužů uvedla, že politiku sleduje denně či několikrát týdně (61 %), žen sledujících politickou scénu s uvedenou frekvencí bylo 47 %.

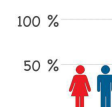
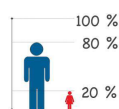
Hypotetická voličská účast z hlediska pohlaví se v tomto výzkumu ukázala jako **víceméně rovnocenná** (do Parlamentu by šlo volit 67 % mužů a 65 % žen). Stranické preference mužů a žen od roku 2006 zaznamenaly nepatrnou změnu, kterou však můžeme spíše nežli z hlediska genderu interpretovat a zdůvodňovat tehdejšími politickým vývojem. Jak muži, tak ženy by ve většině případů svěřili své hlasy ČSSD (38 % všech mužů a 29 % všech žen), následně ODS a KSČM (větší podpora od žen – rozdíl 2 %). **Ženy opětovně více než muži tíhly ke stranám založených na tradičních, křesťanských hodnotách** (Křesťanská demokratická unie - Československá strana lidová – 10 % ženy, 6 % muži).

Výzkum se zabýval i otázkou **důvěry v instituce veřejného života**. Největší rozdíl v důvěře mužů a žen vidíme u důvěry ve státní správu a úřady. Těmito institucím vyjadřuje svou důvěru (velmi vysokou + vysokou) 37 % žen a 30 % mužů.

Jednou z oblastí výzkumu Veřejnost jako aktér modernizace z téhož roku byla **účast občanů a občanek ve veřejném životě**. Markantní **rozdíl** mezi podílem participujících mužů a žen vidíme především v otázkách účasti **respondentů při zasedání místního zastupitelstva a oslovení/návštěva veřejně činné osoby**. V prvním jmenovaném se někdy zúčastnilo (ano, vícekrát + ano, jednou) 19 % žen a 26 % mužů. U druhého došlo k oslovení (ano, vícekrát + ano, jednou) definované veřejné osoby u 14 % žen a 22 % mužů.

Tabulka č. 34: Deklarovaná účast ve veřejném životě podle pohlaví (r. 2008)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Účastnil/a jste se zasedání místního zastupitelstva?</i>			
Ano, vícekrát	13,7 %	7,8 %	10,5 %
Ano, jednou	12,1 %	10,7 %	11,3 %
Ne	72,6 %	79,8 %	76,5 %
Nevím	0,6 %	1 %	0,8 %
Neodpověděl/a	0,9 %	0,6 %	0,8 %
Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Oslovil/a jste nebo navštívil/a politika/političku, představitele/představitelku</i>			

veřejné správy?			
Ano, vícekrát	9,5 %	6 %	7,6 %
Ano, jednou	12,9 %	8 %	10,2 %
Ne	75,4 %	84,3 %	80,2 %
Nevím	0,8 %	1,2 %	1 %
Neodpověděl/a	1,3 %	0,5 %	0,9 %

Zdroj: Výzkum Veřejnost jako aktér modernizace 2008

Výzkum se zabýval i otázkou **zájmu o politiku**. Zatímco 36 % mužů v něm prohlásilo, že se o politiku velmi a dost zajímá, žen se k této možnosti hlásilo jen 20 %.

Tabulka č. 35: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2008)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Jak moc se zajímáte o politiku?</i>			
Velmi	6,8 %	3,5 %	5 %
Dost	29,5 %	16,2 %	22,3 %
Jen trochu	45,8 %	49,8 %	47,9 %
Vůbec ne	17,1 %	30 %	24,1 %
Nevím	0,6 %	0,2 %	0,3 %
Neodpověděl/a	0,4 %	0,4 %	0,4 %

Zdroj: Výzkum Veřejnost jako aktér modernizace 2008

Výzkum se zabýval i **stranickými preferencemi**. Menší procento žen nežli mužů se v něm přiklonilo k volbě ODS a naopak větší k volbě KSČM.

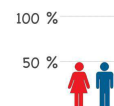
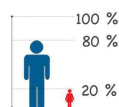
Soubor výzkumů **Naše společnost** přináší vhled zejména do otázky voličské účasti a stranických preferencí občanů a občanek ČR. Zaměříme se na výzkumy z období, jež reflektují volby do Poslanecké sněmovny a Senátu ČR, zastupitelstev krajů, obcí, Evropského parlamentu a prezidenta republiky.

Z výzkumu Naše společnost z května 2009 (měsíc před volbami do Evropského parlamentu) vybíráme data týkající se zmíněných voleb do EP. Co se týče **obecného zájmu mužů a žen o samotné volby do EP, není mezi pohlavími významnější rozdíl**.

Tabulka č. 36: Deklarovaný zájem o volby do EP podle pohlaví (květen 2009)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Zajímá se o volby do EP:</i>			
Rozhodně ano	8,5 %	7,5 %	8 %
Spíše ano	20,9 %	20,2 %	20,5 %
Spíše ne	38,6 %	40,8 %	39,7 %
Rozhodně ne	30,7 %	30,6 %	30,6 %
Neví	1,4 %	0,9 %	1,2 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – květen 2009

Ani v případě **plánované volební účasti nejsou zaznamenány podstatnější rozdíly co do pohlaví** respondentů a respondentek. Celková čísla odkazující k účasti v těchto volbách nejsou rozhodně tak vysoká jako například ty vztahující se k volbám do PS ČR, avšak určitý zájem o evropské otázky se zde objevuje.

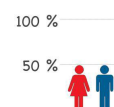
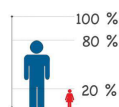
Tabulka č. 37: Plánovaná volební účast ve volbách do EP podle pohlaví (květen 2009)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volební účast do Evropského parlamentu:</i>			
Rozhodně ano	14,6 %	13,8 %	14,2 %
Spíše ano	24 %	24,2 %	24,1 %
Spíše ne	20,3 %	17,2 %	18,7 %
Rozhodně ne	26 %	26,3 %	26,1 %
Nebude mít volební právo	4,1 %	2,3 %	3,2 %
Neví	11 %	16,3 %	13,7 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – květen 2009

Co se týče stranických preferencí, objevuje se rozdíl oproti deklarované podpoře stran ve volbách do národních voleb. Ve volbách do EP **převažovala u obou pohlaví podpora Občanské demokratické strany (32,8 %)**. O 6,6 procentních bodů méně deklarovali muži podporu České straně sociálně demokratické, u žen byl propad ještě větší – deklarovaná podpora ČSSD byla nižší o 8,6 procentních bodů. Dále vyjadřovali respondenti a respondentky podporu KSČM (ženy více než muži – 14,6 % oproti 12,8 %), větší podporu u žen měla i KDU-ČSL (7,1 % oproti 4,1 % u mužů), naopak Stranu zelených preferovali spíše muži (6,2 % oproti 3,5 % u žen).

Z výzkumu dále vyplynulo, že pro **ženy** je při jejich volbě **pravděpodobně důležitější preference konkrétní osoby** (například leadera), naopak pro **muže** je to **strana jako celek**. Avšak dle údajů z jednoho konkrétního výzkumu rozhodně **nelze** situaci **generalizovat** (níže uvádíme další průzkumy, z nichž vyplývají odlišné závěry). Jak je zřejmé z následující tabulky, **rozdíly nejsou nijak výrazné** – pohybují se v řádu jednotek procentních bodů.

Tabulka č. 38: Deklarovaná významnost konkrétní osoby při rozhodování o volbě strany (květen 2009)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volí konkrétní osoby nebo podle stran:</i>			
Konkrétní osoba	23,1 %	26,6 %	24,9 %
Strana, za kterou kandiduje	39 %	28,6 %	33,8 %
Obojí stejně důležité	37,9 %	43,7 %	40,9 %
Neví	0 %	1 %	0,5 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – květen 2009

Výraznější rozdíl se projevuje v otázce **důležitosti domácích/evropských témat pro rozhodování při volbě**. Ovšem jak pro ženy (41 %), tak pro muže (34 %) se ukazují jako stěžejnější témata domácí. Významnost evropských témat deklarovalo 12 % respondentů a pouze 8,5 % respondentek. Pro zhruba polovinu respondentů i respondentek jsou oboje témata stejně důležitá.

Tabulka č. 39: Deklarovaná důležitost domácích/evropských témat pro rozhodování o volbě (květen 2009)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Důležitost témat pro rozhodování ve volbách:</i>			
Témata týkající se EU	12,2 %	8,5 %	10,4 %
Domácí témata	33,7 %	40,7 %	37,2 %
Obojí stejně důležité	51,5 %	49,7 %	50,6 %
Neví	2,6 %	1 %	1,8 %

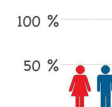
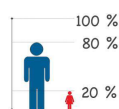
Zdroj: Výzkum Naše společnost – květen 2009

Informovanost o tématech týkajících se bezprostředně fungování EU (v tomto případě o Lisabonské smlouvě) je u mužů a u žen také do určité míry rozdílná. Ze všech dotazovaných žen 28 % uvádí, že ví velmi dobře či docela dobře, co je Lisabonská smlouva, totéž tvrdí 36 % mužů. Avšak zhruba polovina respondentů a respondentek bez ohledu na pohlaví nebyla o tomto dokumentu příliš informována.

Nepříliš dobrou informovanost respondentů a respondentek uvádí výzkum i v případě **činnosti samotné EU či našich představitelů a představitelk v rámci Evropské unie** – výzkum se dotazoval na předsednictví ČR v Radě EU. Mezi pohlavími se projevilo mírný rozdíl ve prospěch informovanosti mužů, Více než polovina všech dotazovaných bez ohledu na pohlaví však uvedla, že má spíše či rozhodně nedostatek informací k tomuto tématu.

V případě dotazování na důvěru ve veřejné instituce se **největší rozdílnost mezi pohlavími projevila v případě ne/důvěry v prezidenta ČR**. Tomu deklarovalo důvěru (rozhodně důvěruje + spíše důvěruje) 65 % žen a 57 % mužů. Nejvyšší důvěru jak u mužů, tak u žen pak získala obecní zastupitelstva.

Výzkum Naše společnost realizovaný v červnu 2009 (měsíc, kdy probíhaly volby do EP) **neprokázal významnější rozdíly mezi muži a ženami co do účasti ve volbách do EP**.

Tabulka č. 40: Deklarovaná účast ve volbách do EP podle pohlaví (červen 2009)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Zúčastnil/zúčastnila se voleb do EP:</i>			
Ano	44,6 %	44,1 %	44,3 %
Ne	50,4 %	50,6 %	50,5 %
Neměl/a volební právo	5 %	5,1 %	5,1 %
Neví	0 %	0,2 %	0,1 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – červen 2009

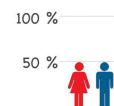
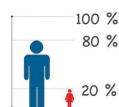
Voličské preference odpovídaly měsíci minulému. Reálně se tak potvrdil obecný příklon voličů a voliček k ODS). Inklinace k pravicové ODS byla výrazně vyšší u mužů (43 % ze všech dotazovaných mužů) nežli u žen (34 %). Deklarované **zařazení se na pravici či levici** ukazuje, že **jak ženy, tak muži se nejčastěji umísťují do středu** politického spektra, vedle toho inklinovali respondentky i respondenti spíše k pravici.

Tabulka č. 41: Deklarovaná pravicovost/levicovost podle pohlaví (r. 2009)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Škála levice-pravice – jeho postoje:</i>			
0 = levice	3,4 %	2,5 %	2,9 %
1	3,2 %	3,2 %	3,2 %
2	3,5 %	5,3 %	4,5 %
3	7,6 %	8,3 %	8 %
4	10,6 %	9,6 %	10,1 %
5	19 %	22 %	20,6 %
6	8,8 %	8,7 %	8,7 %
7	10,8 %	12,4 %	11,6 %
8	10,8 %	9,8 %	10,3 %
9	5,8 %	3,7 %	4,7 %
10 = pravice	4,7 %	2,8 %	3,7 %
Neví	11,8 %	11,5 %	11,6 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – červen 2009

Od výzkumu realizovaného v předchozím měsíci roku 2009 se nijak výrazně neproměnila deklarovaná důležitost domácích/evropských témat při rozhodování ve volbách. Lze tedy předpokládat, že respondenti a respondentky skutečně hlasovali v souladu s předem deklarovanými postoji. I v rámci tohoto výzkumu byly zařazeny baterie otázek zkoumající **zájem respondentů a respondentek o politiku**. Znovu se zde potvrzuje **obecně menší zájem žen oproti mužům**. Velmi a spíše se obecně o politiku zajímalo 49 % mužů, naopak žen jen 38 %.

Tabulka č. 42: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2009)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Zajímá se – politika obecně:</i>			
Velmi se zajímá	8,9 %	5,5 %	7,1 %
Spíše se zajímá	40,4 %	32,8 %	36,5 %
Spíše se nezajímá	37,4 %	41,8 %	39,7 %
Vůbec se nezajímá	13,3 %	19,4 %	16,4 %
Neví	0 %	0,5 %	0,3 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – červen 2009

Rozdíl mezi pohlavími se projevilo i v případě otázky směřované k **zájmu respondentů a respondentek o dění v rámci EU** – zájem deklarovalo téměř 36 % mužů a 29 % žen. Tento fakt pak souvisel i se zájmem respondentů o konkrétní témata týkající se EU a jejího fungování. Můžeme tedy říci, že čím více se určitý jedinec zajímá o politické dění v rámci EU, tím větší je i jeho/její zájem o konkrétní otázky spojené s Evropskou unií. V úspěšnosti ČR během předsednictví EU a v otázce růstu prestiže ČR v evropském měřítku se výraznější skepse projevila u žen.⁶¹ Z celkového množství dotazovaných žen bylo 49 % přesvědčeno, že ČR v průběhu předsednictví obstála (rozhodně ano + spíše ano), to samé uvedlo 55 % dotazovaných mužů.

Výzkum **Naše společnost z dubna roku 2010** (měsíc před volbami do PS) ukázal, že v tomto období se **k volbám do PS chystalo jít** (rozhodně ano + spíše ano) **zhruba stejné procento mužů i žen.**

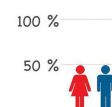
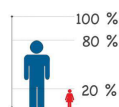
Tabulka č. 43: Plánovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (duben 2010)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volební účast do Poslanecké sněmovny:</i>			
Rozhodně ano	31,4 %	29 %	30,1 %
Spíše ano	30,4 %	31,9 %	31,2 %
Spíše ne	8,2 %	8,5 %	8,4 %
Rozhodně ne	18 %	19,6 %	18,8 %
Nebude mít volební právo	5,1 %	4,2 %	4,7 %
Neví	6,9 %	6,8 %	6,8 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – duben 2010

Svou důvěru by pak respondentky a respondenti deklarovali nejčastěji ČSSD (více ženy – 29 %, muži – 24 %). Následovaly ODS, KSČM (v tomto období podporována více ze strany

⁶¹ 25 % dotazovaných žen uvedlo, že díky předsednictví se prestiž ČR v rámci EU rozhodně či spíše zvýší, muži se přiklonili k této možnosti ve 30 %. Nutno je však brát v úvahu, že většina dotazovaných bez rozdílu pohlaví je přesvědčena, že se nic nezmění.

mužů) a TOP 09 (podporována více ze strany žen). V případě otázky, které straně by dotazovaní a dotazované své hlasy nesvěřili, se projevily výraznější rozdíly mezi muži a ženami. Ženy nejčastěji uvedly, že by nevolily ODS, muži naopak KSČM (důvodem může být i projevuující se mírně vyšší příklon žen ke KSČM).

Co se týče **důvodu pro výběr konkrétní strany**, ukazuje se, že ze všech nabízených možností důvodů panoval největší rozdíl v názorech mužů a žen u možnosti „Důvod k volbě strany – někdo z blízkých ji volí“. Zde se projevily výrazné příklony žen k možnostem rozhodně ano a spíše ano. Až 49 % žen (oproti 35 % mužů) tedy připustilo, že se by je při jejich individuální volbě mohl ovlivnit názor blízké osoby.

V případě otázky týkající se **zájmu o politické dění**, se opět potvrdil **vyšší zájem** o politická témata **ze strany mužů**. Pro ilustraci uvádíme otázku na zájem o politiku obecně (u níž se také projevily největší procentní rozdíly mezi muži a ženami). Z celkového množství dotazovaných uvedlo, že se o politiku obecně zajímá (velmi se zajímá + spíše se zajímá) 36 % žen a 53 % mužů.

Tabulka č. 44: Deklarovaný zájem o politiku podle pohlaví (r. 2010)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Zajímá se – politika obecně:</i>			
Velmi se zajímá	7,2 %	5,2 %	6,2 %
Spíše se zajímá	45,6 %	31,2 %	38,2 %
Spíše se nezajímá	33,9 %	43,9 %	39 %
Vůbec se nezajímá	13,3 %	19,4 %	16,4 %
Neví	0 %	0,4 %	0,2 %

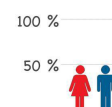
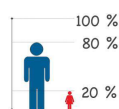
Zdroj: Výzkum Naše společnost – duben 2010

I přes to, že deklarovaný zájem žen o politická témata je nižší nežli u mužů, reálné znalosti jedinců dle pohlaví týkající se politické situace v ČR, jsou dle výsledků výzkumu srovnatelné. Jak muži, tak ženy ve většině případů správně uvedli jméno předsedy vlády i hejtmana svého kraje (v Praze primátora).

Tabulka č. 45: Orientace na české politické scéně podle pohlaví (r. 2010)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Jméno současného předsedy vlády ČR</i>			
Správná odpověď	91 %	89,8 %	90,4 %
Špatná odpověď	2,9 %	3,3 %	3,1 %
Neví	6,1 %	6,9 %	6,5 %
<i>Jméno hejtmana kraje (v Praze primátora)</i>			
Správná odpověď	57,6 %	52,9 %	55,2 %
Špatná odpověď	10,8 %	15 %	13 %
Neví	31,6 %	32,1 %	31,8 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – duben 2010

V otázce **důvěry ve veřejné instituce** se opět potvrdil rozdíl mezi muži a ženami v případě důvěry k prezidentovi ČR (ženy projevily v tomto případě mírně vyšší důvěru než muži). Drobná odlišnost se objevovala i ve vyjádření **spokojenosti** mužů a žen s **členstvím ČR v EU**. Ženy (33 %) byly v tomto případě méně spokojené (velmi spokojen/a + spíše spokojen/a) nežli muži (38 %).

Výzkum **Naše společnost z května roku 2010** (měsíc konání voleb do PS) ukazuje přibližně stejnou situaci ve volební účasti do PS a stranické preference dle pohlaví jako výzkum realizovaný v dubnu téhož roku.

Tabulka č. 46: Deklarovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (květen 2010)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volební účast do Poslanecké sněmovny:</i>			
Rozhodně ano	34,4 %	28,7 %	31,5 %
Spíše ano	24,8 %	29,1 %	27 %
Spíše ne	8,6 %	9,8 %	9,2 %
Rozhodně ne	21,7 %	20,2 %	20,9 %
Nemá volební právo	4,4 %	4,1 %	4,2 %
Neví	6,1 %	8,1 %	7,2 %

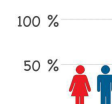
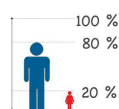
Zdroj: Výzkum Naše společnost – květen 2010

Co se týče zhodnocení vlastní příslušnosti k pravici či levici, znovu se potvrdila výše zmíněná data. Ženy se častěji než muži (26 % oproti 20 %) umísťovaly do středu škály, což může naznačovat i určitou větší nerozhodnost žen v tomto ohledu.

Tabulka č. 47: Deklarovaná pravicočnost/levicovost podle pohlaví (r. 2010)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Zařazení na škále levice - pravice</i>			
1 = levice	5,8 %	3,7 %	4,7 %
2	3,8 %	4,1 %	4 %
3	7,9 %	6,7 %	7,3 %
4	7,5 %	7,6 %	7,5 %
5	6,7 %	8,1 %	7,5 %
6	19,8 %	26,1 %	23 %
7	7,5 %	7,8 %	7,6 %
8	9,8 %	8 %	8,9 %
9	13,1 %	9,6 %	11,3 %
10	5,8 %	4,4 %	5,1 %
11 = pravice	3,5 %	2,2 %	2,8 %
Neví			

Zdroj: Výzkum Naše společnost – květen 2010

I u dalších výše uvedených otázek, jako je například zájem o politiku (i znalost politiky) byly výsledky víceméně shodné jako v měsíci dubnu. Obecně se projevil jen pokles zájmu o politické dění, který byl u mužů výraznější (oproti dubnu pokles o 7 %).

I data z **výzkumu Politika 2011** potvrzují určitou shodu mužů a žen co do volební účasti. Respondenti a respondentky by se účastnili voleb do PS víceméně ve stejné míře (přičemž u mužů bylo číslo nepatrně vyšší – 58 % oproti 55 % u žen). Ve stranických preferencích opět dominovala ČSSD s mírně vyšší podporou ze strany žen. V otázce **důvěry** respondentů ve veřejné instituce se největší rozdíl mezi pohlavími objevil v případě důvěry v prezidenta republiky. **Ženy** v tomto případě **hlavě státu důvěřovaly** (rozhodně důvěřuje + spíše důvěřuje) **více** (65 %) než muži (60 %).

Výzkum **Naše společnost 2012** z měsíce září (měsíc před volbami do Senátu a zastupitelstev krajů) přináší opět obdobná data. Volební účast dle pohlaví byla opět vyrovnaná.

Tabulka č. 48: Plánovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (září 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volební účast do Poslanecké sněmovny:</i>			
Rozhodně ano	29,7 %	25 %	27,3 %
Spíše ano	24,8 %	30,3 %	27,6 %
Spíše ne	10,8 %	8,1 %	9,4 %
Rozhodně ne	22,8 %	27,3 %	25,1 %
Nemá volební právo	4,8 %	3,4 %	4,1 %
Neví	7,2 %	6 %	6,6 %

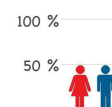
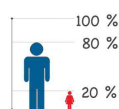
Zdroj: Výzkum Naše společnost – září 2012

Ve stranických preferencích nastala oproti roku 2010 změna u KSČM a ČSSD, kterým by v roce 2012 odevzdalo svůj hlas větší procento respondentek. Oproti předešlým zkoumáním se tento výzkum zaměřil i na účast jedinců ve volbách do krajských zastupitelstev. Rozdíly mezi pohlavími se však opět neprojevily příliš výrazné; ženy však deklarovaly mírně vyšší ochotu se voleb účastnit než muži.

Tabulka č. 49: Plánovaná účast ve volbách do zastupitelstev krajů podle pohlaví (září 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volební účast do krajských zastupitelstev:</i>			
Rozhodně ano	26,5 %	21,5 %	23,9 %
Spíše ano	26,5 %	29 %	27,8 %
Spíše ne	10,7 %	12,4 %	11,6 %
Rozhodně ne	23,3 %	25,3 %	24,3 %
Nebude mít volební právo	4,3 %	3 %	3,7 %
Neví	8,7 %	8,8 %	8,7 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – září 2012

Ve stranických preferencích pak zvítězila ČSSD, již deklarovalo podporu 32 % respondentů a 30,5 % respondentek. Výraznější podporu měla i ODS a KSČM – rozhodnutí tyto strany volit vyslovilo shodně necelých 17 % mužů. U žen získala větší podporu KSČM (20 %), jen 14 % respondentek uvedlo, že bude volit ODS. Zajímavý rozdíl se projevil u konzervativně profilovaných stran – TOP 09 měla větší podporu u žen (necelých 7 % oproti 5 % u mužů), zatímco KDU-ČSL by s výrazně menším rozdílem volili spíše muži (5,3 % oproti 4,7 %). Oproti předchozím zkoumáním měla Strana zelených vyšší podporu u žen než u mužů (1,3 % oproti 0,4 %).

Určitou, nikoli však výraznou, diferenci u mužů a žen můžeme sledovat v případě otázky „Co pro Vás bude při rozhodování o tom, komu dáte svůj hlas, důležitější“. **Muži uváděli jako důležitější konkrétní osobu**, naopak pro ženy byla důležitá konkrétní strana, za kterou určitá osoba kandiduje.

Tabulka č. 50: Deklarovaná významnost konkrétní osoby při rozhodování o volbě strany podle pohlaví (září 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volí konkrétní osoby nebo podle stran:</i>			
Konkrétní osoba	34,9 %	31,5 %	33,2 %
Strana, za kterou kandiduje	28 %	31,1 %	29,6 %
Obojí stejně důležité	35,3 %	35,3 %	35,3 %
Neví	1,7 %	2,1 %	1,9 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – září 2012

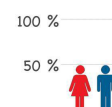
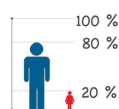
Další otázkou, která se v předchozích zkoumáních neobjevovala, byla i ta, zda dotazovaní v posledních letech uvažovali o vstupu do politické strany. Zde se objevil jasný rozdíl mezi muži a ženami. Pouhá 4 % z dotazovaných žen tuto možnost zvažovala, zatímco v případě mužů to bylo 13 %.

Tabulka č. 51: Deklarovaná ochota vstoupit do politické strany podle pohlaví (září 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Uvažoval/uvažovala o vstupu do strany v posledních 10 letech:</i>			
Ano	12,6 %	4,5 %	8,4 %
Ne	85,2 %	93,3 %	89,4 %
Neví	2,2 %	2,2 %	2,2 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – září 2012

Výzkum **Naše společnost 2012** z následujícího měsíce (říjen, kdy probíhaly volby do Senátu a zastupitelstev krajů) přinesla pozitivní údaj o nárůstu proklamované volební účasti ze strany žen (mírný nárůst byl zaznamenán již v září 2012). V tomto měsíci 60 % z celkového počtu žen uvedlo, že by v případě voleb do PS volit rozhodně či spíše šlo (muži 52 %).

Tabulka č. 52: Plánovaná účast ve volbách do PS PČR podle pohlaví (říjen 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volební účast do Poslanecké sněmovny:</i>			
Rozhodně ano	26,3 %	27,4 %	26,9 %
Spíše ano	25,9 %	32,5 %	29,3 %
Spíše ne	9,9 %	9,5 %	9,7 %
Rozhodně ne	26,7 %	21,9 %	24,2 %
Nemá volební právo	3,6 %	4,2 %	3,9 %
Neví	7,5 %	4,5 %	6 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – říjen 2012

U stranických preferencí došlo oproti předchozímu měsíci ke změně u KSČM, kterou deklarovali větší podporu tentokrát muži. Naopak ČSSD zaznamenala nárůst podpory u žen.

Nárůst zaznamenala i účast žen ve volbách do krajských zastupitelstev. Rozdílnost (rozhodně ano + spíše ano) mezi muži a ženami byla již celých 5 % (ženy 59 %, muži 54 %).

Tabulka č. 53: Deklarovaná účast ve volbách do zastupitelstev krajů podle pohlaví (říjen 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volební účast do krajských zastupitelstev:</i>			
Rozhodně ano	26,7 %	26,4 %	26,5 %
Spíše ano	26,9 %	32,1 %	29,6 %
Spíše ne	8,1 %	11,1 %	9,7 %
Rozhodně ne	27,8 %	22,1 %	24,9 %
Nebude mít volební právo	3 %	3,9 %	3,5 %
Neví	7,4 %	4,4 %	5,8 %

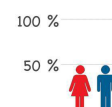
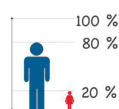
Zdroj: Výzkum Naše společnost – říjen 2012

Situace se proměnila i v případě **důležitosti konkrétní osoby** či naopak strany v rozhodování o tom, komu respondenti a respondenti svěří svůj hlas. Předpokládaná preference určité strany dle pohlaví (v měsíci září pro ženy důležitější strana, pro muže naopak konkrétní osoba) se v tomto případě nepotvrdila. V měsíci říjnu byla situace opačná.

Tabulka č. 54: Deklarovaná významnost konkrétní osoby při rozhodování o volbě strany podle pohlaví (říjen 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Volí konkrétní osoby nebo podle stran:</i>			
Konkrétní osoba	34,6 %	35,8 %	35,3 %
Strana, za kterou kandiduje	35,1 %	28,7 %	31,7 %
Obojí stejně důležité	29,4 %	35,4 %	32,7 %
Neví	0,9 %	0 %	0,4 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – říjen 2012

Stranické preference ukázaly postupný narůstající příklon žen ke stranám levicověji orientovaným (zejména ČSSD a KSČM). Objevil se zde i poměrně jasný příklon žen k ČSSD a naopak určitý odklon od ODS.

Výsledky výzkumu **Naše společnost z prosince 2012** (měsíc před volbou prezidenta republiky). Dokládají zhruba stejnou deklarovanou účast i preferenci konkrétní strany jako v měsíci říjnu.

Stěžejní byla v tomto výzkumu zejména otázka na **účast v přímé volbě prezidenta republiky**. Opět se projevila narůstající aktivita žen ve volbách. Možnost rozhodně a spíše ano zvolilo 72 % z dotazovaných žen oproti 66 % mužů.

Tabulka č. 55: Plánovaná účast v prezidentských volbách podle pohlaví (prosinec 2012)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Půjde volit v 1. kole prezidentských voleb:</i>			
Rozhodně ano	33,9 %	35,8 %	34,9 %
Spíše ano	32,4 %	36 %	34,2 %
Spíše ne	5,8 %	4,3 %	5,1 %
Rozhodně ne	16,3 %	13 %	14,6 %
Nebude mít volební právo	4,5 %	3,8 %	4,1 %
Neví	7,2 %	7,2 %	7,2 %

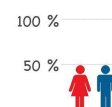
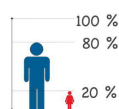
Zdroj: Výzkum Naše společnost – prosinec 2012

Neshoda mezi dotazovanými muži a ženami se objevila i v případě **konkrétní osoby, kterou se muži či ženy chystají volit**. Pro ženy byl „nepřitažlivějším“ kandidátem Jan Fischer, naopak pro muže Miloš Zeman. Podobné procento mužů a žen zvolila odpověď „nevím“ (u žen byla tato odpověď častější – 19,5 % oproti 17,9 % u mužů).

Otázka týkající se důvěry ve veřejné aktéry ukázala největší rozdíl v míře důvěry u mužů a žen v případě osoby prezidenta, Ústavního soudu a starosty (zde byl rozdíl procentuálně největší).

Výzkum **Naše společnost realizovaný v lednu 2013**, kdy proběhla prezidentská volba, znovu potvrdil zvýšení volební účasti ze strany žen v případě případných voleb do poslanecké sněmovny. Z celkového počtu dotazovaných žen by k volbám do PS šlo (rozhodně ano + spíše ano) 62 %, mužů naopak jen 57 %. Stranické preference víceméně odpovídaly situaci z měsíce minulého.

Větší procento žen nežli mužů deklarovalo, že se účastnily 1. kola prezidentských voleb.

Tabulka č. 56: Deklarovaná účast 1. kole prezidentských voleb podle pohlaví (leden 2013)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Byl/byla volit v 1. kole prezidentských voleb</i>			
Ano	71,5 %	75 %	73,3 %
Ne	24 %	21,8 %	22,9 %
Neměl/neměla volební právo	4,4 %	3,2 %	3,8 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – leden 2013

Výrazně se **proměnila i představa o konkrétní zvolené osobě**. U žen získal výrazným způsobem na popularitě Miloš Zeman (společně mužům i ženám), Jiří Dienstbier ml. (což souvisí se stále vysokou deklarovanou podporou ČSSD ze strany žen), ale i Karel Schwarzenberg.

Zajímavé je **zdůvodnění případné neúčasti v prvním kole prezidentských voleb**. Pokud odhlédneme od majoritní odpovědi jak mužů, tak žen „není koho volit, ani jeden kandidát se nelíbí“, ženy častěji než muži odůvodňovaly své rozhodnutí ryze soukromými, individuálními důvody (nemoc, zdraví a nedostatek času). Rozdíl vidíme i u zdůvodnění vztahujícímu se k nezájmu o politiku. Ač se dle výše uvedených dat obecně nezájem o politiku více projevuje u žen, v tomto případě ho jako častější důvod naopak uvádějí muži.

I u plánové účasti ve druhém kole volby prezidenta se projevuje větší zainteresovanost žen. Pro rozhodně ano a spíše ano ze strany žen 73 %, ze strany mužů 67 %.

Tabulka č. 57: Plánovaná účast ve 2. kole prezidentských voleb podle pohlaví (leden 2013)

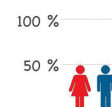
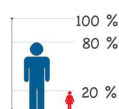
Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Půjde volit ve 2. kole prezidentských voleb:</i>			
Rozhodně ano	47,6 %	50,4 %	49 %
Spíše ano	19,8 %	22,7 %	21,3 %
Spíše ne	4,6 %	4,7 %	4,7 %
Rozhodně ne	19 %	14,5 %	16,7 %
Nebude mít volební právo	4,4 %	4,5 %	4,6 %
Neví	4,6 %	4,5 %	4,6 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – leden 2013

V rozhodnutí týkající se preferované osoby ve druhém kole prezidentských voleb došlo ke vzácné shodě mezi muži a ženami. Více než polovina dotazovaných deklarovala podporu Miloši Zemanovi (53,5 % dotazovaných mužů a 54,3 % dotazovaných žen).

Ačkoliv byla deklarovaná volební účast žen v prezidentských volbách větší než u mužů, ženy uváděly, že se obecně méně zajímaly o prezidentské kampaně. Ženy uvedly zájem (ve velmi velké míře + ve větší míře) ve 30 % a muži ve 36 %.

Výzkum **Naše společnost realizovaný v únoru 2013** (měsíc, kdy probíhalo 2. kolo prezidentských voleb) znovu potvrdil vyšší volební účasti žen v prezidentských volbách,

tentokrát v jejich druhém kole – 65 % oproti 62,8 % u mužů. I v případě vybraného prezidentského kandidáta došlo k potvrzení výsledků průzkumu z předchozího měsíce. Muži nepatrně více inklinovali k volbě Karla Schwarzenberga (42 % oproti 39,8 % u žen), ženy naopak k volbě Miloše Zemana (58,8 % oproti 57,6 % u mužů).

Jasnou rozdílnost vidíme mezi muži a ženami i v **sebehodnocení porozumění a chápání politických problémů země**. Zatímco 32 % respondentů bylo přesvědčeno, že dobře rozumí politickým problémům (rozhodně souhlasí + spíše souhlasí), žen stejné možnosti uvedly je jen v 21 % případů. Obdobné byly i odpovědi na otázku týkající se **hodnocení vlastní kvalifikace směrem k účasti v politice**.

Tabulka č. 58: Hodnocení vlastní kvalifikace pro účast v politice (únor 2013)

Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Je dostatečně kvalifikovaný/kvalifikovaná k účasti v politice:</i>			
Zcela souhlasí	5,6 %	3,3 %	4,4 %
Spíše souhlasí	15 %	10,3 %	12,6 %
Ani souhlas ani nesouhlas	22,6 %	20,9 %	21,7 %
Spíše nesouhlasí	26,3 %	26,2 %	26,3 %
Rozhodně nesouhlasí	22,2 %	31,7 %	27,1 %
Neví	8,4 %	7,5 %	7,9 %

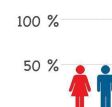
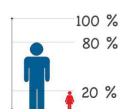
Zdroj: Výzkum Naše společnost – únor 2013

V četnosti **zájmu o politická témata** stále dominovali muži, avšak ze strany žen došlo (například ve srovnání s lety 2006 a 2010) k postupnému pozitivnímu trendu růstu jejich zájmu. Zájem žen se zvýšil z původních 25 % – 35 % (rok 2006 a 2010) na současných 42 % (velmi se zajímá + spíše se zajímá).

Výzkum přinesl i informace o konkrétních **aktivitách respondentů a respondentek směřujících k účasti v politické sféře a veřejném životě**. I zde se objevila mírná diference mezi pohlavími. Konkrétním příkladem je otázka, zda dotazovaní byli někdy členem či členkou výboru místní organizace. Již zde vidíme určitý rozdíl mezi podílením se mužů a žen. Výraznější nepoměr nacházíme v případě práce respondenta pro nějaký politický klub či jinou organizaci.

Tabulka č. 59: Deklarovaná politická činnost podle pohlaví (r. 2013)

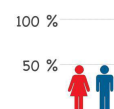
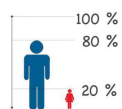
Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Byl/byla členem či členkou výboru místní organizace:</i>			
Ano	9,9 %	7,2 %	8,5 %
Ne	89,7 %	92,8 %	91,3 %
Neví	0,4 %	0 %	0,2 %
Pohlaví	muž	žena	Celkem
<i>Pracoval/pracovala pro nějaký klub či organizaci:</i>			

Ano	20 %	13,6 %	16,7 %
Ne	79 %	86,2 %	82,7 %
Neví	1 %	0,2 %	0,6 %

Zdroj: Výzkum Naše společnost – únor 2013

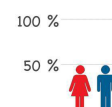
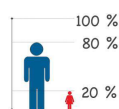
4. Podpora politické participace žen

V souvislosti se zastoupením žen v rozhodovacích orgánech se často hovoří o tzv. **přirozeném vývoji** – postupném zvyšování zastoupení žen, které se v budoucnu vyrovná zastoupení mužů. Takové pojetí však předpokládá, že se zastoupení žen bude v každých volbách na všech úrovních zvyšovat. Když pomíneme fakt, že při současném vývoji by takové vyrovnávání trvalo zhruba 150 až 200 let, je potřeba si uvědomit, že v české politice ani nelze vysledovat takovýto jasný trend. Socioložka Hana Havelková proto v jednom ze svých článků⁶² přirovnává situaci žen v české politice k loterii.

Jak již bylo řečeno výše, zastoupení žen v politice je ovlivňováno **kombinací více faktorů**. V případě české politiky velmi záleží na tom, které konkrétní strany jsou do rozhodovacích orgánů zvoleny a kolik mandátů ta která strana (a v jakém kraji) získá. Volby do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2010 navíc ukázaly, nakolik může do jejího konečného genderového složení zasáhnout **nahodilé chování voliček a voličů**. Rekordní 22% zastoupení žen v dolní komoře nebylo výsledkem systémové změny nominací kandidátů a kandidátek, ale přímé podpory ženských kandidátek prostřednictvím **preferenčních hlasů**. Takto ojedinělý výsledek proto nelze považovat za nastavení jasného pozitivního trendu. Nefunkčnost preferenčního hlasování jakožto nástroje zvyšování zastoupení žen v politice dokázaly již následující volby do zastupitelstev krajů, ve kterých se na základě preferenčních hlasů zastoupení žen oproti pořadí na kandidátních listinách naopak o zhruba 0,5 procentního bodu snížilo.

Česká legislativa kvóty dosud nezná, nejsou tedy plošně uplatňovány. V případě dvou politických stran však **fungují kvóty vnitrostranické**. **Česká strana sociálně demokratická** uplatňuje genderovou kvótu při obsazování stranických orgánů. Dle stanov musí být alespoň jedno místopředsednické křeslo ve všech výkonných výborech obsazeno ženou. Stejně pravidlo platí i pro vedení celé strany – do místopředsednické funkce musí být zvolena alespoň jedna žena. Ústřední výkonný výbor je vázán kvótou při volbě dalších deseti členů a členek předsednictva strany – mezi zvolenými musejí být nejméně tři ženy. Volební řád pro

⁶² Havelková, H.: „Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989“. In: Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (eds.): *Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. SOÚ AV ČR, Praha 2006, s. 25-42.

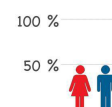
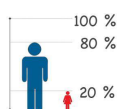

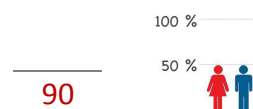
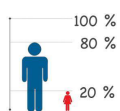
volbu delegátů a delegátek na konference a sjezdy i pro volbu výkonných výborů na všech úrovních musí zabezpečovat zajištění podílu zastoupení žen ve výši nejméně 25 %.

Kvóty uplatňované při volbě orgánů strany i při sestavování kandidátních listin má ve svých stanovách zakotvena jediná strana, a to **Strana zelených**. První/místopředsedkyní/místopředsedou musí být vždy osoba opačného pohlaví než předseda či předsedkyně. Ve volených orgánech i na kandidátních listinách musí být v každé trojici zastoupena alespoň jedna osoba opačného pohlaví, aby bylo dosaženo zastoupení žen nejméně z jedné třetiny. Na prvních dvou místech kandidátní listiny však zároveň musejí být vždy osoby opačného pohlaví. Závazek zohledňovat při sestavování kandidátních listin pohlaví kandidujících však strana dodržovala ještě před formálním schválením kvót a v poslaneckém klubu SZ po volbách v roce 2006 tvořily ženy přesně polovinu.

Zvláštním případem je pak **Komunistická strana Čech a Moravy**, která žádnou stálou formální kvótu neuplatňuje. Pro každé volby však vydává povinné doporučení nominovat alespoň jednu ženu do třetího místa kandidátní listiny. Doporučení se sice nedaří dodržovat ve všech krajích, drtivá většina krajů se jím však řídí, což má následně přímý vliv na konečné zastoupení žen v rozhodovacích orgánech za tuto stranu. Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010 se tak KSČM podařilo jako historicky druhé straně po Straně zelených dosáhnout paritního zastoupení žen a mužů – ženy tvoří více než 42 % poslaneckého klubu. Na nižších úrovních politiky je zastoupení žen (v rozporu s celkovým trendem) za KSČM nižší, přesto však v porovnání s ostatními parlamentními stranami KSČM v zastoupení žen vyniká.

Potřeba řešit problém dlouhodobě nízkého zastoupení žen v české politice vedla bývalého ministra pro lidská práva a menšiny Michaela Kocába k iniciaci vzniku novely volebního zákona zavádějící kvóty. Tuto novelu, vztahující se na volby do Sněmovny, krajů a zastupitelstva hl. m. Prahy, pak Ministerstvo vnitra skutečně vypracovalo, ke schválení však vzhledem ke jmenování nové vlády již nedošlo. Kvóta byla nastavena jako dvojitá a zajišťovala minimálně 30% zastoupení žen či mužů na kandidátních listinách a zároveň první dvě místa musela být obsazena osobami opačného pohlaví. Novela zaváděla i sankce za nedodržení kvóty v podobě odmítnutí registrace listiny.

5. Nástroje podpory politické participace žen

Zahraniční zkušenosti ukazují, že existuje celá řada nástrojů a opatření, jak zastoupení žen v politice zvýšit. Následující části proto budou věnovány jednotlivým opatřením a jejich výhodám i možným rizikům.

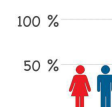
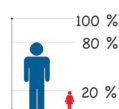
Opatření na zvýšení politické participace žen, resp. strategie genderové rovnosti, můžeme rozdělit do tří skupin:

1. **rétorické strategie:** jde zejména o podpisy mezinárodních smluv, oficiální prohlášení a přihlášení se k politice rovných příležitostí mužů a žen;
2. **rovné příležitosti:** jedná se o implementaci aktivních opatření, vedoucích k vyššímu zastoupení žen, tj. výcvikových aktivit, financování ženských politických aktivit, zvyšování obecného povědomí o problematice politické participace žen; (spolu)financování nákladů na kampaně, trénink komunikačních schopností kandidátek, financování péče o děti;
3. **pozitivní akce:** tímto pojmem rozumíme usilování o zahájení a pokračování procesu směřujícího k dosažení rovných práv; princip je postaven na upřednostnění rovných příležitostí před rovností práv.

Konkrétní opatření v rámci těchto skupin pak mohou mít buď **formální**, nebo **neformální** charakter. Mezi první pak řadíme ty výše uvedené strategie, které nejsou nijak formálně zakotveny. Může se tedy jednat o otevřenou podporu genderové rovnosti, různé výzvy či doporučení ohledně sestavování kandidátních listin nebo o budování solidarity mezi ženami. Mezi formální opatření patří především zavádění kvót na různých úrovních reprezentace (tj. jak na kandidátních listinách, tak v orgánech strany).

Jednoznačně se ukazuje, že **nejefektivnějším a nejrychlejším nástrojem ke zvýšení zastoupení žen ve volených orgánech je zavedení kvót** – ať již plošně na legislativní úrovni, nebo dobrovolně na úrovni jednotlivých politických stran. Jak bylo řečeno již v úvodu, státy s nejvyšším zastoupením žen v politice v drtivé většině nějaký typ kvóty používají.

Typů kvót, jejich nastavení a míry závaznosti existuje celá řada. Kvóty jsou zpravidla (obzvláště v případě kvót určujících poměr a pořadí obou pohlaví na kandidátních listinách) formulovány jako genderově neutrální. V politice sice reálně ve většině případů fungují jako

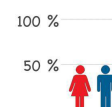
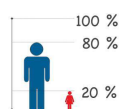

kvóty „pro ženy“, ze své podstaty však zaručují vyrovnané zastoupení obou pohlaví, a hypoteticky tak mohou před nedostatečným zastoupením chránit i muže. Často jsou zaváděny jako opatření dočasné a po dosažení určité minimální hranice jsou zrušeny. Cílem kvót tak není umělé udržování určitého předem daného stavu, ale odstraňování systémových překážek, které jednomu pohlaví brání do politiky vůbec vstoupit.

Méně obvyklým typem kvót (uplatňovaným především v afrických a v některých asijských státech, např. ve Rwandě, Egyptě, Číně či Afghánistánu) jsou tzv. vyhrazená křesla. Taková opatření vztahovaná k výsledku předem určují počet mandátů pro ženy a muže. V Evropě, Jižní Americe, v Kanadě a Austrálii se zase uplatňují kvóty vztahující se ke startovním podmínkám čili kvóty určující poměr (a pořadí) žen a mužů na kandidátních listinách, které uplatňuje celkem 41 zemí.

Z hlediska závaznosti můžeme opatření rozdělit opět na dva typy podle toho, na jaké úrovni je jejich uplatňování zakotveno. Pro všechny politické strany jsou závazné kvóty legislativní. Ty mohou být zakotveny buď v ústavě (23 zemí – např. Francie či Srbsko), nebo častěji ve volebním zákoně (60 zemí – např. Belgie, Slovinsko či Španělsko). Naopak bez ohledu na kontext politického systému jsou zaváděny dobrovolné kvóty vnitrostranické (ty fungují v 50 státech). V těchto případech jde čistě o rozhodnutí jednotlivé politické strany. V Evropě je tento typ opatření typický zejména pro severské země. V ČR je zavedly jediné dvě politické strany, a to Strana zelených a ČSSD. Vnitrostranické kvóty mohou být aplikovány při sestavování kandidátních listin do voleb na různých úrovních a/nebo na zastoupení žen a mužů v orgánech strany.

Podle jiného kritéria lze kvóty (jak legislativní, tak vnitrostranické) rozdělit na jednoduché a dvojité. Jednoduché kvóty zajišťují pouze poměr žen a mužů na kandidátních listinách, tj. stanovují minimální zastoupení jednoho pohlaví. Například v Polsku je 35 % míst na kandidátních listinách vyhrazeno opačnému pohlaví. U jednoduchých kvót však existuje riziko, že nebudou dostatečně efektivní v případě, kdy je stanovený poměr žen/mužů příliš nízký a zástupkyně, resp. zástupci, znevýhodněného pohlaví jsou umístěny/i na spodní (zpravidla nevolitelná) místa kandidátní listiny. Dvojitě kvóty proto zajišťují nejen poměr žen a mužů, ale určují i jejich umístění na kandidátní listině. Typickým příkladem je tzv. zipový

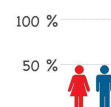
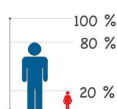
systém, kde se kandidáti a kandidátky střídají. V mírnější variantě může být toto opatření formulováno tak, že v každé trojici musí být alespoň jedna osoba opačného pohlaví.

Zejména v případě jednoduchých kvót je pro jejich efektivitu klíčové nastavení výše kvóty, která dnes činí zpravidla 20 až 40 %. Mezi jednotlivými státy jsou však značné rozdíly. Za kritickou je však považována 30% hranice zastoupení jednoho pohlaví ve volených rozhodovacích orgánech. Dosažení této hranice je nezbytně nutné pro prosazení zájmů jakékoliv sociální skupiny. Smyslem kvót je zajistit, aby zástupkyně/zástupci znevýhodněného pohlaví ve volených orgánech představovali/y, když ne ideální polovinu, tak alespoň „kritický minimální podíl“ ve výši 30 až 40 %. Právě 40% zastoupení je považováno za tzv. paritní práh, od něhož je zastoupení obou pohlaví bráno jako vyrovnané. Výše kvóty však nemusí být pevně stanovena, ale může se flexibilně měnit dle aktuální potřeby a situace. Tímto způsobem je nastavena například kvóta v Belgii či ve Slovinsku, kde je postupně zvyšována.

Dalším neopomenutelným faktorem efektivit kvót je jejich vymahatelnost. Politické strany totiž mnohdy nerady mění své zavedené postupy, a obzvláště v případech, kdy s myšlenkou genderové rovnosti nesouznějí, dané kvóty nedodržují. Řešením je pak zavedení sankcí, které mohou mít různou podobu a měly by pozitivně, nebo naopak negativně motivovat politické strany, aby se při nominacích kvótou řídily. Prvním typem sankcí je finanční postih ve formě pokuty za porušení pravidla (nebo naopak bonusu za zvolené kandidáty/ky podprezentovaného pohlaví), zkrácení či odebrání státních příspěvků, jak je tomu například ve Francii. Jelikož jsou však některé strany ochotné se „vyplatit“, přistoupily jiné státy, jako například Polsko, k sankcím v podobě zamítnutí registrace kandidátní listiny, která nesplňuje předepsaná pravidla.

Ačkoli je zavádění kvót nejen v politice aktuálním tématem, v českém prostředí se o něm dosud nevede věcná diskuse. Argumenty proti kvótám jsou tak formulovány většinou na základě předsudků a nepodložených osobních přesvědčení. Podívejme se tedy krátce na možné přínosy i rizika kvót, jak je formulovala politoložka Drude Dahlerup .

Argumenty ve prospěch zavádění kvót:

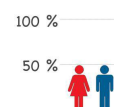
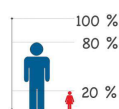

- kvóty pro ženy nejsou diskriminační, ale vyvažují momentální bariéry, které zabraňují ženám zaujímat spravedlivý podíl na mandátech;
- kvóty vedou k tomu, že ve výboru či na sjezdu je vždy několik žen, tudíž odpadá stres, který zažívají ženy v pozici tokenů;
- ženy jakožto občanky mají právo na rovnocennou reprezentaci;
- zkušenosti žen jsou v politickém životě nezbytné;
- ženy jsou schopné stejně jako muži, ale schopnosti žen jsou v politickém systému, kde dominují muži, podceňovány a zlehčovány;
- nominace ve skutečnosti ovládají politické strany, nikoli voliči a voličky, kteří a které rozhodují jen o tom, kdo bude zvolen;
- kvóty mohou dočasně způsobit rozpory uvnitř politických stran, mnohé konflikty však pomohou identifikovat a posléze vyřešit

Proti tomu stojí následující argumenty:

- kvóty jsou v rozporu se zásadou rovných příležitostí pro všechny, jelikož upřednostňují ženy;
- kvóty jsou nedemokratické, protože voliči a voličky by měli mít šanci rozhodnout, kdo bude zvolen;
- kvóty způsobují, že politici a političky jsou voleni na základě svého pohlaví místo na základě svých schopností, a v důsledku toho jsou schopní kandidáti odsunuti;
- mnoho žen nechce být zvoleno jen na základě toho, že jsou ženy;
- zavádění kvót vytváří zásadní rozpory uvnitř organizace strany.

Zde je potřeba zdůraznit, že uvedené argumenty vycházejí z **odlišného pojetí rovnosti**. V neprospěch kvót je argumentováno z pozice klasického liberálního nároku rovnosti příležitostí či konkurenční rovnosti. V tomto pojetí je nutné pouze odstranění formálních překážek přístupu k participaci na politickém životě (např. udělení volebního práva). Další vývoj je na konkrétních jedincích a nelze ho nijak usměrňovat či modelovat. Argumenty ve prospěch kvót předpokládají nárok rovnosti výsledku a tvrdí, že skutečná rovnost příležitostí nenastává ani po odstranění formálních překážek. Diskriminace je chápána jako soubor skrytých bariér, které ženám brání politiku ovlivňovat. Pokud existují bariéry, jak bylo již

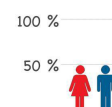
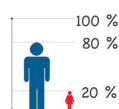
dříve ukázáno, musejí být zavedena kompenzační opatření, která ve výsledku umožňují dosáhnout rovnosti.

Kvóty by však měly být chápány jako **součást komplexní strategie prosazování vyššího zastoupení žen v politice**. Kvóty nejsou samospasitelné – k tomu, aby správně fungovaly, je potřeba je chápat jako zásadní stimul ke změně dosavadních praktik a procesů, resp. k zavádění dalších podpůrných opatření, která mohou pomoci situaci do určité míry zlepšit i sama o sobě.

Tato opatření lze rozdělit do několika úrovní, které odpovídají různým fázím politického procesu. Pro naplnění kvóty a jejího smyslu je klíčové především aktivně vyhledávat možné kandidátky a motivovat ženy ke vstupu do politických stran a k jejich aktivnímu působení v nich na všech úrovních. Důležité je tedy ženy cíleně oslovovat a nabírat do stran, současně se také otevřeně přihlásit k politice genderové rovnosti a také ji aktivně uplatňovat. Velmi dobře se osvědčují databáze žen – ať již možných nových členek, kandidátek do voleb (tedy žen, které mají o politickou funkci zájem) či expertek, které mohou posílit odborné zázemí stran. Nelze opomíjet ani takové aspekty, jako je používání genderově korektního jazyka, kterým strana dává najevo, že se ženami počítá jako s rovnocennými kandidátkami.

Podpořit kandidátky i již zvolené političky lze také pomocí dalších měkkých opatření v podobě speciálního vzdělávání zaměřeného zejména na komunikační a argumentační dovednosti, ale také posilování sebevědomí. Velmi dobře se osvědčuje i mentoring, kdy zkušenější političky předávají zkušenosti mladším politickým talentům, a užitečná je podpora při vytváření ženských sítí. S tím souvisí i aktivní podpora ženské frakce uvnitř strany, financované ze stranické pokladny, či alespoň podpora úzce spolupracující ženské organizace, která může napomáhat ve vzdělávání, motivaci a podpoře žen ve straně. Jak bylo řečeno již na začátku této publikace – existence ženské frakce je jedním z klíčových faktorů zastoupení žen v politických stranách na všech úrovních rozhodování.

Vedle vzdělávání žen ve specifických dovednostech je potřeba pořádat i osvětové programy v oblasti genderové rovnosti, a to pro stávající i nové členy a členky strany, protože bez široké podpory členské základny nelze politiku rovných příležitostí efektivně uplatňovat. Podstatné je také vypracování celkové strategie prosazování genderové rovnosti ve straně – jednotlivá

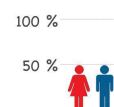
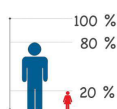

opatření by měla být provázána, aby mohla svůj účel skutečně účinně plnit. Vhodné je proto mít pro genderovou problematiku expertní zázemí přímo uvnitř strany v podobě odborné sekce či komise. Zkušenost z řady zemí ukazuje, že klíčový význam má v tomto ohledu i mezinárodní spolupráce a inspirace příklady dobré praxe ze zahraničí.

Další velmi důležitá opatření by měla zvoleným političkám (a čím dál tím více i politikům) pomoci sladit vykonávání politické funkce souběžně s rodinným životem. Typickým příkladem je přizpůsobení časů (a délek) jednání či schůzí či zajištění hlídání dětí (příp. péče o jiné závislé osoby) v jejich průběhu.

V neposlední řadě nelze zapomínat ani na pěstování stranické kultury, a to zejména zajištěním transparentnosti a férovosti nominačních procesů. Některé strany například používají standardizované dotazníky pro kandidáty a kandidátky, v nichž se ptají na kompetence, dosavadní politickou práci, její výsledky a obecně na aktivitu ve straně. Takto rovněž nastavená pravidla (obzvláště pokud jsou dotazníky v první fázi vyhodnocovány bez ohledu na pohlaví kandidujících) mohou pomoci efektivně překonávat přetrvávající stereotypy.

©Fórum 50 %, o.p.s

www.padesatprocent.cz

Studie vznikla v rámci projektu „Více žen v evropské politice – více žen v roce 2014“ finančně podpořeného z programu Evropské unie „Základní práva a občanství“

FÓRUM 50 %